

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

VAN DE

VERENIGING

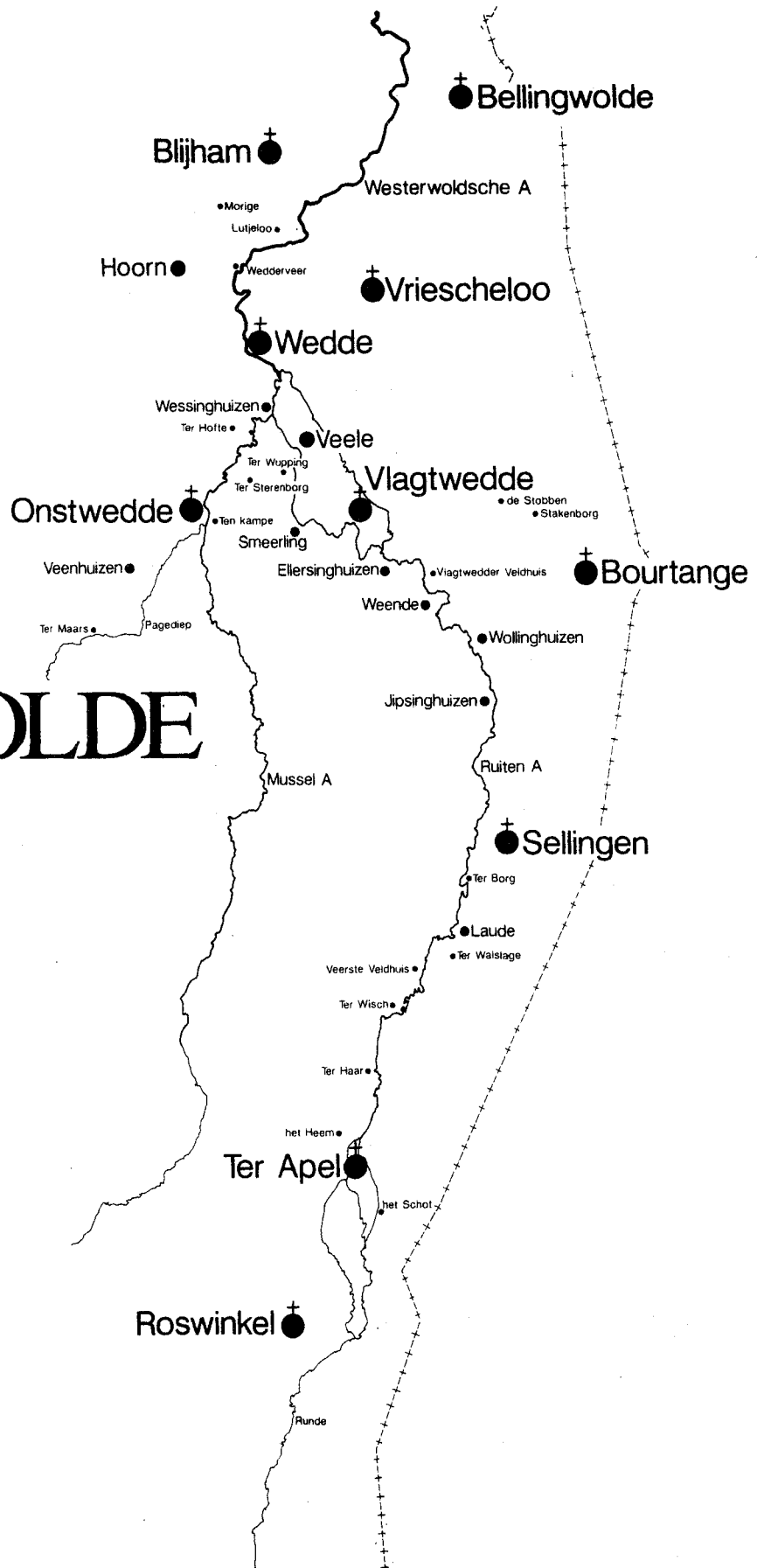
VOOR

GENEALOGIE

EN

HISTORIE

WESTERWOLDE

Jaargang 13 no. 1 maart 1992

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING VOOR GENEALOGIE EN HISTORIE

WESTERWOLDE

JAARGANG 13 No. 1

MAART 1992

EINDREDACTIE: ing. C.J. WEGMAN
Acacialaan 27
7642 TW Wierden
tel. 05496 - 72437

TEKENWERK: R.M.A. WEGMAN

SECRETARIAAT: mw. G.P.I. HISKES - KNIGGE

- lidmaatschap M. Hardenbergstraat 3
- abonnementen 9643 LD Wildervank
- administratie tel. 05987 - 13095
- archief

PENNINGMEESTER: G. KAMIES
Postkade 51
9503 AJ Stadskanaal
tel. 05990 - 17272
postgironummer van de vereniging: 4222401

BANK: RABO-bank Stadskanaal

- rekeningno. 3586.06.063 ten name van de Vereniging voor Genealogie en Historie Westerwolde;
- postgironummer van de bank: 810818.

LIDMAATSCHAP:

- contributie f 40,- per jaar (inclusief tijdschrift, uit te reiken op de driemaandelijke bijeenkomsten of toegezonden per post);
- donateurschap f. 35,- per jaar (inclusief tijdschrift, toegezonden per post), alleen voor verenigingen en stichtingen.

ISSN 0927-6122

INHOUD:		blz.
ir. P.W. Havik	BOERDERIJTYPEN IN GRONINGEN EN SPECIAAL IN WESTERWOLDE	3
E.G. Schrage	HET GESLACHT HOMMES III (vervolg)	5
D. Wegman †	HERINNERINGEN VAN EEN BOERENARBEIDER IN WESTERWOLDE	16
A.J. Ter Wisch	NIEUW LICHT OP DE ZUIDGRENEN VAN WESTERWOLDE	22
	TIJDSCHRIFTEN	27
	VRAGEN EN ANTWOORDEN	27
	CORRECTIES EN AANVULLINGEN	27
	MUTATIES IN DE LEDENLIJST	28

VAN DE EINDREDACTEUR

Voor u ligt thans het laatste tijdschrift waarvan door mij de eindredactie is verzorgd. Drie jaar geleden heb ik kritiek geuit op de kwaliteit van ons tijdschrift. Ik was toen van mening dat ik, als lid van de redactie, geen enkele invloed had op de vorm en inhoud, anders dan in mijn eigen artikelen. Als consequentie van deze kritiek is toen (in overleg) besloten dat de eindredactie door mij zou worden verzorgd, aanvankelijk voor één jaar en indien tot wederzijds tevredenheid steeds met een jaar te verlengen. Of ik erin ben geslaagd de kwaliteit te verbeteren is niet aan mij ter beoordeling. In ieder geval heb ik daartoe een serieuze poging gedaan.

Door ziekte aanzienlijk minder valide geworden, moest ik een keuze maken tussen continuering van het eindredacteurschap (wat bij ons tijdschrift ook betekent het opsporen van onderwerpen alsmede het corrigeren en aanvullen van ingezonden kopij) en het voltooien van de eerder aangekondigde reeks boeken over de Westersolders en hun woningbezit. De keus werd gemakkelijker doordat inmiddels door het bestuur een tweetal leden werd aangezocht, dat zich bereid verklaarde deel uit te maken van de redactie. Derhalve heb ik gekozen voor de laatste optie, zodat ik vanaf heden geen deel meer zal uitmaken van de redactie.

Hoewel mijn grootvader omstreeks de eeuwwisseling uit Westerswolve is vertrokken om zich in het westen een bestaan te verwerven en ik derhalve met mijn "Hoog-Haarlemmerdijks" de boer op moest in Westerswolve, ben ik toch overal gastvrij onthaald en heb nimmer een gesloten deur aangetroffen als het ging om gegevens voor ons tijdschrift of voor mijn boekenserie. Ik wil dan ook van de gelegenheid gebruik maken om al degenen te bedanken die op de een of andere wijze hun bijdrage hebben geleverd voor ons tijdschrift.

De samenwerking met het merendeel van het dagelijks bestuur was steeds voortreffelijk en ik dank het bestuur voor het in mij gestelde vertrouwen.

Tenslotte dank ik de mederedactieleden Achterop en Schrage voor hun inbreng in de afgelopen drie jaar en wens de redactie in haar nieuwe samenstelling nog vele vruchtbare jaren toe.

C.J.Wegman

BOERDERIJTYPEN IN GRONINGEN EN SPECIAAL IN WESTERWOLDE

Beknopte samenvatting van de inleiding door de heer ir. P.W. Havik, ter ledenvergadering op 14 december 1991.

Het optreden van verschillen in typen van boerderijbouw wordt veroorzaakt door:

- verschillen in de bedrijfsvoering, zowel plaatselijk als door veranderingen in de tijd, b.v. door overgang van veeteelt naar akkerbouw;
- verschillen in plaatselijke en streektradities, waarin ook in de loop der tijden veranderingen kunnen optreden;
- veranderingen in de maatschappelijke omstandigheden;
- verschillen in welvaart, waardoor in de ene streek of plaats meer aan de bouw- en bedrijfsmode van de tijd kon worden meegedaan dan in de andere.

Zo zijn riet-dakbedekkingen in Drente langer in gebruik gebleven dan in Westerwolde, waar reeds vroeger overgegaan is op pannendaken. De nabijheid van productiebedrijven daarvan zal hier een rol hebben gespeeld.

Ook de inrichting van het landschap had invloed: een dia van een luchtfoto van een wierdedorp toonde de radiale opstelling van de boerderijen op de wierde, met de schuren naar buiten gekeerd. De oriëntatie is in Westerwolde veel losser: de "zwermnederzettingen" daar kenden een ordeloze spreiding van de gebouwen, waarbij oriëntatie naar de inval van de zon geen invloed van betekenis had.

Wat de bouwwijze betreft zijn de oudste gegevens gevonden door opgraving onder leiding van prof. van Giffen in de wierde van Ezinge. Deze oudste gegevens zijn te dateren in de zesde eeuw voor Christus. De plattegronden zijn duidelijk herkenbaar doordat houten bestanddelen goed geconserveerd zijn. De opbouw en de dakconstructie moet men er bij denken. Bedoelde plattegronden tonen bouwwerken waarin woonruimte en veestalling onder één dak geborgen zijn. Dit type is zeer lang in gebruik gebleven.

In de twaalfde eeuw is sprake van het zgn. "langhuis", met apart woongedeelte.

Op landmeterskaarten uit de 18e eeuw, in de Rijks- en Gemeentearchieven te Groningen, komen tekeningen voor van boerderijen, oorspronkelijk kloosterbezit, na de Reductie overgenomen door de provincie of de stad Groningen. Deze afbeeldingen tonen "langhuizen", soms met een losse "Groninger" schuur er naast die zowel voor de opslag van graan als van hooi gebruikt werd. Deze "langhuizen" waren gerelateerd aan veehouderij.

In de 18e eeuw vond een overgang plaats naar meer akkerbouw, onder meer veroorzaakt door het optreden van veepestepidemieën. Dientengevolge was er meer ruimte nodig voor de stalling van paarden en minder van vee, in het bijzonder ook meer tasruimte voor de korenoogst, alsmede dorsruimte. Vervulling van deze behoeften werd gevonden in boerderijen met een zgn. Friese schuur, door uitbreiding afstammend uit het "langhuis". In het Oldambt is dit type geïmporteerd uit Oostfriesland. Ook in Westerwolde is dit type vanuit het Oldambt nagevolgd.

Het "langhuis" was driebeukig, de middenvakken waren echter smal en dienden slechts als koegang. De "Friese schuren" in het Oldambt waren ook drie-beukig, maar veel groter. De zijbeuken hebben de functie als veestal met koegang, resp. deel.

De middenstijlruimte, de "gulven, goulen, goelen of golven" doen dienst als tasruimte voor koren en hooi.

In Westerwolde zijn de Oldambtster-schuren vijfbeukig met aan weerszijden van de middentasruimte een kleine en een grote deel, met aan de buitenzijde daarvan veestellingen.

In het algemeen kan gesteld worden dat in Westerwolde boerderijen van het Oldambster type wat eenvoudiger van uiterlijk zijn gebleven dan elders. Ze hebben in het algemeen geen, of minder "krimpen" en een brandgevel ontbreekt.

Oorspronkelijk waren de boerderijen hier van het "hallehuis" of zogenaamde Saksische type. Dit waren eenvoudige boerderijen met een middendeel, waarboven op slieten of slaiten de oogst geborgen werd. In Drente ontwikkelde zich hieruit de drarsdeel boerderij, waarbij via een of meer baanders in de zijgevels de oogst in de middendeel vanaf de grond opgetast werd. Dit type is in Westerwolde nauwelijks tot ontwikkeling gekomen omdat men hier koos voor de meer effectieve Oldambster schuur. Van een dwarsdeelboerderij is nog een exemplaar aanwezig in Ter Wisch.

In de discussie na de inleiding werd onder meer ter sprake gebracht:

- de invloed van de mode, van het aanzien, van het sociaal milieu;
- de beschikbaarheid van materialen en technieken;
- de vraag: sinds wanneer zijn stenen muren en dakpannen in gebruik?
- reeds in 1805 schijnt in Ter Borg een boerderij volgens Oldambster type te zijn gebouwd: in de Franse tijd werd het koren duur!
- het dwarsdeeltje in Ter Wisch zal ca. 1830 gebouwd zijn, maar moet toen al een achterhaald type zijn geweest;
- het verven der muren in diverse kleuren, b.v. het roodbruin van het "ossebloed". Volgens inleider werd dit gedaan als remedie tegen inwateren.

VERMIST CASPAR SCHOTEMA

In de Groninger Courant van 22 november 1774 wordt de volgende oproep gedaan:¹ "Er wordt zedert 2 Maanden vermist, een Jongeling genaamt Caspar Schotema, oud 14 Jaar, en bleek van wezen en wat rosagtig haar, aanhebbende een Blauwe Rok en zwarte Broek, Zilveren Gespen op de Schoenen en aan de Broek, reizende met Koopmanschap; Wie dezelve kan aanwyzen levendig of dood, by Hind. Schotema op de Nieuwstad, zal beloond worden."

TERECHT NA 217 JAAR

De veertienjarige Caspar Schotema die op 22 november 1774 als vermist werd vermeld, is na 217 jaar weer terecht!² Caspar - een in 1760 geboren zoon van de militair Hinderk Schotema en diens vrouw Tijtje Wilkens - is later getrouwd met Zaartje Mendersen³. Hij werd timmermansknecht en later schoenmaker. Zaartje kreeg bij hem minstens vier kinderen. Caspar woonde in het laatst van zijn leven in de Heerestraat F 1 te Groningen en hij stierf daar op 28 september 1843, om zeven uur 's avonds.

1) Gens Nostra, 1991 no. 7/8, pag. 313.

2) Gens Nostra, 1991 no. 10, pag. 465, ingezonden door H. Nijman - Amsterdam.

3) Zaartje Mendersen (geb. Groningen ca. 1758, huwt Groningen 22-11-1785, ovl. aldaar 25-12-1815) is de dochter van Hiske Reints Mennersingh en zijn 2e vrouw Christina Harmannus. Hiske verkocht in 1742 het erve Mennersingh in Onstwedde voor 7517 Car.gld. en vertrok naar Groningen (WESTERWOLDE, jrg.1 no.1, sept.1980, HET MENNERSINGH door R.Wegman).

HET GESLACHT HOMMES III (VERVOLG)

door E.G. SCHRAGE

In het nageslacht van het echtpaar Heye Heyes Schot en Frieske Jans Hommes (IIIa 6e kind)¹, komt de naam Hommes nog meermalen voor. Deze tak was gevestigd in en om Ter Apel, zowel aan de Groninger als aan de Drentse kant. Vandaar uit vond verspreiding plaats. Wij vangen deze tak aan met het generatienummer (oud) IVf².

IVd FRIESKE HOMMES, ged. Vlagtwedde 08-03-1737, ovl. Ter Apel 30-10-1828, huwt Ter Apel 07-02-1762 met Heye Heyes Schot, geb./ged. Ter Apel 28/30-08-1739, pachter van het 6e kloostererve "het Ossenschot"³, ovl. Ter Apel 27-11-181 z.v. Haye Hayes Schot x Elisabeth Berents Witkop.

kinderen uit dit huwelijk: gedoopt te Ter Apel

1. Janna, ged. 16-05-1762, ovl. Ter Apel 09-01-1844, huwt Ter Apel 05-05-1786 met Albert Jans Ter Horst, ged. Ter Apel 02-03-1749, schoolmeester aldaar, ovl. Ter Apel 06-03-1819, z.v. Jan Alberts Ter Horst x Trijntje Geerts Teis, weduwnaar van Geesje Hiskes;
2. Lisabeth, ged. 17-08-1766;
3. Heye, ged. 27-03-1769, ovl. Ter Apel 28-05-1769;
4. Geertje, ged. 28-09-1770, ovl. Ter Apel 28-01-1816, huwt Ter Apel 24-06-1791 met Lammert Hinderikus Mulder, ged. Ter Apel 04-03-1752 ovl. Ter Apel 04-06-1827, z.v. Hinderikus Hindriks Mulder x Wendelke Lammerts Ten Velthuis;
5. Heye ged. 02-04-1773, pachter van het 6e kloostererve op het Ossenschot, ovl. Ter Apel 23-07-1830, huwt Ter Apel 10-06-1791 met Albertje Geerts Hoiting, ged. Sellingen 22-03-1771, ovl. Ter Apel 01-12-181 d.v. Geert Jans Hoiting x Anna Alberts, Heye voert de familienaam Schot;
6. Jan, ged. 14-01-1771 _____ volgt Vf
7. Albertien, ged. 23- 8-1778, ovl. Ter Apel 7- 2-1782.

ZOON VAN IVf: FRIESKE JANS HOMMES x HAYE HAYES SCHOT.

Vf JAN HEYES HOMMES, ged. Ter Apel 14-01-1776, landbouwer op Ter Horst, ovl. Ter Apel 03-11-1857, huwt le Ter Apel 13-05-1799 met Aaltje Arends, ged. Roswinkel 05-06-1775, ovl. Ter Apel 12-07-1803, d.v. Arend Alberts x Hebeltie Hindriks, huwt 2e Ter Apel 23-12-1806 met Geertje Aikes Veenhuis, ged. Vlagt wedde 24-03-1786, ovl. Vlagtwedde 04-04-1870, d.v. Aike Hindriks Veenhuis x Johanna Heeres Haselhoff.

kinderen uit het le huwelijk: geb. en ged. te Ter Apel

1. Haye, ged. 15-09-1799, ovl. Ter Apel 25-05-1801;
2. Hebeltien, geb. 24-10 ged. 25-10-1801, ovl. Emmen 29-10-1881, huwt Emmen 28-07-1826 met Hendrik Smeenge, ged. 10-11-1796, varkenskoopman ovl. Emmen 17-06-1861, z.v. Jacob Alberts (Smeenge) x Elsie Alberts.

1) zie "WESTERWOLDE", jaargang 11 no. 3, september 1990.

2) eigenlijk **had** dit moeten zijn IVc; bij de opzet was aanvankelijk niet op deze voortzetting gerekend.

3) zie "WESTERWOLDE", jaargang 5 no. 12, september 1984.

kinderen uit het 2e huwelijk: geboren en gedoopt te Ter Apel

3. Heye geb./ged. 12/16-08-1807 _____ volgt VIg
4. Aike Veenhuis, geb./ged. 27-04/7-05-1809 _____ volgt VIh
5. Frieske, geb. 03-11-1811, ovl. Vlagtwedde* 11-12-1873, huwt Vlagtwedde 04-1846 met Johannes Hiller, kleermaker te Bourtange, z.v. Geert Hiller x Grietje Harms, weduwnaar van Geertje Jans Kiers;
6. Hanne, geb. 05-04-1814 _____ volgt VII
7. Albertje, geb. 28-09-1816, ongehuwd, ovl. 07-09-1909
8. Jan, geb. 10-04-1819 _____ volgt VIk
9. Geertje, geb. 22-05-1823, ovl. Vlagtwedde* 04-02-1880, huwt Vlagtwedde 05-1850 met Wubbe Rendering, geb. Vlagtwedde 11-01-1816, z.v. Jan Wubbes Rendering x Janna Klaassens Moorlag;
10. Hanna, geb. 10-06-1825, ovl. Vlagtwedde* 25-06-1888, huwt Vlagtwedde 04-1860 met Remke de Ruiters, geb. Oude Pekela, z.v. Remke Jans de Ruiters en Geessien Reinders;
11. Janna, geb. 22-06-1828, ovl. Vlagtwedde* 17-03-1902.

KINDEREN VAN VI: JAN HEIJES HOMMES x 2e GEERTIEN AIKES VEENHUIS.

VIg HEYE JANS HOMMES, geb./ged. Vlagtwedde 12/16-08-1807, landbouwer in De Maten (gem. Emmen), ovl. Emmen 18-09-1875, huwt Emmen 27-05-1840 met Anna Meijers, geb. Roswinkel 17-02-1814, ovl. Emmen 07-03-1881, d.v. Jan Mei x Elisabeth Hoiting.

kinderen uit dit huwelijk: geboren in De Maten (gem. Emmen)

1. Elisabeth, geb. 04-01-1842, huwt Emmen 01-10-1870 met Johannes Hoiting, geb. Roswinkel 24-06-1839, z.v. Hindrik Jans Hoiting x Niessien Jabben;
2. Geertje, geb. 13-09-1844, bij haar huwelijk wordt zij genoemd: landbouwerse in De Maten, waarschijnlijk op het bedrijf van haar overleden vader, ovl. Emmen 05-06-1916, huwt Emmen 31-10-1877 met Jan Smits, geb. Emmen 11-10-1848, landbouwer in De Maten, z.v. Geer Berents Smit x Hillechien Kremer;
3. Jantje, geb. 22-06-1848;
4. Jan, geb. 15-04-1851 _____ volgt VIIe

VIh AIKE VEENHUIS HOMMES, geb./ged. Ter Apel 27-04/07-05-1809, boerenarbeider te Weende, ovl Vlagtwedde* 21-02-1860**, huwt Vlagtwedde 14-07-1842 n Aaltien Engels Nieuwenkamp, geb. Sellingen 08-05-1821, ovl. Vlagtwedde* 08- (1885** d.v. Engel Alberts Nieuwenkamp x Janna Ernestus Hommes (IVc 3e kind, kinderen uit dit huwelijk: geb. in de gemeente Vlagtwedde

1. Jan, geb. 06-02-1844, ongehuwd, ovl. Vlagtwedde 13-06-1864;
2. Janna, geb. -1848, ongehuwd, ovl. Vlagtwedde 01-04-1864;
3. Geertje, geb. 03-01-1850, ongehuwd, ovl. Vlagtwedde 24-12-1872;
4. Engeltje, geb. 07-02-1852, ovl. Vlagtwedde 16-06-1936, begr. Veele, huwt Vlagtwedde 18-07-1896 met Willem Jans Francois Burghgraaf, geb. Roden 28-03-1841, rijkscommies, z.v. Wicher Uniko Burghgraaf x Aaltien Beulingh, weduwnaar van Grietien Erenstein;
5. Jantje, geb. 11-03-1857;

VII HANNE JANS HOMMES, geb. Ter Apel 05-04-1814, arbeider in De Maten, later landbouwer te Roswinkel, ovl. Vl. 18-05-1899, huwt VIw. 29-03-1856 met Hail Wilts, geb. Vriescheloo 10-12-1829, d.v. Hindrik Wilts x Jantje Harms Leting.

kinderen uit dit huwelijk: geb. in de gemeente Vlagtwedde

1. Jantje, geb. 26-06-1857, ongehuwd, ovl. Vlagtwedde 31-08-1883;
2. Geertje, geb. Ter Apel 20-04-1859, ovl. Vlagtwedde 12-08-1947, begr. Wollinghuizen, huwt Vlagtwedde 11-04-1896 met Wessel Meendering, geb. Sellingen 15-03-1866, arbeider, ovl. Vlagtwedde 30-12-1951, begr. Wollinghuizen, z.v. Derk Wessels Meendering x Anna Woltersom, weduwnaar van Antiena Willemina Huiting;
3. Jan, geb. 05-06-1861 _____ volgt VIIIf
4. Hindertje, geb. 18-04-1864, ovl. Ter Apel 26-02-1942, huwt Vlagtwedde 09-11-1892 met Albert Dubbelboer, geb. 15-09-1866, ovl. 30-10-1941;
5. Aike, geb. 01-12-1867 _____ volgt VIIIf
6. Fenna, geb. 02-04-1871, huwt met Olgert Bulthuis.

VIk JAN JANS HOMMES, geb. Ter Apel 10-04-1819, ovl. Onstwedde 18-01-1874, huwt Onstwedde 11-09-1852 met Niessien van Kinken, geb. Onstwedde 30-10-1821, ovl. aldaar 05-02-1895, d.v. Jan Klaassens van Klinken x Grietje Barelts.

kinderen uit dit huwelijk:

1. Jantje, geb. Kopstukken 25-01-1853, ovl. aldaar 16-05-1929, huwt met Lambert Dijks, geb. Exloo 29-06-1846, ovl. Sellingen 20-08-1920;
2. Geertje, geb. 13-08-1854, ovl. Onstwedde 17-05-1896, huwt met Elzo Waasing, geb. Onstwedde 04-10-1852, landbouwer te Horsten, ovl. Onstwedde 16-06-1921;
3. Janna, geb. 31-07-1856, ovl. Sellingen 21-02-1929, huwt Vlagtwedde 07-1883 met Hendrik van der Winde, geb. Marum 12-05-1852, dienst-knecht te Laude, ovl. 28-02-1929, z.v. Evert van der Winde x Lamke Gerkes Boerema;
4. Hillechien, geb. Musselkanaal 03-09-1858, ovl. Kopstukken 17-05-1927, huwt met Roelf Schoenmaker, geb. Onstwedde 02-05-1849, ovl. Kopstukken 03-07-1923;
5. Friesken, geb. 01-06-1861, ovl. Jipsinghuizen 29-04-1940, huwt Vlagtwedde 02-05-1889 met Jan Hommes, zie VIIIf;
6. Jan, geb. Vlagtwedde 22-02-1865 _____ volgt VIIIf
7. Johannes, geb. Kopstukken 09-06-1868 _____ volgt VIIIf

ZOON VAN VIg HEYE JANS HOMMES x ANNA MEIJERS.

VIIe JAN HOMMES, geb. Emmen 15-04-1851, landbouwer in Roswinkel en De Maten, huwt Emmen, 03-05-1881 met Jantje Wa(r)nders, geb. Borger 07-07-1857, d.v. Albert Wa(r)nders x Trientje Pepping.

kinderen uit dit huwelijk: geboren in de gemeente Emmen

1. Trijntje, geb. 28-04-1882;
2. Anna, geb. 15-08-1887;
3. Albert, geb. 04-02-1890;

KINDEREN VAN VIi: HANNE HOMMES x HAIKE WILTS.

VIIIf JAN HOMMES, geb. Vlagtwedde* 05-06-1861, arbeider te Sellingen, ovl. Jipsinghuizen 18-03-1913, huwt Vlagtwedde 02-05-1889 met Frieske Hommes, geb. Horsten (gem. Onstwedde) 01-06-1861, ovl. Jipsinghuizen 29-04-1940, d.v. Jan Hommes x Nieske van Klinken.

kinderen uit dit huwelijk: geboren Jipsinghuizen

1. Niessien, geb. 09-10-1890, ovl. 22-07-1917 Jipsinghuizen;
2. Hanne, geb. 22-12-1891, ovl. 01-02-1919 Jipsinghuizen.

VIIg AIKE HOMMES, geb. Emmen 01-12-1867, ovl. Ter Apel 14-06-1961, huwt Vlagtwedde 10-12-1898 met Anna Busker, geb. Vlagtwedde 07-08-1877, ovl. Ter Apel 07-02-1970, d.v. Jacob Busker x Engeltje de Boer.

kinderen uit dit huwelijk: geboren te Ter Apel

1. Engelina Haikina, geb. 01-02-1899, ov1. Ter Apel 04-01-1987, huwt 30-05-1931 met Hermann Johan Ludden, geb. Vlagtwedde 10-01-1893, moleenaar te Ter Haar, ov1. Ter Apel 19-09-1974;
2. Hanne, geb. 01-11-1900 _____ volgt VIII d
3. Jacob, geb. 14-09-1902 _____ volgt VIII e
4. Jan, geb. 17-08-1904 _____ volgt VIII f
5. Albert, geb. 04-04-1908 _____ volgt VIII g
6. Aike, geb. 22-06-1910 _____ volgt VIII h
7. Hinderikus Albertus, geb. 01-12-1912 _____ volgt VIII i
8. Willem Bernardus, geb. 01-12-1912, jong overleden;
9. Haikina Engelina, geb. 19-07-1915, huwt 14-03-1943 met Harm Speelman, geb. 18-09-1915, landbouwer te Ter Apel.

KINDEREN VAN VIK: JAN HOMMES x NIESSIEN VAN KLINKEN.

VIIh JAN HOMMES, geb. Vlagtwedde 10-06-1865, emigreerde naar Iowa U.S.A., ov1. Rock Rapids, Iowa U.S.A. 23-12-1957, huwt 11-04-1891 met Fennechien Timmer, geb. Vlagtwedde 25-08-1859, ovl. Rock Rapids U.S.A. 24-05-1953, d.v. Jurjen Timmer x Fennechien Hulscher.

kinderen uit dit huwelijk: geboren te Kopstukken

1. Jan, geb. 22-02-1894, ov1. Rock Rapids 09-11-1982, huwt ..- 2-1920 met Gretha Vos, hieruit 8 kinderen Hommes:
2. Jurrie, geb. 29-04-1896, huwt met Lena Wassenaar;
3. Niessien, geb. 21-12-1897, huwt J.A.C. Keizer;
4. Fennechien, geb. 14-04-1900, huwt met Cornelis Tilstra.

Deze tak wordt hier niet verder gevolgd. Alleen kan worden opgemerkt dat Jan Hommes x Fennechien Timmer in de Verenigde Staten een talrijk nageslacht hebben, waarin veel Nederlandse familienamen voorkomen.

VIIIi JOHANNES HOMMES, geb. Kopstukken 09-06-1868, arbeider te Sellingen, ov1. Sellingen 14-06-1953, huwt le Onstwedde 06-04-1895 met Bouktje van Klinken, geb. Musselkanaal 22-04-1863, ovl. Horsten 26-12-1898, d.v. Johannes van Klinken x Fennechien Bots, huwt 2e met Aaltje Snijder, geb. Vlagtwedde* 16-05-1876, ovl. Ter Apel 06-05-1910;

kinderen uit het le huwelijk: geboren in de gemeente Onstwedde

1. Jan, geb. 13-01-1896 _____ volgt VIII k
2. Johannes, geb. 13-10-1897 _____ volgt VIII m

kinderen uit het 2e huwelijk:

3. Albert, geb. 20-08-1900 _____ volgt VIII n
4. Maria, geb. Horsten 02-03-1903, ovl. Ter Apel 08-12-1981, huwt met Berend Nijenmanting, geb. Emmen 08-02-1900, ovl. Jipsinghuizen 19-12-1961;
5. Niessien, geb. Horsten 08-05-1905, huwt Vlagtwedde 27-11-1926 met Wolter Potze, geb. Vlagtwedde 04-06-1905, ovl. Winschoten 02-08-1954, z.v. Willem Potze x Zwaantje Reints;
6. Jan, geb. Horsten 05-03-1908 _____ volgt VIII o

KINDEREN VAN VIIg: AIKE HOMMES x ANNA BUSKER.

VIIIId HANNE HOMMES, geb. Ter Apel 01-11-1900, ovl. aldaar 14-12-1989, huwt Vlagt-wedde 19-02-1927 met Albertje Schoonbeek, geb. Ter Apel 24-09-1904, ovl. aldaar 17-03-1978, d.v. Geert Schoonbeek x Cornelia Mansen.

kinderen uit dit huwelijk:

1. Cornelia Anne, geb. 25-04-1927, ovl. 25-10-1929;
2. Aike, geb. 25-09-1930, werkzaam bij Aceco Winschoten, huwt Grietje Hilgenga;
3. Geert, geb. 14-02-1934, medewerker bij Philips te Stadskanaal, huwt Aukje Hilverts;
4. Anna, geb. 27-08-1938, huwt Folgert Boelm.

VIIIe JACOB HOMMES, geb. Ter Apel 14-09-1902, melkrijder te Vlagtwedde, huwt Vlagtwedde 25-04-1931 met Jantje Potze, geb. Sellingerbeetse 05-01-1906, d.v. Hinderikus Potze x Geessien Klompmaker.

kinderen uit dit huwelijk: geboren in de gemeente Vlagtwedde

1. Aike Hinderikus, geb. 28-02-1932, huwt Vlagtwedde 07-12-1962 met Elske de Boer, geb. Veelerveen 13-02-1933, d.v. Okke de Boer x Grietje ter Harkel;
2. Hinderikus, geb. 02-05-1935, directeur van het Grenswisselkantoor te Nieuwe Schans, huwt Vlagtwedde 15-08-1958 met Grietje Prins, geb. Onstwedderholte 31-12-1935, d.v. Carsien Prins x Harmke Bosker;
3. Anna, geb. 25-03-1939, huwt Jacob Raatjes, geb. Veelerveen 29-10-1934, z.v. Derk Raatjes x Harmke Egges;
4. Geessien, geb. 30-01-1941, huwt met Jacob Wybo Alting, geb. Jipsinghuizen 05-04-1937, landbouwer te Jipsinghuizen, z.v. Boelem Alting x Loukina Bosch;
5. Engelina Haikina, geb. 15-04-1947, huwt met Jan Adriaan Warntjes, geb. Wedde 22-12-1946, z.v. Riksterus Warntjes x Trientje Smid;
6. Jacob, geb. 13-08-1948, medewerker van het Waterschap, huwt Vlagt-wedde 24-11-1970 met Eltje Pinkster, geb. Oude Pekela 11-04-1953, d.v. Harm Pinkster x Moetje Lingbeek.

VIIIIf JAN HOMMES, geb. Ter Apel 17-08-1904, huwt Odoorn 28-01-1938 met Auktje Vos, geb. Odoorn 12-07-1906, ovl. Ter Apel 11-03-19.. ,d.v. Harmannus Vos x Hillechien Bruining.

kinderen uit dit huwelijk:

1. Aike, geb. Valthe 30-03-1938, huwt Vlagtwedde 23-07-1965 met Anje Prenger, geb. 12-11-1943;
2. Hillechien, geb. 11-06-1940, huwt met Harmannus Schoenmaker, geb. 14-10-1938, wonen Emmen;
3. Anna, geb. Ter Apel 27-11-1947, huwt met Tjeerd Harm Harmannus Schoenmaker, wonen Emmen.

VIIIg ALBERT HOMMES, geb. Ter Apel 04-04-1908, huwt Vlagtwedde 30-05-1930 met Geertje Ludden, geb. Slegge (gem. Vlagtwedde) 05-12-1910, ovl. Ter Apel 24-01-1990, d.v. Bernhard Herman Ludden en Lammechien Boelem.

kinderen uit dit huwelijk: geboren te Slegge (gemeente Vlagtwedde)

1. Lammechien, geb. 14-03-1931, huwt 16-04-1952 met Jan Lanting, geb. 20-09-1922;
2. Aike, geb. 22-11-1936, huwt Stadskanaal 03-12-1965 met Catharina Kramer, geb. 30-06-1943;

3. Bernhard Herman, geb. 30-03-1939, huwt Vlagtwedde 02-03-1961 met Zwaant Rouw, geb. 04-02-1938;
4. Anna, geb. 16-08-1944, huwt Vlagtwedde 17-05-1963 met Jan Harm Boe; geb. 27-02-1940;
5. Albert, geb. 26-05-1946.

VIIIh AIKE HOMMES, geb. Ter Apel 22-06-1910, huwt Onstwedde 04-05-1942 met Jantiena Kuiper, geb. Onstwedde 10-05-1905, ovl. Veelerveen 15-03-1964, d.v. Rutger Kuiper x Harmke Boels.

kinderen uit dit huwelijk:

1. Harmke, geb. 26-02-1943;
2. Aike, geb. 14-02-1946;
3. Rutger, geb. 05-09-1949.

VIIIi HINDERIKUS ALBERTUS HOMMES, geb. Ter Apel 01-12-1912, landbouwer te Ter Haar, later te Lauwerzijl, huwt Onstwedde 11-05-1942 met Jantje Reiling, geb. Stadskanaal 29-08-1912, d.v. Klaas Reiling x Nika Sligter.

kinderen uit dit huwelijk: geboren te Ter Apel

1. Aike, geb. 17-10-1943 _____ volgt IXc
2. Nika, geb. 18-11-1944, huwt Oldenhove 03-06-1969 met Gerard de Vries; geb. Nieuwe Schans 17-01-1944;
3. Anna, geb. 06-05-1947, huwt Oldenhove 19-05-1972 met Gootzen Louwe Feitsma, geb. Ulrum 04-04-1948, vertegenwoordiger voor A.C.M.;
4. Klaas, geb. 05-01-1957 _____ volgt IXd

KINDEREN VAN VIIi: JOHANNES HOMMES x 1e BOUKTJE VAN KLINKEN.

VIIIk JAN HOMMES, geb. gem. Onstwedde 13-01-1896, ovl. Selligen 10-01-1947, huwt Vlagtwedde 12-06-1920 met Albertje de Ruiter, geb. Vlagtwedde 14-11-1893, ovl. aldaar 23-06-1986.

kinderen uit dit huwelijk: geboren te Jipsinghuizen

1. Johannes, geb. 09-05-1921, ovl. Enschede 17-01-1981, huwt met Roelien Hoogeveen;
2. Wupke, geb. 25-06-1923, ovl. Jipsinghuizen 28-07-1923;
3. Jan, geb. 28-11-1924, ongehuwd, ovl. Ter Apel 14-07-1991;
4. Wubbe, geb. 12-08-1927, ongehuwd, ovl. Stadskanaal 26-02-1981;
5. Bouke, geb. 06-03-1934, huwt 02-09-1950 met Grietje Nobbe;
6. Wupke Aaltje, geb. 12-03-1937, huwt met Jan de Groot.

VIII m JOHANNES HOMMES, geb. Horsten 13-10-1897, ovl. Vlagtwedde 25-06-1983 huwt Vlagtwedde 01-11-1922 met Roelfke Plaggenborg, geb. Valthermond 10-01-1899, ovl. Winschoten 25-07-1977, d.v. Johannes Plaggenborg x Derkien Bakker

kinderen uit dit huwelijk: geboren te Jipsinghuizen

1. Derkina, geb. 03-08-1923, ongehuwd, adj. directrice van "Kloosterheem" te Ter Apel;
2. Johannes, geb. 03-11-1926, ovl. Groningen 28-03-1932;
3. Johannes Bouke, geb. 07-05-1932 _____ volgt IXe

KINDEREN VAN VIIi: JOHANNES HOMMES x 2e AALTJE SNIJDER

VIII n ALBERT HOMMES, geb. Horsten 20-08-1900, werkzaam in de textielindustrie, ovl. Enschede 26-09-1977, huwt 18-03-1922 met Fenje Smith, geb. Emmen 22-01-1891, ovl. Enschede 11-03-1958, d.v. Frans Smith x Aaltje Roffel, weduwe v

Jan Harm Haselaar, huwt 2e Enschede 16-04-1959 met Hillegonda Smit, geb. 12-04-19..

kinderen uit het le huwelijk: geboren te Emmen

1. Johanna, geb. 22-01-1923, ovl. Emmen 08-06-1923;
2. Trientje, geb. 15-03-1927, ovl. Enschede 28-03-1976, huwt met Willem Tinnemeijer, geb. 1921, ovl. Enschede 24-06-1977.

VIIIo JAN HOMMES, geb. Horsten 05-03-1908, landbouwer/varkenshandelaar te Sellin gen, huwt Onstwedde 09-11-1929 met Grietje Harms, geb. Bourtange 03-02-1901

kinderen uit dit huwelijk: geboren te Jipsinghuizen

1. Tietje, geb. 05-01-1930, huwt met Jan Krijgsveld;
2. Johannes, geb. 26-03-1932, huwt met Annie Nuis;
3. Aaltje, geb. 01-11-1943, huwt met Bob Boekhoudt.

KINDEREN VAN VIIIh: HINDERIKUS ALBERTUS HOMMES x JANTJE REILING.

IXc AIKE HOMMES, geb. Ter Apel 17-10-1943, landbouwkundig ingenieur, landbouwer te Lauwerzijl, huwt Vlagtwedde 12-11-1969 met Lammechiena Aikina Hensums, geb. Vlagtwedde 05-08-1944, d.v. Willem Hensums x Geertje Annetta Schaver.

kinderen uit dit huwelijk:

1. Hendrik Jan, geb. Wageningen 23-08-1971;
2. Geke Annetta, geb. Ulrum 20-02-1972;
3. Willem Aike, geb. Oldenhove 27-12-1974;
4. Klaas Jan, geb. Oldenhove 16-06-1981.

IXd KLAAS HOMMES, geb. Ter Apel 05-01-1957, landbouwer te Lauwerzijl, huwt Leens 25-05-1984 met Gerda Elizabeth Duursema, geb. Grijpskerk 25-01-1958, d.v. Klaas Ebe Duursema x Titia Anna Margaretha van Royen.

kinderen uit dit huwelijk: geboren te Oldenhove

1. Titia Janet, geb. 11-07-1986;
2. Hendrik Albert, geb. 27-10-1988

ZOON VAN VIIIk: JOHANNES HOMMES x ROELFKE PLAGGENBORG.

IXe JOHANNES BOUKE HOMMES, geb. Jipsinghuizen 07-05-1932, landbouwer te Jipsinghuizen, huwt 08-07-1960 met Klaassien de Haas, geb. Harpel (gem. Vlagtwedde) 27-07-1940, d.v. Antonie de Haas x Jantje Potze.

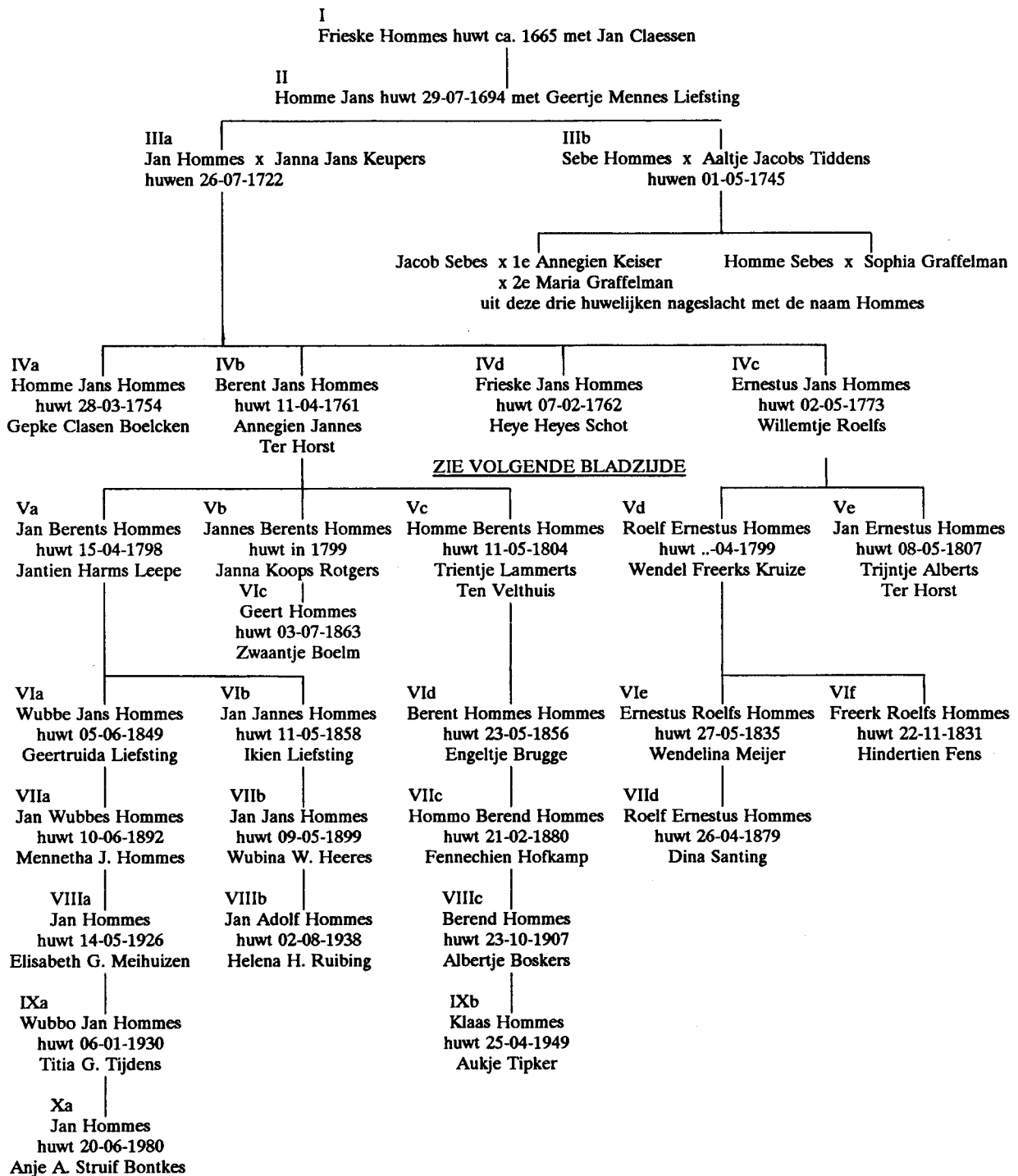
kinderen uit dit huwelijk: geboren te Jipsinghuizen

1. Johannes, geb. 20-08-1961;
2. Antoni, geb. 14-07-1966.

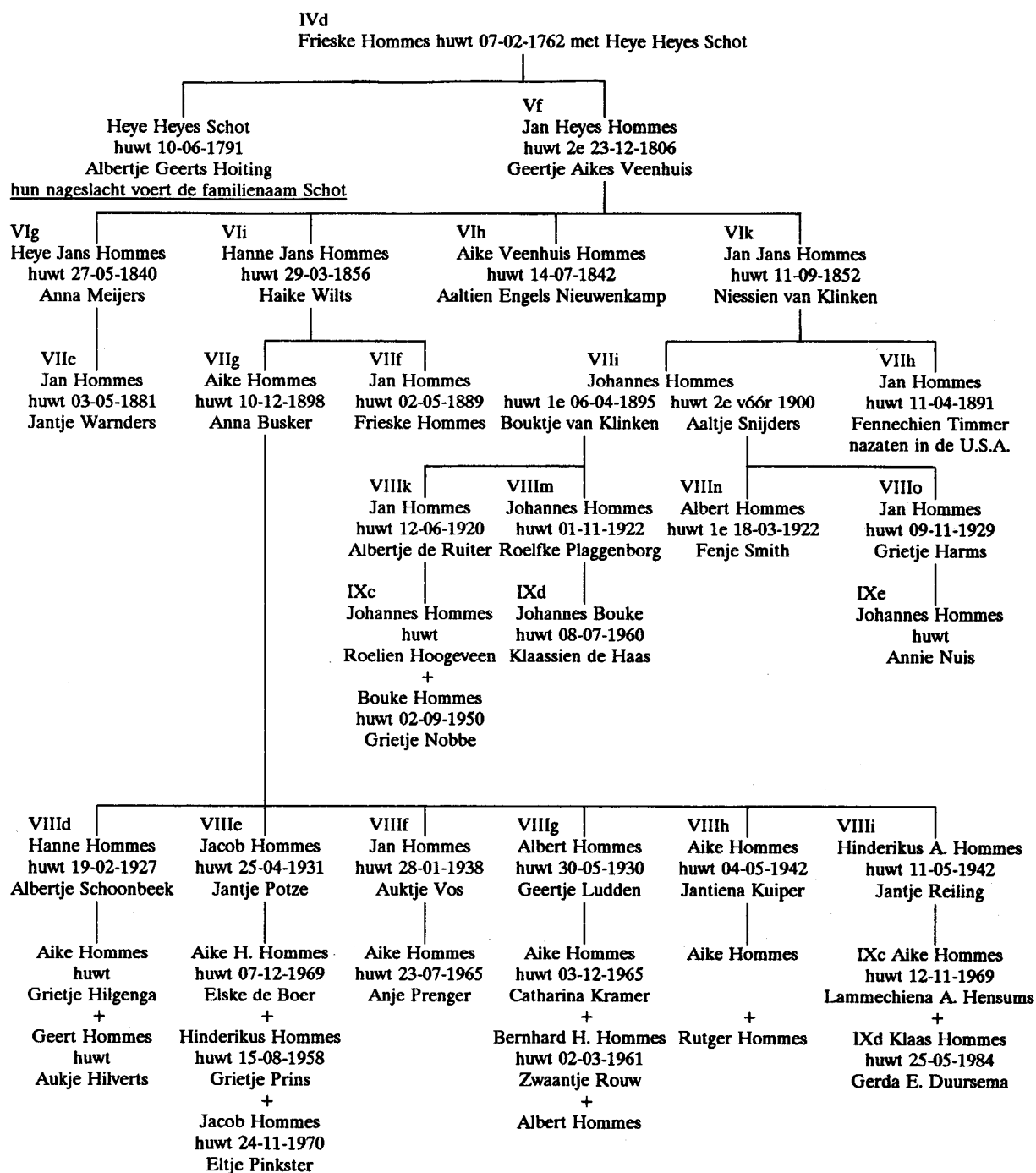
* d.w.z. gemeente Vlagtwedde

* * d.w.z. datum van de akte

SCHEMA GENEALOGIE HOMMES I

SCHEMA GENEALOGIE HOMMES II

NIEUW VERSCHENEN
WESTERWOLDERS EN HUN WONINGBEZIT VAN 1568 TOT 1829

Het Kerspel Sellingen
geschreven door C.J. Wegman

Op 28 september j.l. presenteerde de heer C. J. Wegman uit Wierden zijn boek "Westerwolders en hun woningbezit van 1568 tot 1829. Het kerspel Sellingen." Sinds 19 heeft de schrijver een indrukwekkende hoeveelheid gegevens vergaard over de huiseigenaren en hun familie in het kerspel Sellingen, in de periode 1568 - 1829. Het grootste deel van de gegevens is afkomstig uit het Rijks- en Gemeentearchief te Groningen. Daarnaast is nog een aantal particuliere archieven geraadpleegd. Het resultaat is een leesbaar en toegankelijk boek dat van groot belang is voor genealogisch en historisch onderzoek. De schrijver heeft relaties tussen personen willen bewijzen door gedeelten van akten en andere bronnen op te nemen. Gaat men deze gedeelten kritisch lezen dan zijn de meeste verbanden gemakkelijk na te gaan. Hier en daar zijn de afgedrukte fragmenten echter minder illustratief voor de (familie)betrekkingen die de schrijver aanbrengt. In die gevallen is er meer informatie nodig, die misschien wel is gevonden doch niet in het boek is opgenomen. Desondanks is de schrijver mijns inziens goed geslaagd in zijn opzet. Door de grote hoeveelheid fragmenten uit diverse bronnen geeft het boek bovendien een indruk hoe een aantal aspecten van het sociale leven binnen een (dorps)gemeenschap geregeld was.

Wel staan er in het boek een aantal interpretaties die voor discussie vatbaar zijn. De schrijver geeft dit echter correct aan in de inleiding. Het boek zal ongetwijfeld voor veel (amateur-)genealogen een handleiding zijn of als uitgangspunt dienen voor verdere studie. Bewust heeft de schrijver het woord boerderijenboek vermeden omdat deze uitgave niet gerangschikt kan worden in de categorie boerderijenboeken zoals die elders in de provincie tot stand zijn gekomen.

Het boek is fraai uitgevoerd; het is gebonden en voorzien van een stevige kunstlederen omslag. De inhoud van het boek is overzichtelijk weergegeven en voorzien van diverse kaarten, tekeningen en foto's. Als bijlage is een aantal losse sheets toegevoegd, die een indruk geven van de huidige kadastrale situatie. Deze zijn zeer welkom omdat hiermee een vergelijking tussen de oude en huidige situatie kan worden gemaakt.

Door het achterwege blijven van subsidie is de prijs van het boek bepaald op f 135,-- , maar het boek is dit zeker waard.

B.G. Schuring

DE GESCHIEDENIS VAN WESTERWOLDE I
HET LANDSCHAP

geschreven door J.J. Delvigne en G.J. Koopman

De redactie van "De geschiedenis van Westerwolde" streeft naar zeven verantwoorde, goed verzorgde en ruim geïllustreerde boekjes, toegankelijk voor breed publiek. Zij zullen moeten bevatten enerzijds de resultaten van recent verricht historisch onderzoek en voldoen aan de criteria voor wetenschappelijk onderzoek, anderzijds zullen ze prettig leesbaar moeten zijn en als naslagwerk voor de geschiedenis van Westerwolde te gebruiken.

Het boekje deel I, is prettig leesbaar, ziet er goed verzorgd uit en is ruim geïllustreerd. De toelichting op de kaarten van de la Rive door de heer W.E. Goelema geeft niet alleen waardevolle informatie over het ontstaan van de kaart, maar ook over de inhoud. Hoofdstuk 2 is een samenvattend overzicht van de geologische opbouw van Westerwold gebaseerd op recent onderzoek, waaraan zeker behoefte bestaat en waarmee ik erg gelukkig ben.

Maar met uitzondering van hoofdstuk 9 en enkele goede onderdelen van andere hoofdstukken, voldoet de rest niet aan wat de redactie belooft. Wij hebben er kennis van genomen dat bestuur en redactie het werk van de auteurs hebben aanvaard. Aan de slecht delen van het boek besteed ik hier geen aandacht verder (p. 64-97). Hoofdstuk 7 behoort zeker tot de betere. Maar de krijgsgeschiedenis krijgt in dit verband (Het Landschap) te veel aandacht ten opzichte van bijvoorbeeld de landschappelijke ontwikkelingen in de omgeving van Ter Apel. We missen ook in dit hoofdstuk weer de documentatie: de verwijzing naar de verschillende kaarten waarop deze ontwikkelingen kunnen worden gevolgd. Er is een naslagwerk toegezegd.

Meer dan eens wordt in het boek Roswinkel in een beschouwing betrokken, maar Roswinkel is een kolonisatie in de marke van Weerdinge evenals Ter Apel. Het is dan ook onbegrijpelijk waarom de auteurs beweren, dat de "Frieslandt" kaart uit 1559 van Jacot van Deventer, die Ter Apel en Roswinkel buiten Westerwolde laat, de begrenzing van Westerwolde in het zuiden onjuist weergeeft.

In het onderdeel ijzerwinning worden veel interessante zaken over Roswinkel vermeld, die in het boek niet thuis horen. "400.000 ton oerexport uit Westerwolde" (p. 118) zal door de heer Booi niet gezegd zijn. Figuur 62 suggereert dat in 1933 nog op grote schaal oer werd gegraven. Het was toen al finaal gedaan tot een kleine opleving kort na de oorlog. Maar over de feitelijke gang van zaken binnen Westerwolde (transportwegen, grondverbetering, werkgelegenheid) horen we niet veel.

Ik hoop, dat de redactie in deel VI gelegenheid heeft een aanvulling en correctie op deel I op te nemen. Bovenal hoop ik, dat volgende delen beter voldoen aan de criteria voor wetenschappelijk onderzoek en aan de eisen, die aan een naslagwerk worden gesteld.

A.J. Ter Wisch

AANWINST BIBLIOTHEEK

In onze bibliotheek is opgenomen, in bruikleen beschikbaar gesteld door ons lid, de heer A.J. Ter Wisch, de doctoraalscriptie Middeleeuwse geschiedenis door mw. N.J.J. Vermeulen, getiteld "De Kruisheren van Ter Apel 1465-1595". We zijn de heer Ter Wisch dankbaar voor deze geste!

De titel doet enig onrecht aan de inhoud van deze scriptie. Immers, wel wordt de geschiedenis van de Kruisherenorde op blz. 1 - 14 beschreven, voor het overige - tot blz. 91 - gaat het over het Klooster Ter Apel, de stichting ervan, bestuur en inwoners, de verhouding van het Klooster tot de wereldlijke en geestelijke overheden, inkomsten en uitgaven en de bezittingen.

Wat de bezittingen betreft: de bijlage III bevat tabellen betreffende grondbezit in Westerwolde, in de Ommelanden, in Drente, de stad Groningen, Oost-friesland, Eemsland. Vele namen van verkopers en schenkers zijn daarin vermeld.

E.G.S.

HERINNERINGEN VAN EEN BOERENARBEIDER IN WESTERWOLDE

door wijlen DERK WEGMAN

Op 17 september 1991 overleed op bijna 92 jarige leeftijd in het bejaardentehuis de Bolderborg in Vlagtwedde Derk Wegman. Hij was een volle neef van mijn vader (die hij overigens nooit heeft ontmoet) en omdat hij een van de weinige Wegmannen was die nu in Westerwolde woonde, zocht ik hem bij gelegenheid wel eens op. Soms waren de tussenpozen wel wat lang, zodat ik hem wat helpen moest om duidelijk te maken van wie ik er wel één was. Het viel mij dan steeds weer op met welk een blijmoedigheid deze man in het leven stond. Zo was hij er trots op dat hij al 20 jaar in de Bolderborg vertoefde en tot zijn volle tevredenheid. Bij een bezoek aan Derk's dochter Gepke in Sellingen kreeg ik onlangs zijn levensverhaal onder ogen. Het bleek te zijn geschreven in de jaren 1979 en 1980, toen hij dus ruim 80 jaar oud was. De verhalen werden opgeschreven en opgestuurd naar Karsien T. Vrieze (de schrijver van "WESTERWOLDE DOOR DE EEUWEN HEEN" (Meppel 1981) en gehuwd met Derk's nicht Harmke Wegman) die ze voor hem uittipte. Uit brieven blijkt dat Vrieze hem stimuleerde en soms ook onderwerpen aandroeg.

Derk Wegman moet een ijzersterk geheugen hebben gehad, niet alleen vanwege de vele namen en toenames van Westerwolders die in zijn verhalen worden genoemd maar vooral al de vele details van gebeurtenissen die zich 70 à 80 jaar geleden hebben afgespeeld.

Het is de bedoeling dat van tijd tot tijd een stukje uit zijn memoires in dit tijdschrift zal worden gepubliceerd. Hoewel Derk een positieve instelling had ten aanzien van zijn medemens, zijn er toch een paar passages die (nog) niet geschikt zijn om nu al te publiceren.

Tenslotte dit nog over zijn voorgeschiedenis:

Derk werd geboren op 30-10-1899 in de Tjabbestreek in Blijham als buitenechtelijke zoon van Wilhelmina Wegman. Op 9 juni 1912, toen hij ruim 12 jaar oud was overleed zijn moeder. Derk werd toen door de familie ondergebracht in een werkhuis, het gesticht Weldoen. Van af dat moment laat ik Derk Wegman zelf aan het woord. C.J.W.

IN HET GESTICHT WELDOEN (1912-1913)

Na het overlijden van Moeder, heeft oom Albert mij naar het Werkhuis gebracht. Hemmo Hemmen en Jacoba Hillechina van Zomereren waren daar vader en moeder. Toen ik dan bij mijn pleegouders kwam, wist ik niet hoe ik het had. Wat een verschil in verpleging en eten, vergeleken met thuis. Vooral de middagpot scheelde dag en nacht. Ik ben daar nog altijd zeer dankbaar voor, want die Vader en moeder zorgden voor een prima opvoeding, hetgeen mij later goed van pas is gekomen. In dat werkhuis heb ik niet veel beleefd; er waren daar ongeveer 20 verpleegden, de meesten geestelijk gestoord. Een van hen n.l. Albertje van der Tuuk, even oud ongeveer als ik, leeft nog en verblijft in de Blankenburg.

BIJ DE WEDUWE WAGE IN DE WEDDERBERGEN (1913-1914)

Toen ik een half jaar bij Hemmen en vrouw in het Gesticht "Weldoen" was geweest, moest ik naar Wed. Wage in de Wedderbergen. Ik kreeg een ons tabak van 3 ct. en een pijp van 20 ct. mee. De verdiensten waren f15,- per jaar met kost en inwoning en f0,50 zakgeld per maand. Bij de zomerdag moest ik mee te schoffelen of binden en helpen met schoven smijten op de bult. Ik durfde dan niet weer van de bult af. De twee zoons van Wed. Wage bonden twee ponnings aan elkaar, hielden die aan de ene zijde van de bult

vast en kon ik mij aan de andere kant langs het touw laten zakken. 's-Winters moest ik naast het huis brandhout hakken.

's Zomers kon ik over de Oerde (bij de weg naar Oude Pekela) uit de Wedderbergen wegekomen. Eens, toen ik op een zondag vrij was, was het water in de loop van de dag zo gestegen, dat ik 's-avonds tot aan mijn enkels door het water stapte. Ik had een petroleum-borstlantaarn bij me en zo ging ik over de 5 à 6 meter lange voetbrug, die da over de Aa lag. Plotseling waaide mijn lantaarntje uit en stond ik in het donker voor het bruggetje. Ik dacht, was ik maar over Wedde rondgegaan. Op handen en voeten ben ik over het ongeveer 1 meter brede bruggetje gekropen. Aan de overkant gekomen, sprong ik er weer af en ging het water mij over de hoge schoenen. Ja, dan ben je ook een dag vrij geweest.

Op een keer zijn we op een zondag met een boot van Boelo Houwen, knecht Albert Opheikens, Hendrik Lesterhuis en ik - vier personen dus - met een oude bakboot dwar over de Westerwoldse Aa gevaren. Het was hoog water toen en de meeën achter Wedderveer waren ondergelopen. Plots kwamen we op een zandbank te zitten en met geen middel konden we weer los komen. We zijn toen in het water gesprongen en met z'n vieren kregen we de boot weer los, maar het was toen al zo goed als duister geworden.

Toen ik een half jaar bij vrouw Wage was, moest ik eens een varkenshok schoon maken. Vrouw Wage zei: "Dat kun je wel wat vlugger doen". Ik maakte me zo kwaad dat ik de aardappels, die zij als blokjes in een teiltje had staan, over de koegang smiet. Toen haar zoons thuis kwamen, zei ze: "dei verrekte vent, hai zel direct weg heur". De jonge zee'n: "Och Moeke, hai is ja nog moar goud van Schoule of". Maar ik moest weg, maar er ook weer heen. Dat vol mie stoer.

Eens moest ik voor vrouw Wage van haar zuster Engeltje, die achter het postkantoor in Wedde woonde, jachtkogeltjes voor een ouderwets geweer halen. Die waren van haar vader, die jager was geweest. Op de terugweg vroegen Lesterhuis en Boelo Houwen mij "wat heb je daar?" Ze scheurden me het oud leren zakje uit de handen en begonnen de kogeltjes weg te gooien. Toen ik bij vrouw Wage thuis kwam, zei ze: "waar heb je het zakje?" Toen ik dat niet had, was ze zo woedend dat het maar weinig had gescheeld of ze had de politie erbij gehaald.

BIJ BOER KRAAI IN ELLERSINGHUIZEN (1914-1916)

Toen ik bij de weduwe Wage was uitgediend, ging ik naar boer Kraai in Ellersinghuizen. In die tijd was het op Westerwolde de gewoonte dat de Paasweek vrij werd gegeven om van boer te veranderen. 's-Zondags na 12 mei 1914 werd ik door Wilt Kraai afgehaald. Ik ging bij hem f 45,- per jaar verdienen, plus kost en inwoning en 50 cent zakgeld per maand. Kraai kwam met een wagen met twee paarden er voor; mijn hebben en houden enige kleren en wat snuisterijen - werden in een kist gepakt en op de wagen geladen. Die kist was gemaakt bij Johannes Moorlag, stelmaker naast de Boer met die houtzaagmolen op het dak en kostte f 4,-. Onze Mina heeft hem nog. Kraai zijn boerderij lag bij 't bos bij winterdag stonden er zo'n 30 stuks koeien op stal, beter gezegd in de potstal. Bij de boerderij stond in het bos een closet; op 50 meter afstand van de voorgevel en het bijzondere was, dat daar twee personen tegelijk op konden zitten. Dit had ik nog nooit gezien; echt ouderwets.

Op de boerderij moest ik verschillende werkzaamheden verrichten. Onder anderen: turf afdragen met een viertands vork en de turf dan op stoeltjes zetten (8-hoog). Verder moest ik karnen en hooien. Een grote stoompot van 200 liter moest ik ook verzorgen; ik moest haar aanmaken en stoken met heidezoden, die uit Veelerveen afkomstig waren. De aardappels voor de stoompotmaal moest ik zelf rooien. Prima voer voor de varkens was ook: melde. Het eten was niet te best bij Kraai, maar als werkgever zou hij je nooit jagen en je was er als kind in huis.

De koeien stonden in een potstal, die om de veertien dagen werd leeggemaakt.

De vaste arbeider zette de mest in blokken op de deel. Soms kwam de wagen op de deel, maar vaker moest ik met de kruitwagen de mest over de deel en dan achter het huis tegen de mesthoop opkruien. Die was 's-zomers zo'n 1½ tot 2 meter achter al hoog. Als de wagen op de deel kwam, werd de mest naar het land gereden; dit was gemakkelijker.

Als een paard een veulen kreeg, werd de nageboorte, in de volksmond "ligt" geheten, in een pruimeboom gehangen. Het tot paard geworden veulen liep dan later fier met de kop omhoog. Als er in die tijd een koe kalfde, kreeg het kalf lauwwater met een paar handen vol rogge en het kruis van de rug werd met zout ingewreven. De koe kreeg een stuk roggebrood en het merg wat onder het kalf z'n hoeven zat, werd de moeder in de bek gestopt.

Toen de Landbouwvereniging Ellersinghuizen, Weende en Omstreken een nieuwe dekstier moest hebben, werd die op de markt in Winschoten gekocht. Kraai en ik gingen op de fiets naar Winschoten, maar ik moest alleen, lopende met die stier terug. Kraai zegt: "Durf je wel Derk?" Ik zeg: "Jawel, maar ik had een afgebroken tandensteel van een mestvork in de linkerhand, hoewel een beetje kneep ik hem toch wel. De stier woog 1900 pond en had een leren halster om.

Op een zekere dag kwam iemand van Harpel met een koe bij de stier. Nu was er ook een kleine stier; daar moest ik bij helpen, maar de grote stier mocht ik niet laten dekken. Vrouw Kraai zei echter, als je het durft wagen Derk met de grote stier, toe dan maar. Ik zei: "ik heb hem ja ook van Winschoot haalt". Juist toen we buiten waren kwam Kraai eraan. Hij zegt: "wat doe je nou?" En de stier nam een aanloop en weg was hij. Ik kreeg een rappement, maar zei "t is uw eigen schuld", want ik had nog een eind touw in de hand; het andere eind was aan de stier blijven zitten. Verrot touw! De stier was sterk; een dikke wringe gooide hij met gemak uit de proppen. Kraai heeft met veel mooie woorden en wat brood wel twee uur werk gehad om de stier weer te vangen.

Boer Kraai was een guit. Op een keer had hij een theelichtje in de handen toen ik bij een paard stond. Kraai zegt: "Nu moet je achter het paard gaan staan, dan zal ik je fotograferen". Ik ging daar staan, maar metéén stak het paard de staart omhoog en liet een flinke wind waaien. Ziezo, zegt Kraai, je staat erop.

Twee jaar ben ik er geweest en ben toen naar Bots in Hoorn gegaan. "Als je daar niet wezen mag, kom gerust terug" zei Kraai. Toen we in 1929 trouwden was ik de uitverkorene van de 20 sollicitanten bij Kraai. Daar hebben we twee jaar gewoond

De boerderij van Wilt Kraai te Ellersinghuizen omstreeks 1972 (gesloopt in 1982).

[The page contains several columns of dense, handwritten text in an old German script, likely from the 16th or 17th century. The text is highly faded and difficult to read. It appears to be a religious or administrative document, possibly a letter or a record, containing names and dates. The handwriting is a cursive style typical of the period.]

Erb. Coep van Heyde knape Richter toe Asschendorp und Herman Nydinck richter toe Westerwolde Erkennen und betugen mit desen openen besegelden breve Soe ons twisschelich synt ghewesen de Ersame gheistliken broder Henrick van den Berghe prior und ghemeijne Conventen toe Apel Orden deß hillighen Cruces up de ene und Wybbe Elzinck und Sicke Bannynck hoyfftzaken und ter erfftale besitters des Erves ter Hare up de anderen zyde omme scheidunghe des grondes tusschen den Cloester van Apel unde den erve ter Hare unde desse vorß. beyde parthen toe gelyck wal beradenes modes hebben ere recht over te geven und onwederropeliken gestalt toe ener witsprake und determineringhe guder man= ne daer toe gekoren de der omme yredes unde recht es wyllen dat sementliken anghenomen hebben und tusschen den cloester unde den Erve ter Ha= re de zake toe scheiden vergaddert synt ghewesen als nemenptliken van wegen des priors und Convents vorß. de Erborn her Bernt kerckheren toe Vlachtwedde Hinrick Schade toe Aelden und Wermolt van Heyde knapen. Item van wege Wybben und Sycken de Ersamen her Hinrick kerchere toe Unswedde Ghert up ten Thye und Volker Heyes zbove welke sessen schedesmannen vors. wertzake se in scheidunghe der zamer sich nich ver deylen en konden unde ongescheiden lieten. Wy Coep und Herman Richtere vorß. gekoren synt ghewesen overmans und entlike richters ...n beyde parthen dat so wat wy witsprekende worden voer een scheidunghe tusschen den Cloester toe Apel und Erve ter Hare vorß. beide parthen gelovet hebben willichliken to ewighen tyden toe holden und in ghenen tokomenen tyden daer teghen in t. enigerleyene doen daer omme wantt an de sess gude mans vorß. de zake ongescheiden hebben gelaten under onss Coep und Herman overmannen vorß. witsprake gevallen is op date.. alle dinck toe vredeliker undeliker in der scheidunghe und witsproke wy doen sullen ge.....ghe hebben na onsser begerthen beyden parthen vorß. en ygelyck part noch en van den sessen scheidsmannen onss to der s.mitkko.. sebeye ngenen .. to in se toegevoget lovende sement= liken so wat wy weer mans ter scheidighen witsprekende worden wolden beide parthen stedevast und onwederroepelick to ewighen tiden holden De prior und Convent to Apel vorß. hevet gesat Hinrick Schaden to Aelden knapen Wybbe und Sicke hebben gesat Ghert up ten Thye de was een van den Twelff gesworen des landes te van Westerwolde hyromme wy Coep van Heyde und Herman Nydinck Richtere Hinrick Schade knape und Gherdt up ten Thye vorß. gekoren scheidslude entlike und richters toe scheiden beiden parthen vorß. van onwillen und twistinge de gehad is om grond unde holte tusschen den Cloister toe Apel unde den Erve ter Hare vorß. Erkennen und betugen dat wy na ryphen beraed und overleggen der zaken onss vertalt van beyden zyden und onderwesen hebben endrechtliken gescheden to ewigen tokomentyden parthen vorss in formen op wijse und manere nabescreven unde dat also gekorne scheidsluden und richters witspreket und toe merer bekentnisse scryfftlicken overgevet voer ene. ewige onwederropelike scheidunghe und sentenne und recht waer teghen beyde parthen vorß. nu off hernamaels toe gevenmen ..d.. sollen off wysen voer onss gelovet und verwillkort hebben Int eerste dat prior und Convent to Apel vorß. und ere nakomelinghen sollen holden unde ter erfftale erffliken und eweliken beholden und bruken toe al eren wyllen unde nutte al alsodane guet grond holt unde land als belegen is tusschen den Cloester vorß. und den twen palen tusschen den Cloister und den Erve ter Hare gesat up den mare by den tanghe de ene de ander by den riviere de Ae ghenaeamt beneden de Horst holt oder bussche Narehoirn geheiten gesat is. Dyt landt grondt holt und guet als tusschen den Cloister und palen vorß. lynrecht wyt van den twen palen vorß. in de ryviere de Mussel geheiten belegen is in lande in seide holte vene heyde velde und aller ander nutticheit sollen prior und Convent to Apell vorß. und ere nakomelinghen hebben unde ter erfftale eweliken besitten unde bruken te alle eren wyllen gelykerwys als men vry eyghen doerslachtich guet to hebben und to besitten plack daer mede toe doen und toe laten all eren orbar und wyllen buten Wybben und Sicken vorß. off eren erffgen. ofte yumande van erer weggen

opspreken besperinghen eder ovelen moet. Und Wybbe und Sicke vorß. und ere erffgenamen offte besitter Des Erves ter Hare sal hebben und ter erfftale besitten und bruken gelyck eren eyghenen vryen doerslachtigen gude alsodanen grond guet holt und land als belegen is bene=
den den twen palen vorß. ten Erve wert ter Hare geheiten dyt so belegen is van den twen palen voert an dat Erve ter Hare lynrecht wyt van den twen palen vorß. ter Musselen wert so verre den erve toe der Hare toe.n derwart na der Musselen tobehoirt sal allen und toe erfftale eweliken besitten und bruken to al eren wyllen Wybbe unde Sicke vorß. und ere erffgen. buten prior und Convents van Apel vorß. eder nakemelinghen opspreken eder besperingh eder ovelen moet. Zbeholtlich doch prior und Convent van Apel vorß. und eren nakomelinghen alsulkes rechten op den gronde des Erves van der Hare vorß. dat so wat in tokomenen tyden prior und Convent vorß. und ere nakomelinghen graven wyllen und arbeiden op den gronde van der Hare vorß. toe weges behoiff offten nutte sal altoes wesen bu=
ten besitters eder hoeyftzaken des Erves ter Hare off yumandes anders opspreken besperinghen eder ovelen moet. Oeck synt vorworden dor desse liefflike fruntlike ewighe scheidunghe tusschen den Cloister unde Harhuze vorß. sal wesen und is ghemaket buten yenighe hant=
tyringhe eder scheidunghe der marke twier lande als Drenthe und Westerwolde sonder wes de twe lande van marke eder palynghe und landscheidunghe in yenighen tokomenen tyden toe done moghen hebben eder krighen sal altoes wesen buten dossen onssen lieff=
liken verdraghe. Oick is bescheiden bedinghet und op beyden zyden belevet dat we den anderen op beyden parthen vor data dossen breves op gronde vorß. misdaen hevet off we van beyden parthen in dossier scheidunghe to vele off to luttick kregghen hevet off als misdaen hevet sal alle op beyden zyden quytgescholden wesen und eweliken in fruntschappen vry overgegeven wesen und dat alles sonder Arghelyste In orkonde der warheit allen puncten vorß. hebben wy Coep van Heyde und Hinrick Schade knapen und overmans van der ener zyden gesat ein ytlich onsse segelen an desen breeff gehanghen. Und wy Herman Nydinck richter unde Gherdt op ten Thye overmans der ander zyden vorß. hebben gebeden den Erborn Roloff van Langhen ampten in Emeslande dossen breeff vor onss in een tuech der waerheit aller puncten vorß. to besegelen omme gebreck onsser eyghenen segelen. Welck Ic Roloff van Langhen ampten vorß. want de gudemans vorß. voir my bekant hebben alle puncten vorß. ware toe wesen my bekene gherne gedaen toe hebben und hebbe myn Ingesegeyll wytliken an dossen breeff doen hanghen. Hyr hebben mede by an und over gheweset de Ersamen Heren Berndt kerckhere toe Vlachtwedde Heer Egbert Curatus toe Roeswinkel Wermolt van Heyde knapen und meer guder lude ghenomene daer omme Wy zBernardus und Egbertus Curati und Wermolt van Heyde knape vorß. want alle puncten so vorß. is ware synt und wy daer mede an und over ghewesen synt hebben wy onsse segelen een ytlick in een tuech und merer vestenisse der waerheit mede an dossen breeff gehanghen. Gegeven Int jaer onss heren dusent vierhondert Tachtentich In vigilia sancti Jacobi apostoli.

NIEUW LICHT OP DE ZUIDGRENS VAN WESTERWOLDE

door A.J. TER WISCH

Doordat de hiervoor afgebeelde en getranscribeerde akte is gebruikt voor pleitnota's in de processen over de grens tussen Drenthe en Groningen en toen waarschijnlijk nog beter leesbaar was, is door deze stukken (o.a. top. hist. atlas R.A.G., losse stukken, geen kaarten, 3287. VII 5) te raadplegen, het gelukt essentiële niet leesbare, soms verdwenen woorden op te sporen. Prof. P.J. van Winter schreef in 1946 nog: "een acte van 1480, waarvan verschillende terreinaanduidingen ons ontgaan". Ook werd hij misleid door de pretenties van de administrateur van de stad Groningen, welke in de latere geschiedenis een eigen leven zijn gaan leiden.

De akte bepaalt de grens tussen het Convent te Ter Apel en de eigenaren van erve Ter Haar, waarover strijd was. Als rechters traden op Coep van Heyde, rechter in Aschendorp en Herman Nydinck, rechter van Westerwolde. Voor het Klooster traden op de kerkheer van Vlagtwedde en twee aanzienlijken uit het Eemsland. De eigenaren waren Wubbe Elzinck (eigenerfde te Ellersinghuizen onder Onstwedde) en Sicke Banninck (eigenerfde te Vlagtwedde), dus niet Ter Haar genaamd en dus waarschijnlijk niet aldaar woonachtig. Mogelijk was Ter Haar verlaten om dezelfde reden als ook Ter Apel in 1458 verlaten bleek.

Voor de bezitters traden op de kerkheer van Onstwedde en 2 vooraanstaande erfgerechtigden (waaronder één van de 12 gezworenen van Westerwolde), vrij zeker uit Onstwedde. Over sommige zaken, die gescheiden moesten worden, konden de zes scheidslieden het niet eens worden en de rechters hebben daarin een definitieve uitspraak gedaan. Voor het Klooster trad daarbij op Hinrick Schade van Aelden (onder Steinbild a/d Ems) en voor de eigenaren het Onstwedder lid van de 12 gezworenen. De amptman van het Eemsland fungeerde als notaris. In deze ogenschijnlijk Westerwoldse overeenkomst blijkt het Klooster bestuurlijk tot het Eemsland te behoren en Ter Haar tot Onstwedde. We komen daar later op terug.

Opvallend is, dat de secretaris van de Stad Groningen deze akte in 1624, toen de strijd om het kloosterbezit in volle gang was, niet in de verzameling van akten van het Klooster opnam, want in deze akte staat toch aangegeven de juiste grens van het door de stad opegeeste bezit en dit is de oude grens tussen Drenthe en Westerwolde.

Delvigne en Koopman schrijven in "De geschiedenis van Westerwolde" deel I, dat Ter Apel en Roswinkel op de uit 1559 daterende "Frieslandt" kaart van Jacob van Deventer ten onrechte buiten de grens van Westerwolde waren aangegeven. Wat Roswinkel betreft mogen we aannemen dat dit sinds ca. 1365 een kerkdorp was en in 1559 zeker een kerkdorp binnen het Bisdom Utrecht sedert meer dan 100 jaar.

Ter Apel rekende zich bij de stichting van het Klooster in kerkelijke zaken terecht tot Osnabriick maar bestuurlijk hadden de Eemslandse heren en hun bisschop van Munster het te zeggen.

Bij de stichting van het Klooster in 1465 moesten de rechten op de gronden die dus geruime tijd verlaten hadden gelegen, tegenover de burenen opnieuw worden bevestigd. Het allereerst met Ober- en Niederlangen (in 1466), die rechten hadden tot aan de Ruiten Aa bij het Klooster. Hierover later meer.

Met Laude ontstond er geen geschil, het riviertje de Olden was voor Laude (waarschijnlijk vanouds) in hoofdzaak de grens en dit werd vastgelegd in 1477 en nogmaals in 1484 ten overstaan van de pastoor van Roswinkel.

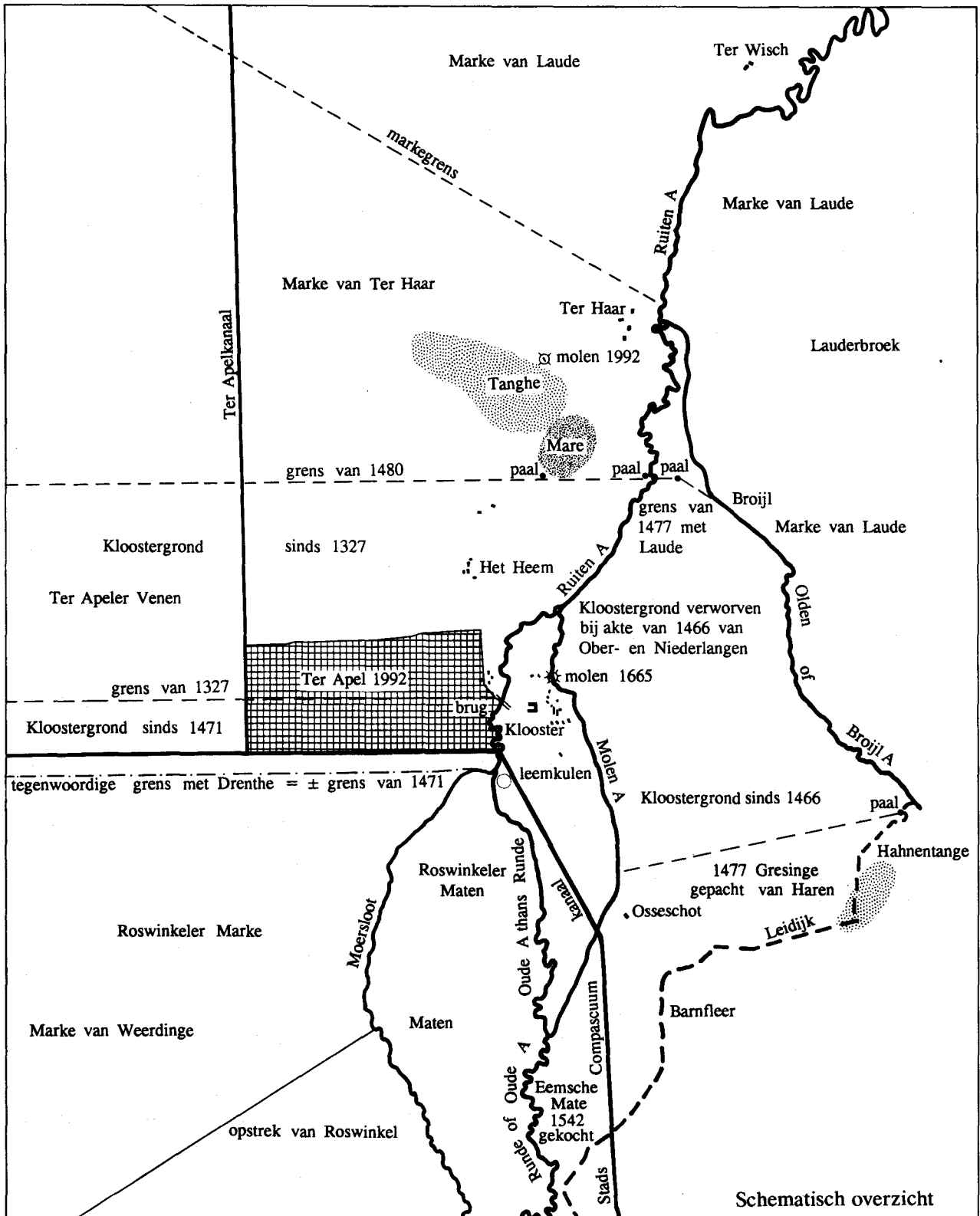
Met Weerdinge was de akte over het geschil van 1327 over het moorland ten westen van de Ruiten Aa nog aanwezig; achter Weerdinge stond de bisschop van Utrecht. Het Convent te Schildwolde verwierf deze gronden van Weerdinge, ze werden later geschonken voor de stichting van het Klooster. De oost grens was de Aa en in 1471 werd de zuid grens opnieuw vastgesteld. Die liep niet - zoals in 1327 vanaf de Aa-brug, maar

vanaf de zuidelijker gelegen leemkuilen naar het westen. Ter Apel kreeg er een strook bij en ging (opnieuw en) meer betalen.

Dat hiervoor de toestemming van de bisschop van Utrecht vereist was, bevestigd dat niet ging om erkenning van een bestaande overeenkomst, maar om een aanvullende verkoop. Er was n.l. een kwestie ontstaan van warschap (vrijwaring) met betrekking tot het Haarhuis, waarmede deze overdracht verband hield. In 1327 was omschreven, dat Convent te Schildwolde, rechtsvoorganger van het Klooster Ter Apel, een stuk moorland kreeg, lopende in de richting van het Haarhuis tot de juiste grens van Weerdinge met het Haarhuis. Dit was niet tot het Haarhuis, want de bouwlanden van Ter Haar lagen uitsluitend ten westen van de Ruiten Aa en ten zuid-westen van het Haarhuis. In de akte van 1480 is deze grens - ook de oude grens tussen Weerdinge en Westerwolde - beschreven (zie kaartje). De in 1471 nieuw overgedragen strook was feitelijk in gebieden bij de burenen van Roswinkel, die als gerechtigde keuters (d.z. niet vol berechtigden) in de marke van Weerdinge in 1492 hun rechten in een aanvullend charter nader lieten vastleggen. In tegenstelling met de zuidgrens is de westelijke grens van het moorland steeds bron van misverstand geweest na 1614, echter niet met de feitelijke burenen. In de latijnse tekst van de uitspraak in 1327, ons bekend uit een vidimus van 1471 en één van 1475 laat geen twijfel: de zuidgrens liep van de brug over de Ruiten Aa lijnrecht "us in medium versus" de Mussel Aa, dus niet tot aan de Mussel Aa, maar tot een punt "versus" de Mussel Aa. In 1471 is men dit gaan vertalen "tot in het midden van de rivier de Mussel Aa" en de stad Groningen ging hier na 1614 dan ook graag van uit. De stad heeft deze weidegronden langs de Mussel Aa evenwel nooit bezeten en het Klooster de eigendom nooit gepretendeerd, zoals uit tal van akten van voor 1600 blijkt.

De akte van 1471 kennen we uit een vidimus van 1472 in het door de secretaris van de stad (!) vervaardigde chartularium en de akte van 1492 uit een niet geautoriseerde vertaling van onbekend jaartal van een vidimus van 1564. De vertaling van de beschrijving van de westgrens van het kloosterland is in strijd met de verdere inhoud van de akte en met de feitelijke toestand vóór 1600, die blijkt uit hiervoor bedoelde stukken. In 1471 liep de zuidgrens van de leemkullen aan de Ruiten Aa tot aan de Mussel (niet Mussel Aa) en de strook was aan de Ruiten Aa even breed als bij de Mussel (niet de Mussel Aa). De grens was naar het zuiden dus verlegd van de brug naar de leemkullen bij de Aa. In het noorden stond sedert 1480 vast, dat het niet tot aan het Haarhuis strekte maar tot de Mare bij de Tanghe van Ter Haar. Partijen verklaren over en weer, dat alle bestaande brieven en akten bewijzen, gezegeld of ongezegeld, voortaan van onwaarde zullen wezen met betrekking tot koop, pachten en (n.b.) bepalingen van waarschap (vrijwaring) van grond en land. In deze akte omschreven "tot het Haarhuis toe doen" en "van alle zaken die van allen die van de voorbenoemden gueden voer data desses breves gehad hebben". Dit was mogelijk de achtergrond van deze transactie.

Waarschijnlijk waren de Weerdingers niet zo gelukkig met de vertaling van de akte van 1471, want in 1475 geeft Ter Apel aan Weerdinge een vidimus af van de overeenkomst van 1327, hoewel ze in 1471 met elkaar waren overeengekomen, dat "alle oude brieven dood zouden wezen". Roswinkel was ook niet tevreden, omdat ze na 1471 niet meer hun grond naar de Weerdinger en Roswinkeler weilanden tussen het moorland van het Klooster en de Mussel Aa konden komen. Ze bedingen in 1492 een weg over des Cloosters moorland, zo vaak ze die nodig hebben en ze erkennen uit de overeenkomst van 1471 de overdracht van de strook groenland en moorland tussen de brug over de Aa en de leemkullen aan de westkant van de Aa tussen de twee rivieren der Aa en de Mussel Aa gelegen. Verder wordt vastgelegd "dat het Clooster van de Aa door het groenland (land) van de Ruiten Aa) en het moorland westwaarts mogen graven en befreden in de richting van de Mussel Aa, zover als het hen is toegepaald". Deze toepaling loopt naar het westen van de Aa naar de Mussel (niet de Mussel Aa) over het moorland. Naar het noorden loopt het stuk zover Weerdingermarke gaat en dat is in 1480 inmiddels goed vastgelegd. Beide akten worden voor Drentse heren verleden, in 1492 is dat de ambtman van C

vorden en het land van Drenthe met twee drentse "jonkers" en de pastoor van Roswink voor het Klooster en drie erfgerechtigde Roswinklers als dedingslieden voor het kei Roswinkel, een zuiver Drentse aangelegenheid dus. Prof. H.J. van Winter zegt de a van 1471 niet goed te hebben begrepen en is dan ook op een dwaalspoor gekomen.

In een "copia copia" van 4 april 1624 van Casper van Ewsum, Drost van Coevord het landschap Drenthe, lezen we dat Johan Ickinge van Weerdinge hem een in franc geschreven zeer oude brief heeft getoond, "op ettelijke plaats en ook andersinds niet leesbaar", waaruit hij het nog leesbare heeft opgeschreven. Er was kw tussen de bueren van Weerdinge (w.o. Roswinkel) en die van Valthe over een deel het broek, de Mussel genoemd. Deze gronden waren toen al ten dele bepaald en besl (verdeeld dus en als hooiland in gebruik). De copie van 1621 wijkt belangrijk af van door mij geziene resten van het bedoelde origineel, maar uit het origineel lees ik, dat rechthebbenden liggen aan weerszijden van het diep en bij de verdeling blijft het re van het Klooster en de bueren aan beide zijden er buiten; Onstwedde dus en wat daa hoort. Dieryck Amsinck is prior van het Convent en fungeerde als overman. Hij zal genoeg mee genomen hebben. De zegels waren er afgevallen; Jan Ickinge kon ee groen zegel nog tonen. Het Klooster ging niet tot de Mussel A, maar tot deze weilan Mussel genoemd.

We hebben gezien dat in 1480 Ter Haar door drie Onstweddes werd vertegenwoord In de geschillen over de weidegronden langs de Mussel Ae tussen Weerdinge en Val enerzijds en Westerwolde anderzijds (1418, 1443, 1444, 1520, 1550 en 1553) word alleen de Onstwedders genoemd aan de zijde van Westerwolde. We weten, dat een van Eilersinghuizen bij Onstwedde hoorde, evenals een deel van de erven van Jipsinghuizen. Ook deze worden niet apart genoemd, hoewel Jipsinghuizen (en ook Haar) tot in het questieuse gebied kwam. Het is mogelijk dat een en ander verband h met het feit, dat de kerk te Onstwedde misschien de oudste, maar in elk geval de hoofdkerk van Westerwolde was en dat in dit artikel enkele residuen van deze posit opduiken.

In een Drents stuk van 1550, verleden voor Albert Pieters, Schulte van Borger ei Gasselte, over een geschil met Onstwedde, verklaren de bueren van de marken van Buinen, Exloo en Valthe en Weerdinge dat hun marken allen even ver strekken als van Gasselte en dat bij het Haarhuis een paal staat (vermeld in bijgaande transcript en de andere te Wolfsborge zijnde palingen tussen Drentland en Westerwoldingerland Valthers tonen hun scheidbrieven van 1443 en 1444, de Weerdingers hun brief van 1 De Onstwedders zijn niet verschenen. In 1553 wordt een een ander nog ten overstaar Roleff Schyrenbeeck bevestigd, ook door Roswinkel. De stukken R.A.D. B 537 dd. 1564 Inv. kat. 292 (slecht leesbaar) bevestigen dat er een grenspaal stond bij het Haarhuis, scheiding tussen Weerdinge (Drente) en Ter Haar (Westerwolde, Onstwed Deze paal stond bij de mare bij de Tanghe van ter Haar, thans nog te localiseren ten van de molen bij Ter Haar. Dit was het punt waar Jan Sems zich in 1614 op had moe richten!

We hebben oude verbindingen tussen Ter Haar en Onstwedde aangetoond (samenweiden, keuze van scheidslieden). Uit de akte van de overeenkomst tussen d markegenoten van Laude en het klooster van 1477 en 1484 blijkt dat Ter Haar territoriaal geen enkele binding met Laude had. Ter Haar lag geheel ten westen van Aa. Ten oosten van de Aa lag Laude tot aan de Schultensloot, ten zuiden daarvan d bueren aan de Eems, voorgangers van het klooster. Ze behielden tussen de Olden en Ruiten Aa in 1466 het kaprecht, dat hen mogelijk niet toekwam, maar voor de Landsheer was. In hun geschil met het Klooster waren Wenemarus Voet (kanunnik de Dom te Munster en respector van Emsland) met Wessel to der Mollen (Amptm in Emsland) de rechters, met scheidslieden (voor het Klooster) van Westerwolde, Roswinkel en Laude, de belanghebbende naburen dus. Ter Apel voor Miinsterse recl

Op 07-12-1633 (Protocol van civiele zaken voor de richter van Westerwolde) wordt aangegeven, dat de markegenoten van Laude al wel 40 of 50 jaar maaiden op de Koldehorne bij Ter Haar, over de Olden A gelegen, dus tussen de Olden en de Ruiten Aa, ten noorden van het in 1466 genoemde gebied. De in deze akte met Laude in 1477 en 1484 genoemde grens sluit aan op de in onze transcriptie genoemde grens tussen Ter Haar en het Klooster. Verder staat er nog in, dat het Convent mag graven en arbeiden in de gronden van Ter Haar, ten behoeve van hun belangen, zonder daarbij door iemand gehinderd te worden. Ik neem aan dat dit was met het oog op hun weg naar het noorden, waarbij in de marke van Ter Haar, vóór het Haarhuis, langs de mare bij de Tanghe, een laagte gepasseerd moest worden.

Bronnen:

Dr. A.T. **Schuitema** Meijer: HET KLOOSTER TER APEL 1966.

Jhr. P.J. van Winter: HOE HEEFT DE PROVINCIE GRONINGEN ZIJN GRENZEN GEKREGEN G.V. 1942 - 1946.

H.J. Scherft in DE LANDSCHRIJVER R.A.D. 938.2.57 no. 60.

Archief van H.J. Scherft.

Gem. Archief Groningen: Kloosterarchief.

R.A.D.: uit o.a. Marken.

A J. Ter Wisch: WESTERWOLDE Jrg. 10, no. 3.

WESTERWOLDERS EN HUN WONINGBEZIT

Het tweede boek in de serie WESTERWOLDERS EN HUN WONINGBEZIT TUSSEN 1568 EN 1829 is nagenoeg gereed. Dit tweede boek behandelt de woningen in het dorp Vlagtwedde. Het is namelijk niet praktisch om het kerspel Vlagtwedde in één boek samen te vatten. Het zou dan een omvang krijgen van 7 à 800 blz.; dat is niet hanteerbaar en zal bovendien bij intensief gebruik spoedig uit de band gaan hangen. Het kerspel Vlagtwedde zal daarom bestaan uit twee delen, te weten deel I: het dorp Vlagtwedde en deel II: het buitengebied.

Bovengenoemd boek zal in principe in de a.s. september-vergadering te koop worden aangeboden. Wat betreft materiaal en uiterlijk is het gelijk aan het boek van Sellingen. Wel is het wat omvangrijker en bevat ca. 360 bladzijden. Het aantal tekeningen en sheets is weer wat beperkter omdat de gehuchten afzonderlijk zullen verschijnen. Het aantal foto's is weer wat ruimer dan in het deel Sellingen. De prijs is nog niet precies bekend, maar zal ook liggen rond de f 135,- per deel (exclusief portokosten). Echter alleen bij voldoende afname, omdat dit. deel ca. 120 blz. meer bevat dan het deel Sellingen.

Omdat het eerste boek Sellingen niet direct een groot succes was (de schade is, dank zij een aantal leden die meerdere boeken hebben aangeschaft, toch beperkt gebleven) heb ik besloten een enquête te houden en gaat hierbij een formulier teneinde een indruk te krijgen of het laten drukken wel verantwoord is. Ik zou u dan ook willen verzoeken om, als u geïnteresseerd bent in het boek over Vlagtwedde, dit kenbaar te maken. Uw eventuele inzending van het vragenformulier zal niet worden beschouwd als een verplichting tot kopen, maar dient uitsluitend om te zien of uitgeven van dit boek verantwoord is.

C.J.Wegman

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschriften en boeken kunnen, na telefonische afspraak, worden ingezien bij onze secretaresse mw. Hiskes-Knigge te Wildervank. In geen geval worden tijdschriften of boeken uitgeleend.

ONS WAARDEEL 91/6.

Tijdschrift van de Drentse historische vereniging, Vereniging voor Historie en Genealogie.
C.S. Oldenburger- De Geschiedenis van tuinen, parken en buitenplaatsen in Drenthe.

Ebbers
P. Kiers

Kiersen in Hesselen

Bedoeld wordt: Oosterhesselen. o.a. Margien Goring, dochter van Roelof Goring x Hanna Lefferts, trouwde Oosterhesselen 06-10-1793 met Jacob Kiers.

G.A. Coert
J. van der Linden

De Münsterse inundatie bij Coevorden in 1673

Genealogie van de familie Muskee II. Een Drentse schippersfamilie.

E.G. Schrage

Vriesen, op Roswinkel, contra Klooster Ter Apel.

Vervolg op Vriesen op Roswinkel in Ons Waardeel 90/6.

Aanvullingen op de kwartierstaat Hilbert Sterken - Hillegje Goverts
Ons Waardeel 85/4.

Kwartierstaat Barend Aalders, geb. Peize 18-06-1829.

EMSLAENDISCHE UND BENTHEIMER FAMILIENFORSCHUNG. HEFT 18 (Febr.1992)

F.J. Goldmann und
Goldmann

Stammfolge Pranger zu Klein- und Grosz-Stavern a.d. Dr. T.K. Hümmling. *Deze genealogie begint met Johann tom Pranger een eigenerfde die genoemd wordt in de jaren 1534-1557.*

Dr. B. Krabbe
Dr. U. Korn

Probleme bei der genealogischen Forschung.

Einführung in die Heraldik. *Samenvatting van een voordracht.*

BEIHEFT 11.

J. Ringena

Kwartierstaat Koning. *Het erve Koning ligt in het gehucht Bauernhausen, waaruit de plaats Uelsen is ontstaan.*

H.G. Frowijn

Kwartierstaat Immink. *Kwartierstaat van Christina Johanna Immink, geb. Schüttorf 18-07-1870.*

B.J. Boerrigter

Kwartierstaat Wolterink. *Kwartierstaat van Hendrikje Wolterink, geb. Uelsen 16-10-1794.*

B.J. Boerrigter

Kwartierstaat Teusink. *Kwartierstaat van Bernardus Teusink, geb. Vriezenveen 15-12-1805.*

C.J. en R.M.A.
Wegman

Kwartierstaat Wegman. *Alleen de Eemslandse kwartieren, overgenomen uit WESTERWOLDE, jrg. 2 no. 3, maart 1982.*

CORRECTIES EN AANVULLINGEN

WESTERWOLDE, 12e Jrg. no. 4: Van twee Westerwoldse bibliomanen in de 19e eeuw blz. 104: in de 15e regel voor: "de 17e en de 18e eeuw" te lezen: "de 17e, 18e en 19e eeuw".

blz. 107: in het schema behoren Rikste Trenning (geb. 23-07-1892) en Albertje Trenning (geb. 05-06-1894) één generatie eerder te worden geplaatst; het zijn dus zusters van Berend Trenning (geb. 11-02-1884), wiens vrouw Harmke Schuring overleden is in 1915 i.p.v. 1932

A. Trenning - Laude

MUTATIES IN DE LEDENLIJST

NIEUWE LEDEN:

226	D. Valck Lucassen-Klare,	Rivierenhof 8,	9725 HA	Groningen
227	R. Mulder,	Celebesstraat 47a,	9715 JB	Groningen
228	R.M.A. Wegman,	Grote Breide 4,	6932 LM	Westervoort
229	D.H. Behling,	Morigerweg 20,	9697 SN	Blijham
230	B.J.W. Harding,	Javalaan 55a,	9715 GS	Groningen
231	G.S. de Groot,	Roosstraat 33,	3333 SK	Zwijndrecht
232	G.H. Schuur,	Spreeuwenstraat 11,	2623 GV	Delft
233	A. Huls,	Wessinghuizerweg 3,	9591 VJ	Onstwedde
234	G. Schuurman,	Rietstraat 5,	9584 AZ	Mussel
235	W. de Roo,	Spaarnestraat 23,	9670 AS	Winschoten
236	G.N. Haasjes,	Javastraat 2,	1782 DD	Den Helder
237	C.P. Zielstra,	Borgerdiep 11,	1509 XM	Zaandam
238	R. Schreuder,	Holakkers 22,	7872 PX	Valthe
239	H. Trenning,	Havenstraat 21,	9591 AJ	Onstwedde
240	C. Stolk,	Molenkade 12,	9944 BL	Nieuwolda
241	H. Veldkamp-Mulder,	Bosuillaan 8,	9722 XN	Bilthoven
242	L. Takens,	Timorlaan 7,	7314 BV	Apeldoorn
243	J.M. Klinkenberg-Schuiling,	Postbus 461,	3300 AL	Dordrecht
244	B.G. Schuring,	Toppingaheerd 24,	9737 TS	Groningen

NIEUWE DONATEURS:

40	F. Aukema,	Ter Apelerstraat 27,	9551 XJ	Sellingen
----	------------	----------------------	---------	-----------

OVERLEDEN:

lid no. 42	J. Drok	Stadskanaal	overleden 5-3-1991
lid no. 125	L.G. Oosterveld	Emmen	overleden 11-10-1991

ADRESWIJZIGINGEN VAN DE LEDEN:

26	H. Scheper-Nuus,	Beneden Westerdiep 93,	9645 AH	Veendam
39	mr. drs. A. Hazelhoff,	Toellân 12,	8447 DV	Heerenveen
121	G. Winkelman,	Zijtak Oostzijde 11,	7833 AL	Nw. A'dam
135	N. Pras,	Molenhornstraat 58,	9671 KV	Winschoten
159	F.J. Ebbens,	van Uvenweg 10 I,	6707 BA	Wageningen
168	E. Edens,	de Pony 4,	8252 EP	Dronten
176	K. Bijsterveld,	Framaheerd 65,	9737 NJ	Groningen
192	ds. W. Horlings,	Molenstraat 62,	9584 AV	Mussel
209	G.J. Meijer,	Nw. Maanderbuurtweg 736	6717 BD	Ede
221	J. Geertsema,	Zwemmer 21,	9204 GA	Drachten

ADRESWIJZIGINGEN VAN DONATEURS:

13	Letteren Bibl. (afd. Nedersaksisch),	Postbus 716,	9700 AS	Groningen
----	--------------------------------------	--------------	---------	-----------

VAN DONATEUR NAAR LID:

18	B.G. Schuring,	Groningen	lid no. 244
36	H. Trenning,	Onstwedde	lid no. 239

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

VAN DE

VERENIGING

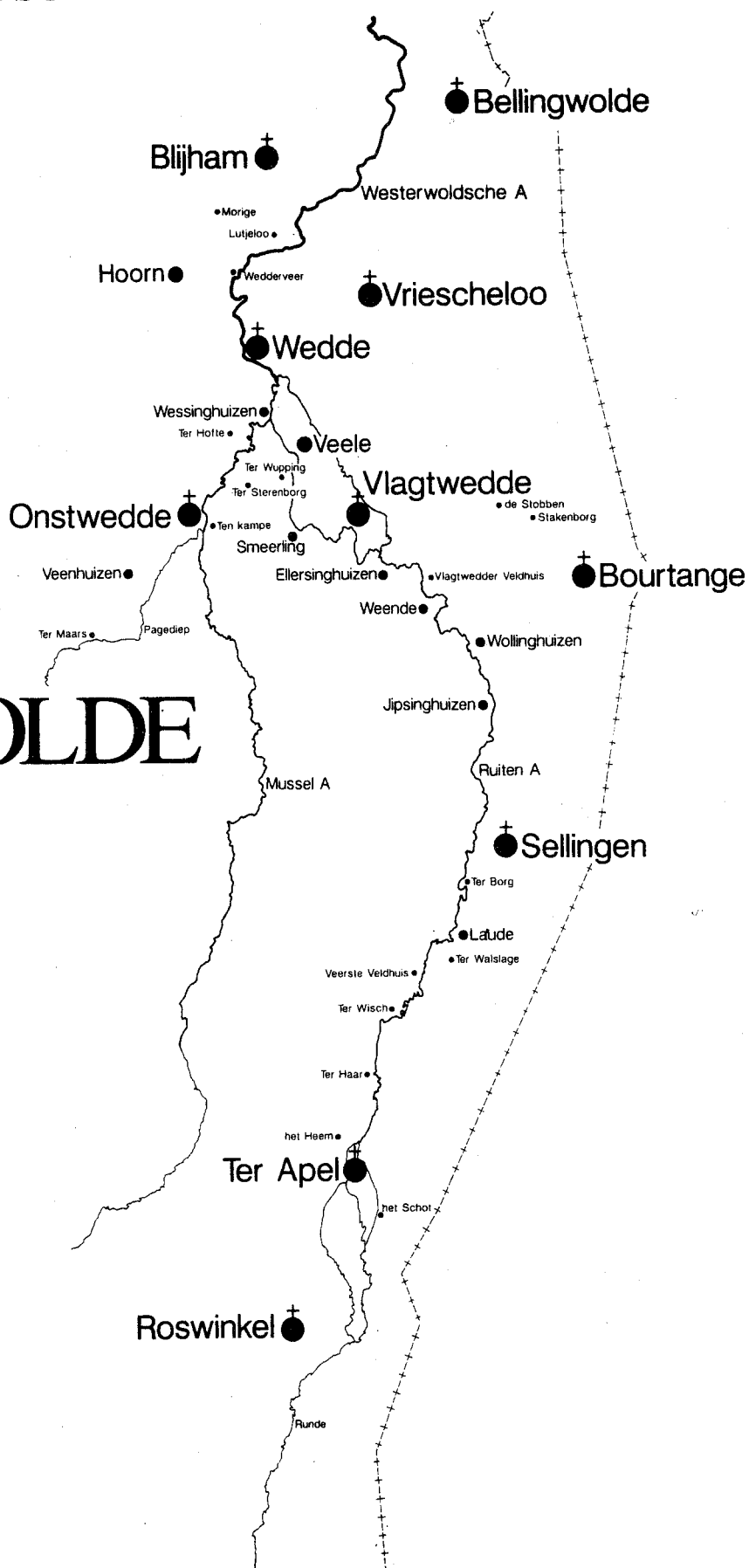
VOOR

GENEALOGIE

EN

HISTORIE

WESTERWOLDE

Jaargang 13 no. 2 juni 1992

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING VOOR
GENEALOGIE EN HISTORIE

WESTERWOLDE

JAARGANG 13 No. 2

JUNI 1992

REDACTIE:

S.H.Achterop
Ds.W.Horlings
J.S.A.Huizing
E.G.Schrage

EINDREDACTIE:

J.J.Kuiper
Dijksterweg 10
9978 TB Hornhuizen
tel: 05958-1630

TEKSTVERWERKING:

J.Boltendal

SECRETARIAAT:

- lidmaatschap
- abonnementen
- administratie
- archief

mw. G.P.I. HISKES - KNIGGE

M. Hardenbergstraat 3
9643 LD Wildervank
tel. 05987 - 13095

PENNINGMEESTER:

G. KAMIES
Postkade 51
9503 AJ Stadskanaal
tel. 05990 - 17272
postgironummer van de vereniging: 4222401

BANK:

RABO-bank Stadskanaal

- rekeningno. 3586.06.063 ten name van de Vereniging voor Genealogie en Historie Westerwolde;
- postgironummer van de bank: 810818.

LIDMAATSCHAP:

- contributie f 40,- per jaar (inclusief tijdschrift, uit te reiken op de driemaandelijke bijeenkomsten of toegezonden per post);
- donateurschap f. 35,- per jaar (inclusief tijdschrift, toegezonden per post), alleen voor verenigingen en stichtingen.

I N H O U D

E.G.Schrage	De westerwoldse familie Hesse	blz.31
E.G.Schrage	Uit het protocol van de drost van Wedde	blz.45
A.J.Ter Wisch	Groot Onstwedde in de 13e en 14e eeuw	blz.47
E.G.Schrage	Iets uit de resolutieboeken van borgemeesteren ende raedt van Groningen	blz.48
J.S.A.Huizing	De familie Addinga in Westerwolde	blz.52

V A N H E T B E S T U U R

In het vorig nummer van ons tijdschrift heeft de heer C.J.Wegman laten weten het eindredacteurschap niet te kunnen voortzetten als gevolg van afnemende validiteit. Hij heeft deze functie bijna drie jaar, tot grote tevredenheid onzerzijds, vervuld. Heel jammer is het daarom dat hij op deze wijze gedwongen werd dit besluit te nemen. Wij willen hierbij dan ook onze welgemeende dank uitspreken voor zijn inzet en enthousiasme, die hebben geleid tot een eigentijdse vormgeving van een zeer lezenswaardig blad. Zijn taak is overgenomen door Jan Johan Kuiper, die met de heren J.S.A.Huizing en ds. W.Horlings de redactie is komen versterken. De heer J.Boltendal is bereid gevonden, voorlopig de tekstverwerking te gaan doen. De nu uitgebreide redactie onder nieuwe leiding wensen wij veel succes.

D E W E S T E R W O L D S E F A M I L I E H E S S E _

door E.G.Schrage.

Het "Nederlands Repertorium van Familienamen" geeft aan dat in 1947 in de provincie Groningen 128 naamdragers Hesse woonden. Daarvan in de gemeente Vlagtwedde :16, in de gemeente Onstwedde: 1.

Buiten Westerwolde worden dan sterke concentraties gemeld in:

de gemeente Groningen	35
Veendam	20
Wildervank	12
Muntendam	9
Sappemeer	12

1-let is zeer te betwijfelen of deze personen allen behoorden tot de hieronder te beschrijven familie.

Als stamvader beschouwen we Jacob Hesse wiens herkomst tot dusver onbekend gebleven is.

Op het vermoeden dat hij behoord zou kunnen hebben tot de familie Hesse te Weener hebben we aldaar in de kerkboeken van de Evangelisch-Reformierte Gemeinde een onderzoek gedaan. Zonder resultaat: het doopboek begint pas in 1675. Ook in de Konfirmantenlijsten komt hij niet voor. Omdat zijn ouders misschien Wilke en Aaltje heetten hebben we ook uitgezien naar deze namen, maar zij ontbreken ook.

Het vroegste voorkomen van Hesse te Weener is in 1572 als een Harm Tonjes zich Hesse Warburg noemt. In de Weeneraner familie Hesse is mondeling overgeleverd dat men afkomstig is uit Zuid-Westfalen en Hessen. Vandaar zou men om geloofsredenen uitgeweken zijn naar Nederland en oost-Friesland, in de tweede helft van de 16e eeuw. Deze overlevering is opgetekend door Pastor Daniel Hesse, geb. 29 maart 1868, predikant te Mitling-Mark.

JACOB HESSE trouwde te Vlagtwedde op 2 juni 1689 met Grietien Jacobs, dochter van Jacob Sickesz en Alke Roelfs.

Dit huwelijk duurde slechts kort en op 27 november 1694 sloot hij te Vlagtwedde een huwelijkscontract (RA VIz,1) met Geessien Aickes, dochter van Aicke Roelofs en Engelke Broers, die weduwe was van Abel Everts (zie "Westerwolde" 8e jaargang no. 1 blz 23.).

Bij dit huwelijkscontract waren getuigen aan bruidegomszijde

- -Robert Heeres, oom en

- -Sicco Jacobs, voogt, oude oom.

Jacob Hesse is te Vlagtwedde bekend als "advocaat" (RA VIw,4, 22.02.1713), als pachter van de belasting op het gemaal in 1716, in 1730 als kerkvoogd, alsmede als "burgemeester" in 1736 (RA VIo,7).

Schoonvader Aicke Roelofs doet op 20.05.1698 "ter sette" uit aan Jacob Hesse en Geeske Aickes "seecker acker bouwland, 5 mudde saets" in Vlagtwedde, waaraan de pastorye ten oosten, de Heerenweg ten westen, voor 950 car.gld.

Hiervan uitgezonderd " de grond soo tegenswoordigh van setteren (Jacob en Geeske dus) met haer huys ende schuure is betimmert (--) welke comparant (Aicke Roelofs) an setteren in eygendom transporteert" (Archief Hesse, inventaris 97).

In het boekwerk "Bronnen voor de geschiedenis van Westerwolde" door H.Gras is op blz. 114 vermeld dat te Sellingen (gemeentehuis) bewaard worden " Stukken afkomstig van Jacob Hesse 1701-1744".

Deze 25 stukken, inmiddels herenigd met het Hesse-archief in het Rijksarchief in Groningen, bestaan vrijwel geheel uit "Coopbrieven", verleden voor de Richter in Westerwolde, dan wel de drost in Wedde. Ze gaan over de aankopen van stukken Bouwland en meedland te Vlagtwedde en veel bij Veele, verder te Vriescheloo en bij Laude. Daarnaast melden ze de aankoop van 3/4 mollenwaren op 25 juni 1701 en van twee mollenwaren op 9 januari 1716, beide over Vlagtwedder Hammarck.

Meer nog dan deze aankopen trekken de aandacht een aantal koopbrieven over ander vastgoed.

Zo verpacht op 24 oktober 1707 de advocaat Jacob Hesse voor de tijd van acht jaar aan Jan Feyes 3/4 parten van een plaats Ter Wisch, bestaande uit huis, schuur, rosmolen en bakhuis, alsmede 3/4 van de landerijen, voor 5500 car.gld.

Het hier verpachte had Jacob Hesse bij pachtbrief van 30 december 1706, ten overstaan van de Heren van de Hoge Justitiekamer, verkregen van Mw. Mettina Sickman, weduwe van de richter Laurens Dillingha.

Van de erfgenamen van deze richter, vertegenwoordigd door de doctor en scriba Doedens, kocht Jacob Hesse op 24 januari 1710 een behuizing, schuur,-huisplaats, hof en grond te Vlagtwedde, van de weg tot de **A**, waaraan Homme Jans zwette ten oosten. De koopsom was 1600 car.gld., in termijnen te betalen. Als erfgenamen van Dillingha worden hier genoemd juffer Magdalena Modesta Dillingha en juffer Aldegonda Sophia Dillingha, gehuwd met de wachtmeester Jan Nijenhof.

Op 1 juni 1723 verkoopt Hilwert Coylers te Wollinguizen aan Jacob Hese en Hindrik Hidding 1/8 part van Coets erveen plaetse in Ter Wuppinge, bestaande uit behuizing, schuur, bakhuis en rosmeulen "zoals tegenwoordig van Hendrik Coets meyerwijs wordt gebruikt". Koopprijs 620 car.gld.

tenslotte is er verkoop op 9 mei 1712 door Jan Haeselhoff te Vlagtwedde van Seeckere Buschagie of hof, met de gront, planten en plantagien tusschen Ellersinghuizen en Smeerlingh" voor 106 car.gld. Dit was gelegen tussen de Ellersinghuizer gemeene Buirgront ten oosten ende Metbroeksloot ten westen.

Niet in de hier boven bedoelde stukken voorkomend, maar'' wel in RA VIo6, is een aankoop door Jacob Hesse en Jacob Tammes op 22 april 1711 van het Hiddinge erve, te Ellersinghuizen, aangekocht van de familie Vriese(n) op Roswinkel.

Op 24 september 1712 blijkt dat Jan Huges tegen deze transactie een aktie van naarkoop heeft ingesteld, op grond van "sibtal" (verwantschap, nl. tot de verkopers). Deze aktie leidt niet tot succes: Jan Huges "desisteert" later.

Dan blijkt nog uit RA VIw 5 dat op 4 mie 1715 Wubbe Alvering te Vlagtwedde aan Jacob Hesse verkoopt een huis, tuin en drie akkers te Vlagtwedde op Wilmers Camp en Wensing Camp, genaamd "het Sloots", voor 850 car. gld.

Ook leent hij geld uit, hij was blijkbaar welgesteld. Volgens de willekeur van Vlagtwedde van 22.02.1733 was hij met 7 3/4 mollenwaar de grootse gerechtigde in de marke van Vlagtwedde.

Hij lijkt een driftige natuur te hebben gehad: in het breuckenregister van Vlagtwedde komt hij voor op 7.11 en 12.12 1718 en 9.12.1723 wegens "injurien en slaan".

Kinderen uit het eerste huwelijk, gedoopt te Vlagtwedde:

--Aaltien, ged. 1.07.1691

--Jacob, ged. 12.02.1693

Over deze kinderen zijn geen verdere gegevens gevonden.

Kinderen uit het tweede huwelijk, gedoopt te Vlagtwedde:

--Aycke, ged. 31.05.1695

--Aaltje, ged. 21.06.1696

Zij sloot op 6.04.1714 een huwelijkscontract (RA VIz,2) met Boelman Eelsingh, zoon van Wubbe Symens en Hadewych Symens, weduwnaar van Engeltien Jans Claassen.

--Wilke, ged. 3.07.1698, volgt II-a

--Jan, ged. 29.12.1699,

--Engeltien, ged. 8.09.1702,

--Engeltje, ged. 16.09.1703.

Zij sloot op 16.04.1720 een huwelijkscontract met Albert Boneschans, "contrarolleur" te Bourtange, overl. voor 21.02.1743, zoon van Pieter Alberts, schoolmeester op 't Hoogezand, te Wildervank en Bellingwolde, en Ettjen Aykens.

Hun dochter Alberdina huwde Hensum Aikes Hesse (III-b)

--Aike, ged. 10.10.1706,

--Aike, ged. 9.10.1707, volgt II-b,

--Anna, ged. 5.04.1711, overl. 9.01.1763.

Zij huwde 1. huwelijkscontract Nieuw Scheemda 11.12.1739 met Harm Bronts, overl. voor 30.09.1749 (archieff Hesse, inv.nr.60), zoon van Bronts Jans. Ze woonden te Nieuw Scheemda. 2. te Nieuw Scheemda 17.08.1749 (huw. contract 19.09.1749) met Fekke Tiddens, ged. Westerlee 17.03.1713, overl. tussen 5.01.1766 en 1.05.1767, weduwnaar van Willemtje Meijering, van Zuidlaren, zoon van Tidde Feckes en Jantien Jans (zie "Gruoninga", 1985, blz. 81 en 99).

Hun dochter Haike Harms Brons huwde Hensum Aikes Hesse (III-b).

II-a: Wilke Jacobs Hesse, ged. Vlagtwedde 3.07.1698, aldaar overl. 21.07.1741. Erfgeseten en koopman te Vlagtwedde. Hij bezat in 1735 (RA VIw,7) land te Vriescheloo en was in 1740 "verpachter der kleine winkelwaren".

Volgens de willekeur van Vlagtwedde dd. 22.02.1733 bezat hij vier mollenwaren.

Te Vlagtwedde trouwde hij op 7.06.1720 met Trijntje Folkerts (Haselhoff), geb. te Hoorn, Wedde, voor 1700, overl. na 29.03.1749 (RA VIe,4), dochter van Folkert Engelbarts en Magdalena Haselhoff, te Hoorn, Wedde.

Kinderen, gedoopt te Vlagtwedde, zijn:

--Geessien, ged. 21.03.1721,

--Magdaleentien, ged. 15.02.1722 Zij touwde te Vlagtwedde

17.07.1740 met Willem Cranssen, ged. Groningen 24.10.1713, zoon van Willem Cranssen en Rica Bollaert. Hij was te Wedde scribe, auditeur-militair en advocaat.

--Geessien, ged. 27.02.1724.

Het is de vraag of deze Geessien dezelfde is als Gesina Hesse, gehuwd met Carel Christiaan van Juncken, die op 1 juni 1762 een huis te Vlagtwedde kopen van Petrus Theodory, te Vlagtwedde. Kopers wonen dan te Edam.

Onderzoek naar dit echtpaar door de heer van der Mark te Hoogezand wiens echtgenote stamt uit het geslacht Jonkheim, leverde het volgende op.

Tussen 1 juni 1762 en 11 april 1769 moet het gezin van Juncken-d'Hesse zich te Wedde gevestigd hebben, nadat zij in de Lutherse Kerk te Edam tussen 30.12.1758 en 12.09.1762 vier kinderen hadden laten dopen. Ze waren voor de magistraat van Edam op 22 januari 1758 gehuwd, vermoedelijk omdat de bruidegom behoorde tot de Lutherse Kerk.

De bruid heet dan Geyna d'Hesse, jongedochter.

Carel Christiaan van Juncken was afkomstig uit de Keurpfalts geen nadere plaatsaanduiding, en was kapitein-luitenant bij de Verenigde Oostindische Compagnie.

Zoon Christiaan Eberhardt, Luthers gedoopt te Edam op 30 december 1758, trouwde met Aletta Schmaal, dochter van ds. Theodorus Schmaal en Clasissa Semeys.

De familienaam van Juncken wijzigt later in Jonkheim.

--Jacob, ged. 24.07.1726,

--Folkert, ged. 7.01.1731,

--Engeltien, ged. 12.09.1732,

--Eltien, ged. 19.05.1735,

--Lucas, ged. 31.03.1739.

II-b: Aicke Jacobs Hesse, ged. te Vlagtwedde 9.10.1707.

Erfgeseten te Vlagtwedde, in 1748 volmacht van Vlagtwedde en in 1771 assessor van het Crimineel Gericht.

Op 29.03.1737 sloot hij te Vlagtwedde een huwelijkscontract met Grietje Hensums, van Bellingwolde, dochter van Hensum Egges en Geertien Hinders.

Volgens dit huwelijkscontract zou Aike dé gehele nalatenschap van vader ontvangen. Die bepaling was aanleiding tot een langdurige proces tussen Boelman Eelsingh x Aaltje Hesse, te Ellersinghuizen, en Engeltje Hesse, weduwe van Albert Boneschans ter ener zijde, en Aike Hesse, met vader Jacob, ter andere zijde.

Het Hesse-archief bevat onder no. 57 een bundel stukken over dit proces dat achtereenvolgens voor de richter te Vlagtwedde, de drost te Wedde en de Hoge Justitiekamer te Groningen is gevoerd. Het proces is belangwekkend uit het oogpunt van toepassing van het Westerwolds Landrecht.

Mogelijk kan aan dit geding eens in dit Tijdschrift aandacht geschonken worden.

Vader Jacob en zoon Aike zijn de verliezers, maar de familie sluit een accoord: volgens RA VIe,3, wordt op 21.02.1743 het volgende geregeld:

--Boelman Eelsingh en vrouw ontvangen 500 car. gld. boven hetgeen zij reeds ontvingen volgens het huwelijkscontract van 26.04.1714.

--Engeltje, weduwe Boneschans ontvangt eveneens 500 car. gld.

Enige tijd eerder, op 28.08.1741 (RA VIe,3) geeft vader Jacob aan zoon Aike x Grietje Hensums "tot subsidie en onderstant van het Houwelijck ten boedel":

--10 deymat land in Blijham,

--vier mollenwaren over Vlagtwedder Hammarck,
--1 1/4 deymat land in Vriescheloo in de "Harsse Vermeⁱ",
--de akker op Wensing Camp in Vlagtwedde,
--de akker op Veltkamp en Olde Kamp.

"synde een gelijke portie als comparants dochter Aaltje en Engeltje hebben genoten".

(Hierbij moet aangetekend worden dat Anna volgens haar huwelijkscontract dd. 11.12.1739 met Harm Bronts 1850 gld. toegekend had gekregen.)

Op dezelfde datum koopt, 28.08.1741, verkoopt Jacob Hesse aan zoon Aike:

--zijn huis en tuin achter het Vlagtwedder kerkhof, met een legerstede op dat kerkhof, en de gestoelten of zitplaatsen in de kerk,

--meedlanden aan weerszijden van Veele,

--meedland, de "Corn Wisch",

--een begraven stuk land, de "Bottercamp",

--het "achter Goorde",

--3 1/2 mudde bouwland op Lekebrugge Eske,

--2 mudde bouwland,

--alle bosgrond met opstaande plantagie te Ellersinghuizen, totaal voor 2850 car. gld. Jacob Hesse en vrouw behouden

voor zich het gebruik van de grote keuken en drie koeien.

Kinderen van Aike Jacobs Hesse en Grietje Hensums, ged. te Vlagtwedde:

--Jacob, ged. 20.04.1738,

--Jacob, ged. 3.05.1739,

--Jacob, ged. 8.05.1740,

--Hensum, geb/ged. 23/25.11.1742, volgt III-b

--Geertien, ged. 7.02..1745,

--Wilke, ged. 13.03.1746,

--Hendrik, ged. 2.11.1747,

--Wilke, ged. 15.12.1748, volgt III-c

--Peter, ged. 21.02.1751,

--Geert, ged. 11.03.1753, volgt III-d.

Bij acte dd. 30 mei 1778, verleden voor de richter Lodewijk Muntingh, verdeelden Hensum, Wilke, Pieter en Geert **Aikes** Hesse de ouderlijke nalatenschap.

Hensum, als oudste zoon, zal vooraf genieten 1150 gulden, en nog tien van de beste eikenbomen achter Stroedinge tuin te Ellersinghuizen. Waarde tesamen getaxeerd op 7700 gld.

Krachtens huwelijkscontract had Grietien Hensums ingebracht haar moederlijk goed: huis en landerijen te Bellingwolde, die door haar vader, Hensum Egges, als huurder gebruikt werden.

Grietien stond toen onder voogdij van Geert Huis, gehuwd met Wendelke Elses, als principale voormond, Engel Egges als

sibbevoogd, en Eppe Hindrix, vreemd voogd.

Bij acten van 3 maart en 6 juni 1725, verleden voor de richter Jan Hindrik van der Laan, regelden zij met Hensum Egges het erfdeel van Grietien: de voogden kopen dan de helft van huis en plaats te Bellingwolde van Hensum, die huurder en bewoner bleef.

Wilke krijgt de ouderlijke plaats en erve te Vlagtwedde, getaxeerd op 8000 gulden.

Gehuwd te Groningen 14.11.1793 met Bouwina Nijenhuis (Nienhuis), ged. te Groningen 26.11.1760, dochter van Evert Nijenhuis en Margaretha Blok.

Kinderengedoopt te Groningen:

- Folkert, ged. 28.08.1794,
- Margaretha, ged. 20.11.1795, ovl. 20.12.1842,
- Evert, ged. 7.06.1799,
- Catharina Volkerdina, ged. 22.02.1804.

Jacob zelf hertrouwde te Groningen, 19.11.1809 met Anna Olpmans, van Delzijl, geb. te Delzijl in 1770, overl. te Groningen 5.03.1831, 61 jaar oude, dochter van Hendrik Olpmans en Aafien Hooites Deddens.

IV-c: Jan Willem Hesse, ged. Wedde 28.02.1804, overl. te Groningen 21.01.1830.

In 1797 was hij stadpander, in 1818 en 1830 deurwaarder bij de rechtbank te Groningen. Het Burgerboek van Groningen vermeldt hen in 1794/95.

Te Groningen trad hij 4.03.1797 in ondertrouw met Margaretha Louwrens Noorderbaan, over wie geen gegevens gevonden.

Kinderen geboren te Groningen zijn:

- Folkert, geb. 15.08.1797,
- Hilligjen, geb. 11.12.1798, overl. 10.09.1851. Gehuwd te Groningen 14.07.1825 met Harmannus van der Vliet, kistenmaker(bij overlijden schrijnwerker), ged. Groningen 2.08.1797, aldaar overl. 18.11.1859, zoon van Cornelis van der Vliet, winkelier, en Janteje Meezenbroek.
- Catharina Maria, geb. 26.03.1802, gehuwd te Groningen 25.05.1826 met Frerik Everhardus Bodeker, winkelier, ged. Eexta 24.12.1797, zoon van Everhardus Jaohannes Bodeker, schoolmeester en organist te Eexta en Wien (?) Luppes.
- Alberdina Laurentia geb. 29.03.1805, Gehuwd te Groningen 12.06.1828 met Anton Cornelius Adrian Johan Wilhelm Schilling, student, geb. te Lingen 26.09.1806, zoon van Elias Schilling en Elisabeth Wilhelmina Adelheid Beckens.
- Johanna Margaretha Willemina, geb. 22.07.1808,
- Folkert Jan, geb. 10.06.1811, volgt V-a,
- Albert Laurens, geb. 9.12.1814, volgt V-b,
- Margaretha Laurentia, geb. 30.05.1823,

Kinderen van III-b: Hensum **Aikes** Hesse en
Haike Harms Brons.

IV-d.Aike Hensums Hesse, ged. 31.07.1768, overl. 16.12.1826.

1.Gehuwd te Onstwedde 14.04.1797 met Fiecke Alberts Nanings, ged.3.01.1762, begraven 26.04.1804, weduwe van Ernestus Everwijns Nanning, dochter van Albert Reints Naening en Elsjie Alberts Meeninge.

2.Gehuwd te Vlagtwedde 6.06.1806 met Leentje Roelfs Wils, ged. te Roswinkel 25.12.1771, overl. te Vriescheloo 20.03.1831, dochter van Roelof Wils en Annegien Harms.

Zij hertrouwde 2.10.1829 met Bruine Jacobs Trenning, landbouwer te Vriescheloo, ged. Sellingen 4.05.1788, overl te Vriescheloo 23.02.1869.

IV-e: Harm (Hermannes) Brons Hesse, ged/geb. Vlagtwedde 27/31.05.1771, overl. te Dongjum 6.08.1838.

Als student aan de Hoogeschool te Groningen ingeschreven op 14.08.1790, afkomstig van Vlagtwedde. Op 6.08.1797 deed hij intrede als predikant te Donhjum, Franekeradeel.

Gehuwd op 17.08.1797 met Renske Vrieswijk, van Groningen, geb. te Sluis in 1767, overl. te Dongjum 12.06.1836, 69 jaar oud, dochter van de predikant Hendericus Frieswijk en Jaike Vegelin van Claerbergen.

Volgens "Bellingwolde, Vroeger en Nu", was ds. Hermannes Brons Hesse te Dongjum in 1825 eigenaar van de boerderij no.1 te Bellingwolde.

Geen kinderen bekend.

Zoon van III-c: Wilke Aikes Hesse en
Freerkien Everwijns Nanning.

IV-f:Aike Wilkes Hesse, ged. te Vlagtwedde 8.09.1782, overl.in de gemeente Bourtange 7.09.1819.

Hij pachtte op 25.05.1809 de boerderij van schoonvader Wubbe Jans ter Walslage, en kocht deze op 10.03.1819 (archieff Hesse, inv. no.83). Was in 1814 landgebruiker en molenaar te ter Walslage, in 1815 volmacht van Vlagtwedde, in 1816 "zetter"-in de gemeente Bourtange en in 1818 "geïntresserde" in Vlagtwedder Hammark.

1. Gehuwd te Sellingen 12.06.1807 met Wupke Wubbes ter Walslage, geb. 30.03.1788, overl. 1.09.1808, oud 20 jaar en 5 maanden, dochter van Wubbe Jans ter Walslage en Alke Luikens Bruggers.

2. Gehuwd te Sellingen 26.05.1810 met Wupke Hilverts Meems, ged. te Sellingen 26-.05.1784, overl. te ter Borg 14'.06.1844, dochter van Hilvert Geerts Meems en Geertruid Luken Bruggers

Zoon uit het eerste huwelijk:

--Wubbe geb: 22.08.1808.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

--Wilke Aikes, geb. 10.01.1812, volgt V-c,

--Getruida, geb. in 1815, overl.te ter Walslage, 28.02.1826, oud 11 jaar,

--Hilvert, geb. 27.02.1816, overl. te Bourtange 9.04.1818,

--Freerkien (Frerikje) geb. 18.11.1818 te ter Walslage, overl. te ter Borg 8.06.1844, gehuwd te Vlagtwedde 3.11.1838 met Jurrien Alberts ter Borg, landbouwer te ter Borg, geb. 22.09.1804, overl. te ter Borg 26.12.1842, zoon van Albert Jans Tees en Zwaantje Jurjens ter Borg.

Zoon van III-d: Geert Aikes Hesse en
Dievertien Heeres Haselhoff.

IV-g: Aike Geerts Hesse geb/ged. 30.01/1.02 1795, overl.30.05.1870, beide te Vlagtwedde. Landbouwer te Ellersinghuizen. Gehuwd te Vlagtwedde 17.07.1849 met Albertien Luikens Bruggers, geb. te Sellingen 22.07.1817, overl. te ter Borg 16.10.1894, dochter van Luiken Roelfs Bruggers en Jantien Harms Stratingh.

Kinderen geboren te Vlagtwedde:

- -Geert Aikes, geb. 13.05.1850, overl. 5.05.1851,
- Jantje, geb. 10.10.1852, overl. te Sellingen
3.02.1939, gehuwd te Vlagtwedde 11.05.11878 met Jurjen
Jurjens ter Borg, geb. 26.12.1842, overl. 27.01.1880,
landbouwer te ter Borg, zoon van Jurjen Alberts ter Borg
en Frerikje Aikes Hesse (zie onder IV-f),
- -Geert, geb. 15.02.1855, volgt V-d.

Kinderen van IV-c: Jan Willem Hesse en
Margaretha Louwrens Noorderbaan.

V-a: Folkert Jan Hesse, geb. te Groningen 10.06.1811, overl.
te Zuidbroek 20.02.1888. Hij werd op 2.09.1828 ingeschreven
als student aan de Hoogeschool te Groningen als: Folkertinus
Janus Hesse Groninganus.

Hij was als predikant te Tzummarum (1836), Gasselternijveen
(1854), Westerlee (1857) en Godlinze (1861), alwaar hij met
emiraatging op 1.10.1887.

1. Gehuwd te Hoogezand 16.01.1836 met Stijntje Pieters Suir,
geb. Lula, Hoogezand 13.11.1815, overl. te Borgercompagnie,
Veendam 26.05.1853, dochter van Pieter Jacobs Suir en Geesje
Jacobs Blokmeer.

2 Gehuwd te Scheemda 3.01.1861 met Geessien ten Have, geb. te
Westerlee 4.04.1819, overl. te Godlinze 12.01.1884, dochter
van Hommo Hillenius ten Have en Geertje Eitjes Wigboldus.

Kinderen, geb. te Tzummarum, Barradeel:

- -Margaretha Laurentia, geb. 10.12.1836, overl. Westerlee
26.05.1851,
- Gesina Petronella, geb. 2.11.1838, overl. Godlinze
13.10.1862,
- -Johanna Willemina, geb. 28.05.1841, overl. Veendam
29.12.1923. Zij was eerst gehuwd men een Venhuis, later
met Bene van der Ploeg,
- Jan Willem, geb. 17.09.1843, overl. Deventer 15.09.1866.
Hij werd op 25.08.1862 te Groningen ingeschreven als student
Philosophie.
- -Pieter Jacob, geb. 15.09.1845, overl. Tzummarum 17.08.1846,
- -Folkerdina Stientje, geb. 16.04.1847, overl. Veendam
5.06.1899. Zij was gehuwd met D.J. de Vrieze, geb.
1.10.1844, overl. te Veendam 22.01.1918,
- Pieter Jacob, geb. 10.09.1849, volgt VI-a,
- Albertus Simon Harmannus, geb. 17.12.1851, volgt VI-b.

V-b: Albert Laurens Hesse, geb. Groningen 9.12.1814.. overl.
Kollum 9.08.1868. Blijkens zijn huwlijksacte (1838) was hij
boekverkoper te Kollum, bij zijnoverlijden (1868) boekbinder
aldaar. Gehuwd te Groningen 9.09.1838 met Willemina Stehr,
geb. te Leer 29.09.1811, overl. te Kollum 22.04.1897, dochter
van Claas Stehr, in leven schipper, en Talea Bremer.
Zoon: Jan Willem Claas Anton, geb. Kollum 22.11.1838, overl. te
Kollum 11.06.1861.

Zoon van IV-f: Aike Wilkes Hesse en
Wupke Hilverts Meems.

V-c: Wilke Aikes Hesse, geb. 10.01.1812, overl. 30.06.1888.

Hij was landbouwer te ter Walslage en kocht op 28.01.1842 "de Beukhorst" aldaar. Bij de scheiding van de Marke van Vlagtwedde op 1.07.1882 was hij gemachtigde van de eigenaren en zelf deelgerechtigde.

Gehuwd te Vlagtwedde 18.11.1841 met Janna Alberts ter Borg, geb. 17.11.1808, overl. 25.04.1881, dochter van Albert Jans Tees en Zwaantje Jurjens ter Borg.

Kinderen geboren in de gemeente Vlagtwedde:

- -Aike Wilkes geb. 5.11.1842, volgt VI-c
- -Albert, geb. 22.01.1844, volgt VI-d
- -Wubbe, geb. 7.06.1845,
- -Jurjen, geb. 5.11.1847, overl. op ter Walslage 12.01.1905.

Zoon van IV-g: Aike Geerts Hesse en
Albertien Luikens Bruggers.

V-d: Geert Aikes Hesse, geb. 15.02.1855, overl. 11.03.1915, begraven te Veel. Landbouwer te Ellersinghuizen.

Gehuwd te Vlagtwedde 8.06.1883 met Bettje Boelsems, geb. te Wedde 6.07.1858, overl. te Ellersinghuizen 31.03.1912, begraven te Veele, dochter van Ham Boelsems en Jantien Nijenhuis.

Kinderen geboren in de gemeente Vlagtwedde:

- -**Aike**, geb. 1.04.1884, volgt VI-e,
- Harm, geb. 18.01.1886, volgt VI-f,
- -Albertus, , geb. 8.05.1890, volgt VI-g,
- -Jantina Willemina Roelfina, geb. 6.05.1894, overl. Groningen 24.03.1940. Gehuwd te Vlagtwedde 3.09.1918 met Albert Nicolaas Tonsbeek, geb. te Roswinkel 3.02.1892, overl. te Groningen 24.02.1961. Hij was N.H.predikant te Hindeloopen Kethel, Ferwerd, Appingedam en emeritus-predikant te Hellum. Hij hertrouwde met Johanna J.Wesseldijk.
- -Geert geb. maart 1896, overl. 1.04.1896.

Kinderen van V-a: Folkert Jan Hesse en
Stijntje Pieters Suir.

VI-a: Pieter Jacob Hesse, geb. Tzummarum 10.09.1849. overl. Muntendam 8.03.1921. Landbouwer te Hoogkerk, aldaar vermeld in het bevolkingsregister 1860-1890.

Gehuwd met Bertha Vos, geb. 23.09.1852, overl. Veendam 17.04.1929, dochter van Jan Vos en Gepke Mulder.

Kinderen geboren te Hoogkerk (behalve Johanna):

- -Stientje, geb. 16.10.1877, overl. Groningen 18.10.1829. Gehuwd met Pieter Leuning, bakker te Sappemeer.
- -Jan Folkert, geb. 1.11.1878. Gehuwd met Harmina Koning.
- -Folkert Jan, geb. 26.11.1879.
- -Wiecher, geb. 7.09.1881. Winkelier te Borgercompagnie, later te Zuidlaren wonende. Gehuwd met Jantje Kliphuis.
- -Bertha Petronella, geb. 23.12.1882. Gehuwd met Hendrik Kroon, bakker te Veendam.
- -Gepke Katharina, geb. 23.12.1882, overl. Oosterwolde 2.10.1976. Gehuwd met Hendrik Jan Leuning, timmerman, geb. te Zuidlaren 24.02.1881, aldaar ovl. 14.04.1968.

- -Petrina, geb. 29.11.1885, ovl. Zuidlaren 28.09.1939.
Gehuwd met Willem Mulder, hoofd der School te Veenhuizen I,
geb. 9.11.1882, ovl. Zuidlaren 3.11.1971.
- Johanna Willemina, geb. Zuidlaren 13.10.1889, gehuwd met
Nicolaas Perdon.
Deze staak wordt hier niet verder uitgewerkt.

VI-b: Albertus Simon Harmannus Hesse, geb. Tzummarum
17.12.1851, ovl. Groningen 14.12.1888. Winkelier/Manufacturier
te Groningen. Gehuwd te Ten Boer 8.11.1877 met Teilina Germs,
geb. Groningen 22.05.1857, aldaar ovl. 9.12.1942, dochter van
Hindrik Germs en Anne Roelfs Huizinga.

Zij hertrouwde in Groningen 5.11.1896 met Harm Heckman.

Kinderen geboren te Groningen zijn:

- Folkert Jan, geb. 3.09.1878, ovl. Groningen 2.05.1879,
- Folkert Jan, geb. 28.09.1880, ovl. Groningen 3.04.1881,
- Hendrik Frederik, geb. 2.05.1882, ovl. 1910, ongehuwd,
- Folkert Jan, geb. 16.07.1883, ovl. 17.08.1883,
- Albert Simon Harmannus, geb. 24.05.1885, ovl. 29.05.1893.

Kinderen van V-c: Wilke Aikes Hesse en
Janna Alberts Ter Borg.

VI-c: Aike Wilkes Hesse, geb. 5.11.1842, ovl. 11.07.1914,
begraven te Sellingen. Landbouwer op Ter Walslage.
Gehuwd te Vlagtwedde 7.06.1883 met Jantien Bruggers, geb.
Sellingen 26.02.1854, ovl. 13.05.1915, begraven te Sellingen,
dochter van Roelf Luikens Bruggers en Janna Geerts Kruize.
Geen kinderen.

VI-d: Albert Wilkes Hesse, geb. 22.01.1884, ovl. 25.01.1913,
begraven te Sellingen. Gehuwd te Vlagtwedde 12.05.1891 met
Elizabeth Bruggers, geb. 31.10.1860, ovl. 19.09.1945, begraven
te Sellingen, dochter van Roelf Luikens Bruggers en Janna
Geerts Kruize.

Kinderen geboren in de gemeente Vlagtwedde:

- Wilke Roelf, geb. 21.04.1894, ovl. Roden 3.01.1987,
ongehuwd. Hij was Ridder in de Orde van Oranje Nassau,
deponeerde het familie-archief Hesse in het Rijksarchief
in Groningen. In zijn testament bepaalde hij dat zijn
nalatenschap zal worden beheerd door de Stichting
"Gebroeders-Hesse-fonds".
- Roelof, geb. 4.05.1895, ovl. 10.09.1895 op Ter Walslage,
- Roelof, geb. 15.05.1896.

Kinderen van V-d: Geert Aikes Hesse en
Betje Boelsems.

VI-e: Aike Hesse, geb. te Ellersinghuizen 1.04.1884, ovl.
19.06.1968, begraven te Veele. Landbouwer.
Gehuwd te Vlagtwedde 15.04.1910 met Jantje Wijbelingh, geb.
5.11.1886 te Vlagtwedde, ovl. 1.06.1970, begraven te Veele,
dochter van Wubbe Wijbelingh en Tallechien Brouwer.

Kinderen:

- Geert Wubbe, geb. 20.01.1911, volgt VII-a,
- Tallechiena Bertha, geb. Vlagtwedde 15.11.1915, gehuwd te Vlagtwedde 25.05.1944 met Simon Petrus van der Kamp geb. te Groningen 7.01.1913, ovl. te Gorinchem 9.04.1988, onderwijzer,
- Bettje Wubbechina, geb. Vlagtwedde 6.05.1919, gehuwd te Vlagtwedde 24.05.1945 met Willem de Lange, geb. te Drouwenermond 11.02.1913, ovl. te Groningen 2.10.1973, landbouwer, zoon van Willem de Lange en Jantina Gommer. Zij hertrouwde te Haren 20.11.1975 met Petrus Vos, geb. te Smilde 18.10.1914, weduwnaar van Pietje Brinksma, landbouwer, zoon van Jochem Vos en Hendrikje Bijma.
- Wubbiena Antje, geb. Vlagtwedde 10.04.1922, gehuwd te Vlagtwedde 22.12.1950 met Jan Bosscha, geb. te Rottum (frl.) 24.02.1919, ovl. te Maasland 14.05.1972, handelaar in veevoeder, zoon van Johannes Bosscha en Johanna Hage Bosscha.

VI-f: Harm Hesse, geb. te Ellersinghuizen 18.01.1886, aldaar ovl. 15.08.1957. Landbouwer. Te Vlagtwedde op 4.07.1924 gehuwd met Aaltje Bima, geb. Bourtange 27.01.1899, ovl. Vlagtwedde 1.08.1988, dochter van Albert Bima en Davina Telkamp.

Kinderen:

- Davina Bettje, geb. ellersinghuizen 28.03.1925. Gehuwd te Vlagtwedde 24.04.1952 met Johan Jans Georg Sluiter, geb. 17.01.1917 te Vriescheloo, aldaar ovl. 5.02.1989,, zoon van Antoon Sluiter en Geertje Schreuder.
- Geert Albert, geb. 28.02.1929, volgt VII-b,
- Albert Harm, geb. 23.01.1933, volgt VII-c.

VI-g: Albert Hesse, geb. te Vlagtwedde 8.05.1890, ovl. 24.03.1956, begraven te Veele. Gehuwd te Vlagtwedde 11.05.1917 met Willetje Wijbelingh, geb. te Weende 16.12.1891, ovl. 31.10.1959,- begraven te Veele, dochter van Wubbe Wijbelingh en Tallechien Brouwer.

Kinderen geboren te Vlagtwedde:

- Tallechiena Bertha, geb. 17.03.1918, ongehuwd,
- Bettje Wubbiena, geb. 22.08.1921, ongehuwd,
- Geertje Wubbiena, geb. 16.03.1925, gehuwd te Vlagtwedde 4.08.1953 met Doewe Geert Baas, geb. Vriescheloo 12.10.1920, zoon van Hendrik Witje Baas en Engeltje Wendelina de Boer.

Zoon van VI-e: Aike Hesse en
Jantje Wijbelingh.

VII-a: Geert Wubbe Hesse, geb. Vlagtwedde 20.01.1911, aldaar ovl. 7.10.1986, begraven te Veele. Gehuwd te Vlagtwedde 2.04.1948 met Jantina Heun, geb. te Sellingen 6.10.1917, dochter van Albert Heun en Geppina Lutjeboer. Geert Wubbe Hesse was landbouwer te Weende.

Kinderen geboren te Winschoten:

- Jantje, geb. 26.04.1949, gehuwd met Albert Schuring, geb. te Ter Wisch 18.09.1947,
- Aike, geb. 21.03.1951, volgt VII-e.

Kinderen van VI-f: Harm Hesse en
Aaltje Bima.

VII-b: Geert Albert Hesse, geb. te Vlagtwedde 28.02.1928.
Landbouwer te Ellersinghuizen. Gehuwd te Bellingwolde
18.12.1957 met Hillechiena Grietje Alberdina Tammes, geb. te
Vriescheloo 1.03.1931, dochter van Tammo *Harmannus* Tammes en
Alberdina Siebentje Vrind.
Kinderen geboren te Vlagtwedde:
--Harm Tammo, geb. 14.01.1960, volgt VIII-b,
--Albert Geert, geb. 27.01.1963.

VII-c: Albert Harm Hesse: geb. te Vlagtwedde 23.01.1923,
overleden te Hoogeveen 11.02.1980. Van beroep inspecteur
Uigerverrij V.N.U.
Gehuwd te arnhem 22.07.1963 met Gerda Maria Wilhelmina
Petronella Berendsen, geb. te Apeldoorn 26.10.1939, dochter
van Gerardus Josephus Berendsen en Petronella Everhardina
Verhey.
Kinderen geboren te Groningen:
--Erik Albert Gerard, geb. 16.11.1963, ovl te Ermelo
12.01.1984. Ongehuwd. Beroepsmilitair.
--Norbert Edgar, geb. 10.09.1970. Student.

Zoon van VII-a: Geert Wubbe Hesse en
Jantina Heun.

VIII-a: Aike Geert Hesse, geb. te Wi^pschoten 21.03.1951.
Landbouwer te Weende. Gehuwd te Vlagtwedde 11.01.1980 met
Henny Corrie Hilberts, geb. te Emmen 18.12.1949, dcochter van
Andries Hilberts en Antje Wagt.
Zoon:
--Geert Andries, geb. te Stadskanaal 19.02.1981.

Zoon van VII-b: Geert Alberts Hesse en
Hillechiena Grietje Alberdina Tammes.

VIII-b: Harm Tammo Hesse, geb. te Vlagtwedde 14.01.1960.
Garagehouder te Bellingwolde.
Gehuwd te Scheemda 3.03.1989 met Astrid Erika Schneider, geb.
te Emden 7.04.1961, dochter van Erich Schneider en Renske
Christine Flier.

U I T H E T P R O T O C O L V A N D E D R O S T V A N
W E D D E

R.A.VIa. 11 juni 1686.
door E.G.Schrage.

Compareert in gerichte "Borchgraeff Evert Haselhoff, verklarend in den jare 1664, als wanneer de Dylers Schanze waer belegert, met ende benevens Jan Hayes en Berent Hayes Busch, broeders in haer' leven en doenmaels beyde woonachtigh alhier tot Wedde, in syner ouders, nu syn behusing, geweest te ener Harmen Nanninge, dewelcke voorgaf dat opgemelte Jan en Berent en haerlieden broeder Berent Hayes tot Onstwedde in het Landschap Westerwolde wonende, syn volle neefs waeren, en dat hij geen sibbevrienden hadde, mede dat hij alhier tot Wedde geboren waer, seggende voorts voornemens te syn om een testament te laeten maeken en belovende haerer, en in specie Jan Hayes daerin gedachtig te sullen syn.

Deze verklaring gedaan en ter instantie (enige woorden onleesbaar) Harmen Berents, corporaal onder de compagnie van den Weledelen en Manhaften Capitain Albert Jan van der Merwe in actis protocolli judicii Weddae Westerwoldanis geinsereert, Veneris den 11 juny 1686."

Toelichting: In 1664 zijn inderdaad de Dylers schansen belegerd. In de Provinciale Bilbliothek van Friesland bevindt zich een "Pertinent en waerachtig Journael van den Heyrtocht der H.M.HH.Staten-generael onder het beleyd van den Furst Willem Frederik, Furst tot Nassau etc. om de krijgsvolcken van de Furst en Bisschop van Munster uyt de ingenomen Dylerschans te doen deslogeren.1664"

Het Resolutieboek van Borgemeesteren ende Raedt in Groningen meldt terzake: 9 mei 1664 -"B. en R. hebben bij occasie van de belegering voor Dylerschans, alwaer de nodige ammonitie van oorloge door contrarie wint en weder noch niet aengekomen, de Stadsartilleriemeester Borchers (....) gelastet om aen d'Heren Gedeputeerden bij forma van Leninge om onder behoirljck nota en bant van cost en schadelose restitutie te laeten volgen sodanich canon met haer toebehoren als dewelck sullen vinden tot gedachte belegering bij provisie nodich te sijn."

Het is de vraag of de borggraaf Evert Haselhoff bij het afleggen van zijn verklaring de belegering van de Dylerschans heeft genoemd puur om de tijd te bepalen, of dat hij met de andere genoemde personen daarbij aanwezig geweest is.

Omdat hij in 1667 trouwde zou het laatste qua leeftijd mogelijk zijn geweest. Meer voor de hand ligt echter het volgende:

Harmen Nannings legde in 1664 zijn verklaring af in het huis van de ouders van Evert Haselhoff, te Wedde, waar Evert nu, 1686, zelf in woont. Die ouders waren Derck Haselhoff en Machdalena Sachsenhuisen, maar vader Derck was in 1664 al overleden.

Genoemd werden drie broers: Jan Hayes, Berent Hayes Busch en nog een Berent Hayes, de eerste twee wonend te Wedde, de laatste in Onstwedde. Harmen Nannings zegt dat het zijn volle neven waren.

Betreffende de familie Busch: een Haye Busch is in 1587, tot en met 1590 te Wedde bekend: Archief Lewe, inv. no. 86 en het Hoendergeldregister.

De drie broers zouden achterkleinzonen kunnen zijn.

Aangande Harmen Nannings en zijn relatie tot de drie broers weten we momenteel nog niets.

Harmen zal toch niet zijn die Harmen Boeles Nanning, geb. circa 1645, zoon van Boele Boelmans op 't Nannings en Lamme-Aykes Nannings? Deze Harmen trouwde op 8 april 1680 te Onstwedde met Engelcke Harms.

Inlichtingen hierover zien we graag tegemoet!

SCHEIDING DER MARKGRONDEN WEDDE

Door toeval kwam ik in het bezit van een afschrift van bovengenoemde akte. Dit afschrift dateert uit 1869, terwijl het origineel uit 1849 stamt.

In het tijdschrift van december 1991 is reeds gepubliceerd wie gerechtigd waren in de Marke.

In de akte wordt voorts beschreven hoe men aan zijn of haar deel kwam, met vermelding van notariële aktes (data etc.)

Voorts wordt er melding gemaakt van aanleg van wegen.

De Markgronden worden verdeeld in zes Hoofdafdelingen en in de akte staat vermeld wie, welk stuk grond krijgt toebedeeld en in welke hoofdafdeling het gelegen is. Ook wordt de waarde van het teogewezen vermeld.

De akte bevat een schat aan gegevens, zowel voor genealogen, wier voorouders in de akte worden genoemd, als ook voor degene die zich met historisch onderzoek bezig houdt.

De gehele akte heb ik per P.C. verwerkt en laten drukken.

Het geheel bestaat uit 45 bladzijden en is voorzien van een plastic rug en omslag. E.e.a. is op de vergadering verkrijgbaar voor de prijs van fl. 10.00

Ook kan het worden toegezonden, doch dan zullen de portokosten in rekening worden gebracht.

Voor inlichtingen en bestellingen kunt U contact opnemen met:

J.Boltendal
Hoofdweg 26
9698 AE Wedde
tel: 05976-2525

G P O O T O N S T W E D D E I N D E 1 3 e E N 1-4
E E U W ?

door A.J.Ter Wisch

In Westerwolde, jaargang 13 blz.25, heb ik het vermoeden uitgesproken, dat Ter Haar oorspronkelijk d.w.z. voor 1458, tot het Kerspel Onstwedde zal hebben behoord. Van enkele erven onder Jipsinghuizen en Ellersinghuizen hebben we daarover concrete aanwijzingen in het hoendergeldregister.

In 1569 worden als "bultten bureen" van Onstwedde genoemd de erven van Smeerling, Veenhuizen en Ter Wupping, maar ook Elwerdinck, Hulsens, Elsinck en Goerinck en in 1572 onder Onstwedde:

Gibsinckhusen: Wubbe Hulsens en Hillebrant Elwerdinck

Ellersinckhusen: Naenke Eelsinck en Hans Goerinck.

Voor de erven in Ellersinckhusen duurde dit nog heel lang voort (zie ook Westerwolde 7 jaargang pagina 90).

Minder bekend zal zijn, dat in 1480 ook het Husingh te Jipsinghuizen, misschien zelfs wel geheel Jipsinghuizen, tot het kerspel Onstwedde behoorde. In **G.A.G.** Kloosterarchief staat in het chartularium (copien van akten in 1624 aangelegd door R.J.Eeck, secretaris van de stad), dat in 1480 Gherdt en Gese Husingh aan het Convent te Ter Apel verkocht hebben een rente van 3 goede oude goldglds uit "onsen vrijen Erve to Gypsinckhusen belegen in denem kerspell to Onstwedde, Husingh Erve geheten"..

Mede als onderpand diende hun vrije erve te Jipsinghuizen Emeling (?) Erve geheten, met alles wat erbij hoort.

De rente was af te kopen met 3 stijge (=20) goede olde volzware golden guldens met een half jaar opzegging.

Getuigen waren 2 kerspelmans (kerkvoogden?) uit Onstwedde en het contract was gezegeld door Hinric kerckheer to Onstwedde,

die we ook zien optreden in het geschil tussen Ter Haar en het Convent.

We mogen aannemen, dat Onstwedde het oudste kerkdorp van Westerwolde **is**. (zie Josef Print--Territorium **des** Bistums Osnabruck--Gottingen 1934 herdruk 1970).

Ik neem aan, dat de hiervoor bedoelde erven al bewoond waren voor de stichting van de kerken in Vlagtwedde en Sellingen en hun band met Onstwedde niet (volledig) hebben verbroken.

Opvallend is dat Ter Wupping, Smeerling, Ellersinghuizen, Jipsinghuizen en Ter Haar te Westen van de Ruiten **A** liggen.

Weende is het enige ten Westen van de **A** liggende gehucht waar we geen banden met Onstwedde hebben gevonden (tot dusver).

Toen de bevolking toenam kwam er behoefte de in gebruik zijnde gebieden te markeren. Na het voorgaande m.b.t. de tot het kerspel Onstwedde behorende erven, ligt het voor de hand te veronderstellen, dat de marken na het ontstaan van de kerkdorpen zijn gevormd.

**I E T S U I T D E R E S O L U T I E B O E K E N V A N
B O R G E M E E S T E R E N E N D E R A E D T V A N
G R O N I N G E N**

Beknopte samenvatting van de inleiding gehouden ter ledenvergadering op 21 maart 1992 door de heer E.G.Schrage.

De heer Kuiken, medewerker in het gemeentearchief te Groningen, attendeerde destijds op de Resolutie- en Requestenboeken als bronnen tot de geschiedenis van Westerwolde.

Tot dusver zijn -de Resolutieboeken door inkleider ingezien over de periode 1619 (het jaar waarin de Stad leenvrouwe werd van Westerwolde) tot ongeveer 1680.

Ze bevatten besluiten, opdrachten en benoemingen.

Zo vinden we jaarlijks in februari lijsten van benoemingen, o.a. van de ambtmannen, de drosten van beide Oldambten en van de drost en richters van Westerwolde, Bellingwolde c.a.

De besluiten en opdrachten gaan uit van inbreng ter vergadering van Borgemeesteren en Raedt, maar vaker stoelen ze op ingekomen brieven, rapporten en requesten.

De aantekeningen in deze boeken zijn erg summier en vaag, zodat men zou wensen, de desbetreffende stukken, rapporten en requesten erbij te kunnen raadplegen.

Na 1670 is een apart Requesten boek aangelegdwaarin naast de teksten van de verzoekschriften de beslissing is genoteerd.

Nu is gebleken dat de aantekeningen aangaande het Klooster Ter Apel relatief uitvioletig zijn.

Deze kunnen we als volgt indelen:

--de administratie

--de landerijen

--de gebouwen

--de bossen

--subsidies aan derden uit de kloosterinkomsten.

Op 31 maart 1628 rapporteert een commissie; "de administratie op may ankommende zall ontfangen 'dadminstratie van 't Convent op een instructie die hem gegeven zal worden, op een tractement van 300 gulden voor dit ankommende jaer, 't welck naer behoiren vermeerdert sal worden als de Landen vermeyert syn en de administrator geen bezitt holdt".

Dat 'vermeyereren" ondervond vertraging: pas op 27 januari 1637 wordt bepaald; " De pastor Hermannus Meyer krijgt in de plaats van lantgebruick 600 gulden jaerlijcks, met vrije woning, weide voor 4 koeyen, 4 paerden, 20 jonge beesten, tot hoylandt de nye Wissche, tot boulandt de Lutke Oostercamp, omtrent 6 mudden".

De bedoeling was dat de pastor bevrijd zou worden van het "sware bedrijff omme de godsdienst beter bij te houden".

Met dit "sware bedrijff" is bedoeld "`syn gebruick, sorge en onderholdt van soveel menschen".

Verder zou een koster, schoolmeester en voorzanger aangesteld worden voor 75 gulden 's jaars, boven woning en tuin.

Na het overlijden van ds. Hermannus Meyer wordt de zoon Joannes Meyer benoemd tot prediger op een tractement van 400 gulden, plus " behuisinge, land, hovingen en visscherijen,

alsoock op- en uthslagh van beesten gelijk de sallige pastoor is toegestaan geweest"

De landerijen bestonden uit die bij het Klooster zelf ("corpusland") en verspreid bezit, o.a. in Drente, bij Bellingwolde en Blijham en in de Ommelanden.

Het verspreide bezit was verpacht, het "corpusland" in eigen gebruik.

Wel was er in 1627 even sprake van "verdeling in verscheyden heerden" en verpachting, maar pas in 1637 komt het zover: burgemeester Schaffer rapporteert dan dat verhuur van land aan de meestbiedende zal plaats vinden, telkens voor zes jaar. De eigen exploitatie wordt beeindigd zodat enige "peerden, koyen en andere jongbeesten van het Convent" verkocht dienen te worden.

Verder zal nog wat "huismansgerietschap" uitgemijnd worden, terwijl "beestenvellen in cuypen staende" en wat koren ook te koop zijn.

Bij de vorming van zelfstandige landbouwbedrijven na de verdeling en verpachting van het corpusland rijst de vraag naar woningen en bedrijfsgebouwen.

Welke gebouwen waren er toen bij het Klooster?

- a. het kloostergebouw zelf,
- b. het poorthuis: 16.06.1638- de meyer Jan Berents zal tijdelijk in de poorte wonen tijdens de verbouwing van het Swijnhuis, en 4.06.1668- op last van gecommiteerden van de Raad van State zal "die poorte toe Ter Apel bequam gemaekt worden om enige soldaten aldaer te legeren die moeten letten op de passage naar Westphalen".
- c. een "behuisinge binnen de graft staende": 24.04.1637- "de pastor des convents mach den behuisinge binnen de graft staende tot naeder order gebruicken".
- d. de "warwermeulen in 't convent staende".
24.04.1637: zal gerepareerd worden. Bij de verpachting in 1642 blijkt dat het gaat om twee molens: een koren en een oliemolen.
- e. het heemhuis.
- f. een aantal gebouwen die tijdens de eigen exploitatie van het corpusland een functie hadden:
het Bouwhuis, het Ossenschot met torfschuur en "heydens-huyssien", het Schaepschot, het Swijnhuis, het Brouw- en bakhuis, het Sieckenhuis.

Een aantal hiervan werd als woonhuis en bedrijfsgebouw aan de pachters ter beschikking gesteld, maar die waren er erg ontevreden over. Reeds op 16 juni 1638 wordt geklaagd:

"---nadien de tijdt naeckende is dathoy en kooren ryp begint te worden ende de huysen tot de insameling van de voeders den meuerluiden verhuirt meestendiels seer vervallen en onbequam sijn".

Zo wordt van het Ossenschot gezegd dat het "nu alle dagen met de ruine dreigt".

De stad probeert onderhoud en verbetering zoveel mogelijk af te schuiven naar de meyers, bij uitzondering wordt eens toegestaan dat hout uit "des Convents holt" mag gebruikt worden.

Enige malen is er sprake van verplaatsing van bouwwerken.

Vermoedelijk waren het dus lichte constructies.

Wie waren nu die meyers, waar kwamen ze van daan.

In enige gevallen vermeldt het Resolutieboek de herkomst:

- de watermolen werd gepacht door vader en zoon Harmen Harmens de Wijter, uit Roswinkel.
 - -het derde erve door Luitjen Tys, van Diphorn (bij Sleen).
 - -het Ossenschot wordt in 1640 van Jan Broyel overgenomen door Heye Hermans, van Roswinkel.
 - in 1638 volgt Nanno Sickens, Jan Ellinge van Roswinkel op als pachter van het erve op 't Heem.
 - verder'worden nog genoemd: Willem Ellinge en Harmen Ellinge, hoogstwaarschijnlijk ook van Roswinkel.
 - wat betreft de reeds genoemde Jan Broyel, later schoolmeester, kan men zich afvragen of zijn naam te maken heeft met de veldnaam "de Bruil" bij Ter Apel.
- Aangaande stipendien en subsidien werd op 27 januari 1637 het volgende bepaald:

"Ende indien de opkomsten sulx mochten ruimer worden gebeneficieerd dat toch noch iets soude overschieten 't selve sal worden geemployeert, in plaets van de preuveners en Leeckenbroeders, tot onderhoud van de studerende jeugt so uyt de heerlijkheit Wedde als anders tot den studien bequaam sijnde ende ander pios Usus daer de gelegenheit en nood silx sulde mogen vereuschen".

Nog op dezelfde dag wordt besloten:

De pastor in Sappemeer ontvangt, boven hetgeen hij van de Provincie geniet, 200 gulden die de Rentmeester van die opkomsten van 't Clooster Ter Apel sal repeteren.

Op 30 juni 1638 wordt aan ds. Matthias Cohnius te Wedde 60 car.gld. toegekend, en op 11 december 1639 aan Joannes Joannis te Vriescheloo 52 daalder ten behoeve van diens studie.

De bossen bij het klooster moesten materieel leveren voor b.v. reparaties aan het Huis te Wedde, aan de stadspoorten en bruggen, aan de kerk te Onstwedde en de kerktoren te Blijham. Het vervoer van de stammen gebeurde per as naar Wedde, vandaar per schip over4 de Westerwoldse **A**, de Dollard en het Damsterdiep.

Dat dit niet altijd gemakkelijk verliep blijkt uit een aantekening van 17 november 1634:

Er ligt hout bij de Bergen, bij Wedde.

De "schuitenschuivers" durven niet over de Dollard en de Eems te varen gedurende de winter.

Besloten wordt dan te proberen andere schippers aan te nemen.

D E F A M I L I E A D D I N G A I N W E S T E R W O L D E

(1)

J.S.A.Huizing

Het ligt in de bedoeling, om uit het familiearchief Lewe, dat berust in het Rijksarchief te Groningen, die stukken, welke voor Westerwolde van belang zijn, te transcriberen, en deze in het tijdschrift te publiceren.

De transcriptions zullen worden gesplitst in 2 "Families", te weten de familie Addinga en de familie Lewe.

Het familiearchief Lewe is voor Westerwolde van groot belang, omdat er een groot aantal stukken over Westerwolde in zijn opgenomen.

Hoe komt dit?

In 1538 is de dochter van Jurgen Addinga, (overl. voor 31-1-1523), gehuwd op 27-4-1513 met Anna Tedema, (overl. voor 22-9-1536), Elisabeth Addinga, getrouwd met Joost Lewe.

Hij was een zoon van Wigbold Lewe, gehuwd (le) met Wobbe ten Grave, (2e) met Tymen de Zuere.

De familie Lewe woonde indertijd op het huis Ter Hansouw te Peize, ze bezat ook diverse huizen in Groningen. waarvan men ook gebruik maakte.

In dit familiearchief is eeuwenlang een grote hoeveelheid stukken bewaard. Een groot deel hiervan, is op diverse manieren in het Rijksarchief te Groningen terecht gekomen, en is daardoor voor ons toegankelijk geworden.

Familiearchief Lewe, inv, nr. 602.

Wy mene lant to Westwolde doet kundich alle dey ghenen de
dessen bref zeen of horen lesen
dat wy myd guden willen over overdregen zfn ener vasten
olden vrunschap unde zone ewighe unde
immer meer. Also myd Umken Ripperdes, proveste unde hove
dinch to Fyrmesen, Wyarde Meemin-
ghe, Memmen zine zone, Tiabeken Jelderkes, Adden, Haijen,
Bolen brodern zelvhen Egghen kin-
deren Addinghe ende myd eren rechten nakomelinghen unde
myd den verwarere des huses to
Wedde van **erer** weghene also dat wy mene lant to westwolde
zolen ende willen gherne gheven
Memmen Wyardes zone, Adden Addinghe unde zinen brodern
unde iren rechten nakomelinghe alle de
broke de wy zelven Egghen vore ghegheven hebben. Ut ghe
sproken den toln unses eghenen
gudes over twe penninghe to bezetten unde twe to untzetten
unde de honen den men sweret de en
zal den gherichte nicht gheven unde zo zole wy gheven den
richtere dre schillinghe vor de vif schil-

linghe de boven de vif mark zin dar men enen man sleyt
dat god behode hir en boven zo lang
wy mene lant to westerwolde enen guden vromen dit recht to
heldene unde to blyvene myd lyve
unde myd gude to muden unde noden by dessen vor ghe
nomden hovedinghen alzo ze vore screven
stan und eren rechten nakomelinghen. Des ghelyken love
wy vorscrevene hotiedinghe und
unse rechten nakommelinghe weder den lande to westerwolde
by em to blyvene myd lyve unde
myd gude. Wer oeck zake dat dar ghescrevet wurde en
wapen rocht, unde dat gherichte
zochte ere viande unde unse mene lant en volghede nicht
en jewelk man zolde breken vif mark
unde de ghene de ze husede unde havede dat men beschinen
mochte de zolde breken lyf unde gut. Desse
vorscrevenen zone unde vrunschap, love wij Umken Wyarde,
Memme unse zone, Tiabeke Jelder-
kes, Adden Addinghe unde zinen brodern unde eren rechten na
komelinghen wy mene lant tho
westerwolde to holdene zunder alle argheleest. Alle quade nye
unnde ut ghesproken dat desse zone
mede valshet werden moghen, hir heft an over ghewesen
Bernt van Haren knape, her
Memme kercher to Unswide, her Ghert to Flachtwide, her Her-
men to Wedde, .Ghert de richter
de desse zone ghemaket hebbet, umme unser beyder vrunschap
willen. In ene merre vestnisse
desser vorscrevenen stuk, zo hebbe wy mene lant to wester
wolde unse inghseghel an dessen
bref ghehanghen unde dar tho ghebeden her Memmen to Uns-
wide unde her Ghert to
Flachwide, dat he zin inghesegel heft ghehanghen an dessen
bref. Datum anno duijsent
unde CCC **LXXXXI** pino in octava corpis **Xpi** (christi).
(octava domini christi = 1 januari, dus geschreven 1 jan.
1391)

Familiearchief Lewe inv. nr. 603

Wy Heijndrich van godes genade bisscop to Munster bekenhet und
und betuget openbar
in dessen bezegelden breve, dat vor uns sind gekomen Wyarde
Memminge, Memmen synen
zone und Tyabeken Jelderkes und bekanden vor em und eren
rechten erven dat se
myt guden vryen willen und unbedwongen myt unsere und erer
vrunde rade ghaven, over-
drogen up und lieten vry guydt und loeb alle de heerlicheit
und recht dat se hadden
uppen slotte to Wedde myt den erven landen und renten dar to

Wij beynutrig van gods genade. Dierop to aynster besemet vns bejaget openbar
 in desen bejegely brenne. dat vor vns sind gezame wynd aendinge ayn die sprake
 zone vns dyabese. wedersech vns bekent vor em vns ere rechte erue dat se
 myt guld vnye wille vns vubeyvonge myt vnsere vns ever vnuil rail gbaue ener
 droge vp vns liepe. wy gnydt vns loes alle de heerlicheit vns recht dat se hadden
 vpen stotte to wehle. myt de erue lauk vns rechte dat se behorede. vns vp de gant
 zey lauk vns westervolk. dat so an sacke toscheydne. mydadi to straffene. hurey
 vns rechte to borene. ofe ay renighe stucken haren ddinges vns dode ddinges
 brodere zelige egge zone honerfoppe to westervolk vns ere rechte erue. vns
 ghynke em deser herlicheit rechte erue vns rente als vry eygelych vns erf
 gnt to bructene nae ere wille. vnbeproke vns vnbeyndert van wynd aendinge
 ay dme syme zone vns dyabese jehorke vns ere erue. vns dat vor ee merose
 lyke soude geldes. de vns wynd. ay dme vns dyabese bekant dat em vil vns all
 na hore vns dode ddinges brodere vns ere vromindere vns d rippendes
 to fermesey van erer wegene was betuelt. alles nae vnsere vns erer ddinges
 lude woord. sulr argelist. In onvnuil der warheit dat alles myt vnsere wille
 vubond vns wille geschiedt. so hebben wy to tuje vns zegel vor vns vns vns
 naefcomeling ay d esse breff dorey gange. Egegene. In d are vnses heren
 dusent dreyhundert vns twee vns freuentich vns vint Gregorig daff

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19

behorende, und up den gantzen lande van Westerwolde, dat sy an sacken to scheydene, mysdaden to straffene, huren und renten to borene, ofte an yenighen stucken Hayen Addinges und Bolen Addinges broderen zeligen Egghen zonen, hovetscoppen to Westerwolde und eren rechten erven und ghunden em desser herlicheit rechtes erven und renten als vry eygelyck und erffgudt to bruckene nae eren wille, unbesproken und unbehindert van Wyarde Memminge Memmen synen zone und Tyabeken Jelderkes, us unde eren erven und dat vor een merckelycke sonde geldes, de us Wyarde, Memme und Tyabeken bekanden dat em vul und all van Hayen und Bolen Addinges, broderen und eren vormundere Umken Ripperdes to Fermesen, van erer wegene was betaelt, alles nae unsere und erer dedingeslude woorden, sunder argelist, in orkunde der warheit dat alles myt unser wissen vulbord und willen geschied sy, so hebben wy to tuge unse zegel vor uns und unse naekomelingen aen dessen breff doen hangen. Ghegeven inde jare unsses heren dusent dreyhundert und twie und tnegentich up Sint Gregoris dagh.

(dinsdag 12 maart 1392, Fermesen = Farmsum).

Familiearchief Lewe, inv. nr. 604

Wy Otto van godes genaden bisscop to Munster bekennet in desse openen breve tot allen luden dat wy ons ende ons onse nakomelinge und gestichte na rade und myt vuword onses capittels to Munster und unser vrende vrentlike vor eyniget und vordregen hebbet myt Haygen Addingh und Bolen Addingh broderen, Eggen sonen Addinghes in aldus danen vorworden. Dat wy und unse nakomelinge, bisscope to Munster, desse vorgeschreven Haygen und Bolen Addingh brodere und ere rechten erven indem gerichte uppen Westerwolde und in aller alsodaner rechticheit also wy und unse gestichte hebbt uppen Westerwolde, uthgeseget unse honregulde de wy und unse gestichte dar hebbt. Und vert.r in allen eren olden rechte also ere olderen und se dar aldus lange gehat hebbe. Solen und willet restlike und vredelike besieten laten und en solen ofte en willet se dar an *nicht* .nghen ofte hynderen in nynerleyge wys *noch* nymand van unser wegene. Vortmer sole wy und wilt se truwelike vorbidden und vordegedingen dar wy erer mechtich synd rechtes by uns to plegene tegen alle de gene die in des noet is und se des bekenet und des van uns gesynnet gelyk wy andere unse land und

lude to vorbiddene und to vordegedingene pleget. Und were dat se dar en boven iemand overvallen unde vorvurechten wolde so sole wy en beholpelic wesen, gelyk wy anderen unsen lande und luden pleget to done und were dat wy ofte de unse en voighe doen solden ofte deden, so solen.se uns dat unse leverancien geven und doen dat redelik is na seggene unsen vrende uppe beiden syden. Und se und dat land und de lude uppe Westerwolde solen uns und unsen nakomelingen und gestichte truwe und holt wesen. Und solen uns und unsen amptluden in Emeslande volgen also uns und en van unser wegene des noet und to done is und se van unser wegene dar to eysschet werdet to voet und to perde sunder touwe, gelyk unse meyne land van Emeslande volget, und were dat wy ofte unse vrende van unser wegene en volge deden und schaden dar over nemen an vangnen ofte an perden dar to solden se unse hovetheren wesen. Were ock dat se uns ofte unsen amptluden volge deden, und schaden dar over nemen an vangnen ofte an perden, so solde wy des gelykes ere hovetheren dar to wesen und were dat se und unse vrende myt eynander name nemen de solde wy to gelyke deylen. Were ock dat se myt eynander vangnen venghen, de solde men schatten uppen hus to Wedde uppen Westerwolde na rade unser vrende und de anders nergen boven. Und wes dar van queme to schatinge dat solde wy ock to gelyke deylen .d. en were dat men myt der vangnen welck eyne sone krygen und beherden mochte na unsen rade so solde wy unse genade dar to keren. Und hyr umb Nebbe desse vorgeschreven Hayge und Bole und ere vormunder dan erer wegene uns gelend und gedaen vyfhundert mark pennynghen also in unser stad to Munster genege und geve synd, und wanner wy off unse nakomelingen und gestichte en ofte eren erven desse vorgeschreven vyfhundert mark weder geven und betalen willet, dat sole wy en eynhalf jaer to voren kundich doen. Und wanner wy se en dan betalet hebbt, so sole wy und unse nakomelinghe und gestichte, und se und ere erven dan weder suken und wesen malk(ander) in alle synen rechte uppen Westerwolde also wy weren van gifte dess breves. Und also langhe also en desse betalinge nicht gescheyn en is also vorgeschreven **is**, so sole wy und unse nakomelinghe en und eren erven alle desse vorgeschreven punte stede vast und unverbrosen holden sunder ienighande argelist und hebbt des to tuge unse ingesegel vor uns und vor unse nakomelinghe und gestichte myt ingesegele unses capittels to Munster an dessen breff doen hancgen. Und wy domdeken und capittel der kerken to Munster bekennet dat alle desse vorgeschreven stücke myt unser vuword, wisschap und willen synd gescheyn und des to tuge hebb wy unses capittelle segel mede an dessen selven breff gehancgen. Gegeven inden jaren unses heren dusent veyrhundert des gudensdages up unser vrouwen dach, den men scrift Nativitas Marie.

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

VAN DE

VERENIGING

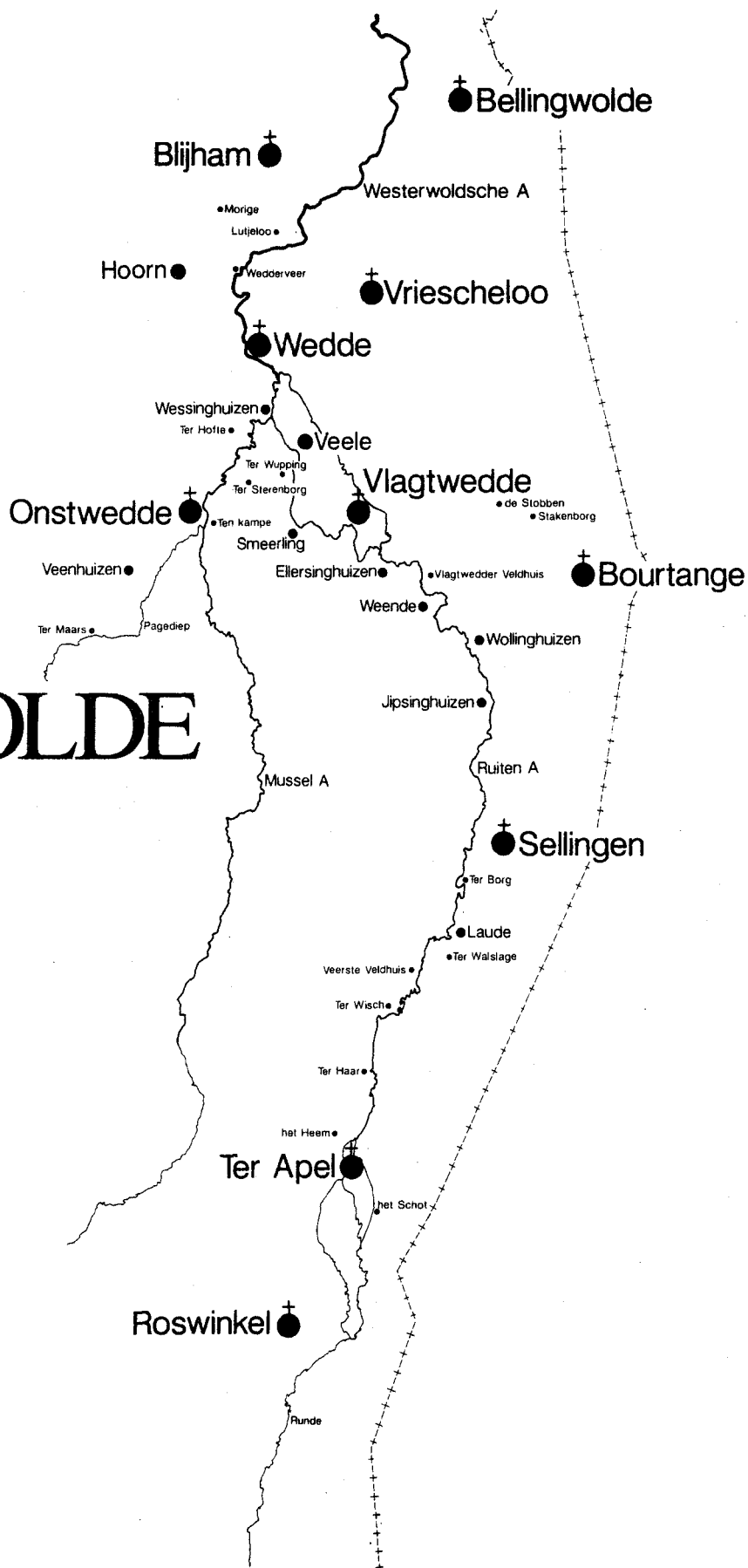
VOOR

GENEALOGIE

EN

HISTORIE

WESTERWOLDE

Jaargang 13 no. 3 sept. 1992

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING VOOR
GENEALOGIE EN HISTORIE

WESTERWOLDE

JAARGANG 13 No.3 SEPTEMBER 1992

REDACTIE :

S.H. ACHTEROP
ds. W. HORLINGS
J.S.A. HUIZING
E.G. SCHRAGE
JAN JOHAN KUIPER, eindredacteur
Dijksterweg 10,
9978 TB Hornhuizen,
tel. 05958-1630/1289.

SECRETARIAAT:

- lidmaatschap
- abonnementen
- administratie
- archief

mw. G.P.I. HISKES - KNIGGE
M. Hardenbergstraat 3
9643 LD Wildervank
tel. 05987 - 13095

PENNINGMEESTER:

G. KAMIES
Postkade 51
9503 AJ Stadskanaal
tel. 05990 - 17272
postgironummer van de vereniging: 4222401

BANK:

RABO-bank Stadskanaal

- rekeningno. 3586.06.063 ten name van de Vereniging voor Genealogie en Historie Westerwolde;
- postgironummer van de bank: 810818.

LIDMAATSCHAP:

- contributie f 40,- per jaar (inclusief tijdschrift, uit te rekenen op de driemaandelijke bijeenkomsten of toegezonden per post);
- donateurschap f. 35,- per jaar (inclusief tijdschrift, toegezonden per post), alleen voor verenigingen en stichtingen.

I N H O U D :

Jan Joh. Kuiper,	UIT DE BIJBEL VAN HADEWIJG GEERTS NANNINGS	blz. 63
E.G. Schrage,	RENCKS/RENCKEN, ROSWINKEL/- VRIESCHELOO	blz. 66
S.H. Achterop,	DE WESTERWOLDSE LANDBOUW IN HET VERRE VERLEDEN	blz. 76
Jan Joh. Kuiper,	EEN NUTTIG RECEPT UIT HET 18e EEUWSE SMEERLING	blz. 84
ds. W. Horlings,	HET RIJKSARCHIEF GRONINGEN	blz. 85
E.G. Schrage,	DIE KOMMUNIKANTEN UND BEVC5LKE- RUNGSREGISTER DES AMTES MEPPEN	blz. 87
	TIJDSCHRIFTEN	blz. 89
	CORRECTIES	blz. 92

Uit de bijbel van:

HADEWIJG G E E R T S NANNINGS;

door Jan Johan Kuiper

blz 1.

Anno 1726 is Mijn Vader en Moeder getrouwt den 19 maij

Den 10 October is Mijn oudste broeder Aike gebooren Anno 1727

Anno 1731 is mijn broeder Geert geboren Den 22 Februwarius en den 8 Meert gestorven

Anno 1732 Den 28 April is Mijn Broeder Geert gebooren

Anno 1736 Den 16 April is Mijn zuster Anna gebooren

Anno 1740 Den 5 Meert Ben ik Hadewijg Geerts geboren

Anno 1744 Den 22 Maaij is mijn Broeder Boelm geboren

Anno 1764 Den 4 Meert hebbe ik Hadewijg Geers voor het Ersteemaal het Heilige avontmaal ontfangen

1772 den 2 oktober is onse vader storven oud zijnde in het 77 jaar

blz. 2.

Hadewijg Geerts Nannings

Mijn Bijbelboek

0 Heere Geeft Mij U Geeft tot Regt onderzoek

Om Wel in Deze Waerheden

De daer in zijn beschreven

opdat ik mag gaen van Trap tot Trap

tot in een Zalige Weetenschap

en zo van Kragt tot Kragt

en van deugt tot deugt

tot Dat ik eens bij Godt in rijen

zal verschijnen Met vreugt

Heere Maekt Mij hier toe bekwaem

tot een getrouw onder Daen

Wel van U Heilig koninkrijk

zoo zal ik zalig kunnen sterven

En hier Namaels het zalige

Hemelrijk Beerven

wilt mij dan voortaan op Nemen

tot in U Hemels kaanaan Hier Boven

op Dat ik u daer eeuwig daar mag loven

Met de Heilige Engelen en alle uitverkoren

Datum onstwedda Anno 1761 Den

12 Februwarius. Hadewijg

Hadewijg Geerts Mijn boek

blz. 3.

1775 den 8 Febs is onse Aeike geboren op een Wonsdag, agter middag om half drie uiren

1778 Den 6 Febs is onse Geerd gebooren op een vriedagsmorgen

om vier uur

F. A. Nannings

Den 15 Febs is onse Geerd gestorven en den 20 is hij ter herden besteid

1780 Den 15 Juni is onse Geerd gebooren op een Donderdagnamid-dag tusschen vier en vijf uur

1783 den 28 Decembs is onse Geetruda geboren op een Zondag smorgens om 3 uur en op Nieuw jaarsdag gedoopt

blz. 4.

Anno 1719 Den 30 Junie is Mijn Vaader over Leeden

Anno 1738 is Mijn Moeder over Leeden Den 22 Maaij

Anno 1740 Den 11 Julius is Mijn suster Talle over Leden

Die Geboorte van Maarsingh zijn kinder Aieke 1690

Talle 1694 Zwanke 1697 Wupke 1701 Allke 1704

1752 den 2 febru' is Mijn broeder Aieke maarsing gestorven

N.B. Hadewijj Geerts Nannings werd geboren 5 maart 1740 en gedoopt 6 maart 1740 te Onstwedde, zij was de dochter van Geert Aikes Nannings en Wupke Geerts ter Naars/Naarsingh. Hadewijj trouwde op 31 augustus 1774 met Freek Aikes Nannings, de zoon van haar volle neef, Aike Klaessen Nannings en Geertruit Freniks Hardingh. Hadewijj kreeg vier kinderen, die geen van allen volwassen zijn geworden.

Blz. 1. en blz. 2 zijn door Hadewijj zelf beschreven, wat opvalt is dat er in de bijbel geen broer Boeler genoemd wordt die op 22 april 1736 te Onstwedde gedoopt wordt volgens het doopprotocol. Zij noemt wel de zuster Anna die op 16 april 1736 geboren wordt. Waarschijnlijk waren Anna en Boelen een tweeling van wie één van beiden (Boelen) voor de doop is overleden en dat de dominee, niet op de hoogte welke helft van de tweeling er overleden was, of misschien gewoon uit vergissing/slordigheid, Anna als Boelen in het doopboek ingeschreven heeft. Bij de doop zal aan het ingebakerde kind niet te zien zijn geweest of het een jongen of een meisje was. Anna leeft in ieder geval later nog, zij trouwt op 5 oktober 1764 met Wubbe Hans Bruining te Weerde. In 1744 wordt er opnieuw een broer Boelen geboren.

Dopdata, behorend bij de aantekeningen op blz. 1 van de bijbel.

Aike, niet bekend, Geert, 23 februari 1731, 2e Geert, niet bekend, Anna, waarschijnlijk 22 april 1736, Hadewijj, 6 maart 1740, Boelen, 23 mei 1744.

Blz. 3. is geschreven door de moeder van Hadewijj, Wupke Geerts Maarsingh, dit valt af te leiden uit de namen en familierelaties op die bladzijde.

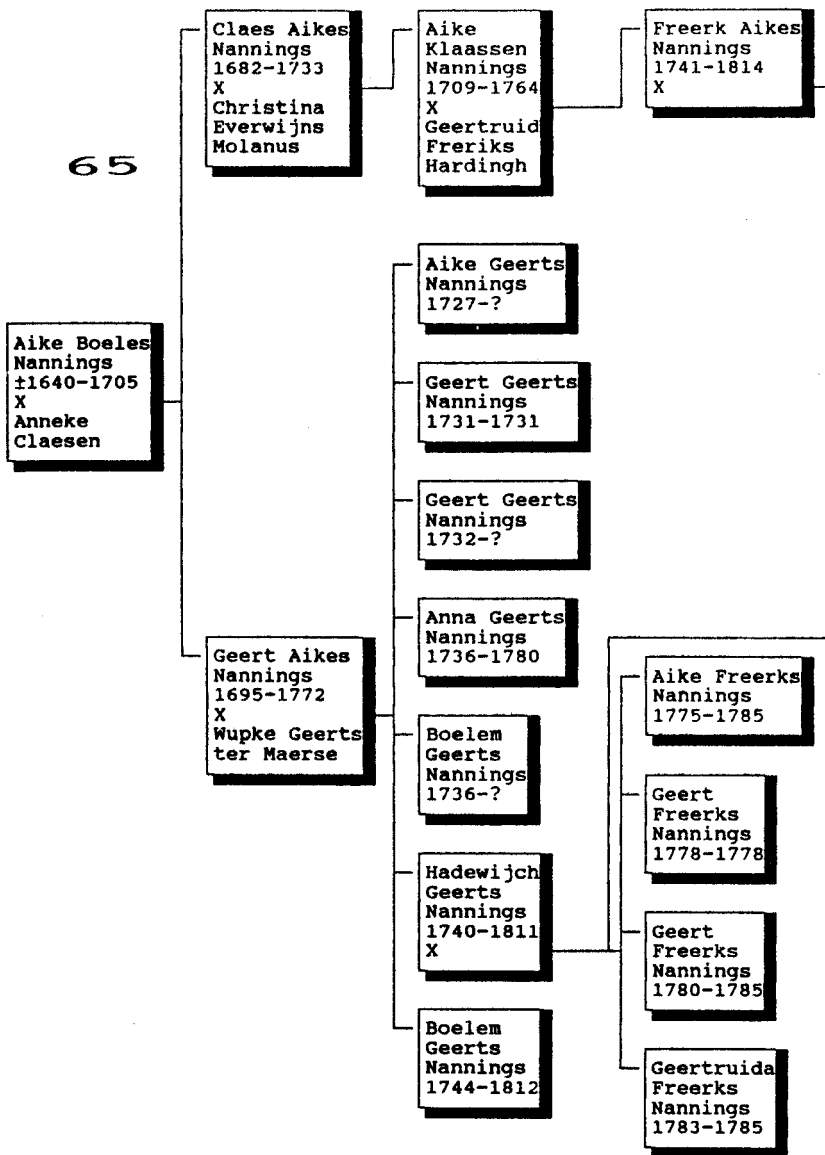
Blz. 4. is geschreven door Freek Aikes Nannings, de man van Hadewijj, dit blijkt uit de ondertekening.

Kinderen van Freek Aikes Nannings en Hadewijj Geerts Nannings, te Onstwedde,

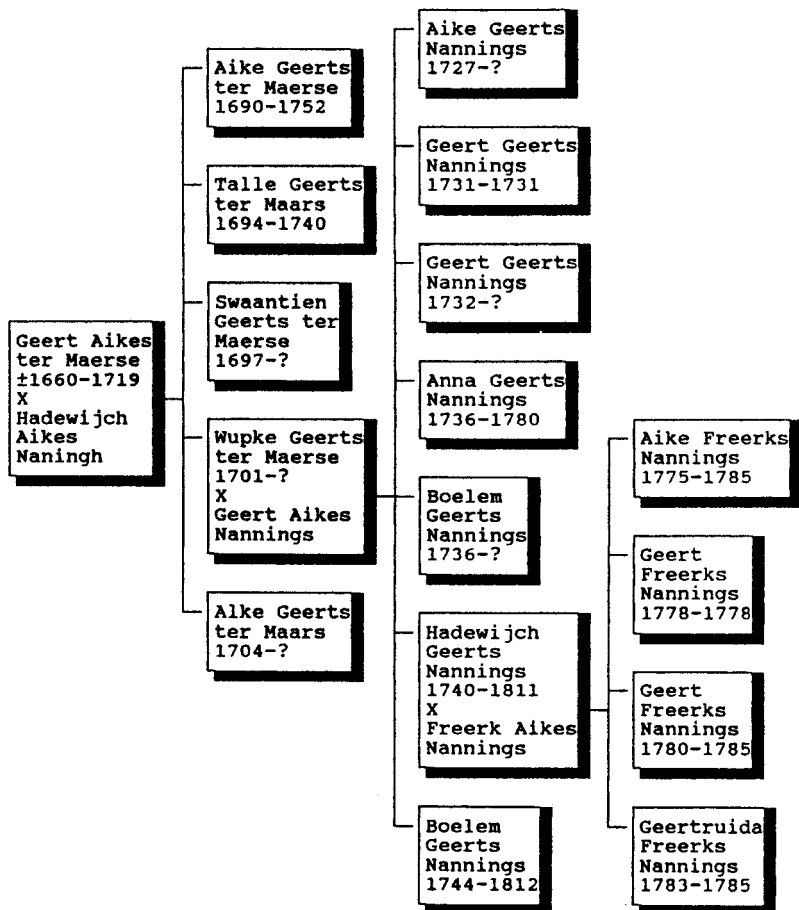
1. Aike, geboren 8 februari 1775, gedoopt 19 februari 1775, begraven 17 mei 1785
2. Geert, geboren 6 februari 1778, gedoopt 8 februari 1778, overl. 15 febr. begraven 20 febr. 1778.
3. Geert, geboren 15 juni 1780, gedoopt 18 juni 1780, begraven 2 mei 1785.
4. Geertuida, geboren 28 december 1783, gedoopt 1 januari 1784, begraven 2 mei 1785

Zie schema's op de volgende bladzijde.

Met dank aan mevvr. J.A. Bruins-Sijpkens te Leens, voor het ter beschikking stellen van haar afschrift (door dhr. B.Sijpkens) van bovengenoemde bijbel.

Schema 1
De verwantschap tussen Hadewijch Geerts Nannings en haar man, Freerk Aikes Nannings.

Schema 2
De personen, genoemd in de bijbel van Hadewijch Geerts Nannings en de familierelatie tussen deze personen.

**RENCKS / RENKEN
ROSWINKEL / VRIESCHELOO**

door E.G. Schrage

Twee huwelijkscontracten, gesloten te Vlagtwedde en te vinden in (het Rijksarchief te Groningen) R.A. VI z, geven de sleutel tot verbindingen van de Roswinkeler familie Rencks met Westerwoldse geslachten.

1. R.A. VI z 1, 23 juni 1698:

Remcke Bruiningh, zoon van de ouderling Wubbe Bruiningh en Aeltien Berents Liefstingh huwt Lutgert Willems, dochter van Willem Roelfs en Jantien Berents. Aan de bruidszijde compareren haar ouders en haar oom Albert Pieters. Remcke en Lutgert betrokken in mei 1699 het erve Wijbelingh te Weende. Daarna wordt de familienaam: Wijbelingh.

2. R.A. VI z 2, 22 mei 1717:

Engel ten Velthuis, zoon van Freerk ten Velthuis en Albertien Koijlers, huwt Wopke Willems Rencks, weduwe van Hindrick Haemeringh, van Buinen. Aan de bruidszijde compareren Roelf Rencks, broer, Berent Willems, broer, Remcke Wijbelingh en Lutgert Willems, swaeger en suster.

Volgens de lidmatenlijst kwam Wopke Willems Rencks, echtgenote van Engel ten Velthuis op 4 juni 1717 met attestatie over uit Buijnen. Volgens dezelfde bron is zij op 10 augustus 1720 overleden.

Hindrick Haemeringh en Wopke hadden een zoon Jan Haemeringh, die op 28 mei 1725 in het "momboirprotocol" (R.A. VI gg) voorkomt als erfgenaam van zijn overleden (half-)zuster Jantjen ten Velthuis, voor zover betreft de moederlijke goederen van Wopke Willems. Berent Renckes te Vriescheloo, voormond over Jantje, rekent op die dag met Geert Haemeringh, voormond en Roelf Rencks, sibbevoogd over Jan Haemeringh.

Het geslacht Rencks komt te Roswinkel al vroeg in de 17e eeuw voor:

2 mei 1630	- willekeur der bureu van Roswinkel:	Harmen Rencks.
1642	- Grondschatting:	Harmen Rencks.
1672	- Haardstedengeld:	Roelf Rencks.
1691/1695	- Haardstedengeld:	Willem Roelfs Rencks (I).

I **Willem Roelfs Rencks**, geboren rond 1645 te Roswinkel.

Willem Roelfs Rencks wordt genoemd in het register van Haardstedengeld van 1691/1695.

Hij was gehuwd met **Jantien Berends**, geboren rond 1645 te Roswinkel. Uit dit huwelijk:

- 1 **Roelf**, geboren rond 1670 te Roswinkel, volgt onder II-a.
- 2 **Berent**, geboren rond 1675 te Roswinkel, volgt onder II-b.
- 3 **Lutgert**, geboren rond 1678 te Roswinkel. Zij is getrouwd op 23 juni 1698 te Weende, h.c. met **Remke Wubbes Bruiningh**, zoon van Wubbe Harms Bruiningh en Aeltien Berents Liefstingh, geboren te Weende, gedoopt op 24 maart 1678 te Vlagtwedde.
- 4 **Wupke**, geboren rond 1685 te Roswinkel, overleden voor 1723 te Vlagtweddervelthuis. Zij was gehuwd (1) met **Hindrick Haemeringh**. Zij is getrouwd op 23 mei 1717 te Vlagtwedde (2) met **Engel Frericks ten Velthuis**, zoon van Frerick

Engels ten Velthuis en Albertien Hilverts Koijlers,
gedoopt op 30 juli 1688 te Vlagtwedde.

II-a Roelf Willems Rencks, zoon van Willem Roelfs Rencks (I) en Jantien Berents, geboren rond 1670 te Roswinkel, overleden op 22 april 1746 aldaar.

Roelf Willems Rencks wordt te Roswinkel vermeld van 1722-1742.

Hij was gehuwd met Geertien Alberts.
Uit dit huwelijk:

1 Willem, geboren rond 1710 te Roswinkel, volgt onder III-a.

2 Hindrickjen, geboren rond 1715 te Roswinkel.

Bij haar huwelijk wordt Hindrickjen vermeld: "van Roswinkel".

Zij is getrouwd op 10 november 1738 te Bellingwolde met Tiarck **Boeles**, zoon van Boele Aikes en Grietien Wolberts, gedoopt op 24 november 1700 te Bellingwolde.

II-b Berent Willems Rencks, zoon van Willem Roelfs Rencks (I) en Jantien Berents, geboren rond 1675 te Roswinkel, overleden voor 13 januari 1744 te Vriescheloo.

Berent Willems Rencks overleed voor 13 januari 1744. (R.A. VI e 4). Hij woonde te Vriescheloo, waar hij in 1718 en 1719 vermeld is in het kerkvoogdijboek. Volgens R.A. VI gg zijn op 20 juni 1724 Berent Rencks voornood, Reint Menning sibbevoogd en Claes Nannings vrende voogd over de kinderen van Roelf Haans en Alcke Dykes, die op 17 maart 1699 te Onstwedde een huwelijkscontract sloten (R.A. VI ij). Op 9 juli 1721 vermeldt R.A. VI o 6, het aarzelen van voornood voogden. De eindrekening met de oudste zoon, Bamen Roelfs vindt plaats op 6 januari 1731. Getoerd is daarbij dat Hamen op 15 november 1705 te Onstwedde gedoopt is, hij is dan dus meerderjarig. Voornood B. Rencken draagt aan hem over "zijn volle boedel", waaronder de ouderlijke plaats te Onstwedde, een volle erfvoerplaats. De zuster van Bamen, Swaenke Roelfs, was al eerder gehuwd met Wubbe Harms (Hubbeling). (Harlin en Swaenke behoorden tot de familie Heijs, hun grootvader van vaderskant was een Elske Roelfs die zeer waarschijnlijk een Rencks was). Voor 11 maart 1712 (R.A. VI zz 1) is Berent Rencks getrouwd met Trijntje Berents, dochter van Berent Haans Cleere en Renske Geerts te Lutjeloo. R.A. VI gg vermeldt op 23 januari 1711 dat Frenik Bregenbeek (oom van Berent Klein) optreedt als voornood, Jacob Conraads (oude oom) als sibbevoogd over de kinderen van wijlen Berent Hamen en Renske Geerts. Zij verzoeken dan goedkeuring van een scheiding die op 22 januari te Lutjeloo is opgesteld. Bepaald is daarin dat de zoon Berent de plaats te Vriescheloo behoudt. Hij zal aan zijn zuster Dycke en haar man Egbert (Geerts) 2620 gld. uitkeren. Trijntje, de jongste dochter krijgt de plaats te Vriescheloo, "als tegenwoordig mei jerwi jae wort bewoond". Dezelfde bron meldt op dezelfde datum de meerderjarigverklaring van Berent Klein, die in zijn 22e jaar is en van Trijntje, die in haar 20e is. Zij zou dus circa 1691 geboren zijn. Op 13 januari 1744 (R.A. VI e 1) staat Trijntje Berents, weduwe van Berent Renckes aan haar zoon Willem Berents te Vriescheloo af het vaderlijk en moederlijk goed, bestaande uit een huis en landerijen. Willem Berents moet 600 Car.gld. uitkeren aan zijn zwager Willem Alders, gehuwd met Renske Berents, ter afboedeling. Willem Berents zal zorgen voor het onderhoud van moeder, Trijntien Berents, die op 21 april 1747 een huwelijkscontract (R.A. VI di 1) sluit met Jan Hindriks, "doorgaans Heit Jan genaamd". Op 16 mei 1747 wordt dit contract vernietigd en vervangen door een ander.

Hij is getrouwd voor 11 maart 1712 (R.A. VI Z z 1) met Trijntje Berents, dochter van Berent Harms Kleene en Renske Geerts, geboren rond 1691 te Lutjeloo, onder Vriescheloo.

Uit dit huwelijk:

1 Willem, geboren rond 1712 te Roswinkel, volgt onder III-b.

2 **Renske**, geboren rond 1715 te Roswinkel. Zij is getrouwd (1) op 31 mei 1737 (R.A. VI dd 1) met Willem **Alderts Houwing**, zoon van Alderich Willems Houwing en Haantje, geboren rond 1705 te Vriescheloo, overleden voor 31 mei 1750 aldaar.

Na het overlijden van Geert Tjabbes verkoopt zijn weduwe Antje Geerts "geadsisteert met hei jbe soons Tjabbe Geerts en Berent Geerts ... haerer verkooperen behuisinge met de landerijen daeronder gehoorig soo als het in sijne eijnden en swetten sal worden bevonder" aan Willem Allers Houwink en Renske Berents Renckes te

Vriescheloo. Koopprijs 2500 gld. (RA VI.w.8.fol 205 22 april 1744, zie ook lol. 203v.) (Gruoninga 1990, blz. 176) Verder *kochten* zij op 23 februari 1748 een huis en land te Vriescheloo van Johan Claassen Frieseman en Helena Boelmans. Willem Houwing moet voor 31 mei 1750 overleden zijn, op welke datum het doopboek van Vriescheloo vermeldt: "gedoopt twee kinderen voor de weduwe van Willem Allers, Renske, te weten Willem en Berendyn".

Renske trouwde (2) voor 25 januari 1758 met **Wilcke Geerts**, mogelijk een zoon van Geert Wilckes en Albertien Wubbes Edes.

(Op 4 juni 1723 wordt te Winschoten gedoopt: Wilko Geerts, zoon van Geert Wilkes en Albertien Wubbes.)

III-a Willem Roelfs Renks, zoon van Roelt Willems Rencks (II-a) en Geertien Alberts, geboren rond 1710 te Roswinkel, overleden op 17 april 1764 aldaar.

Willem Roelfs Rencks is als landbouwer te Roswinkel vermeld in het register van haardsteden geld over 1754 als vol boer.

Hij was gehuwd met **Jantien Karskens Huitzingh**, dochter van KarskenHansen Huitzingh en Gijssel Elzes Halmingh, gedoopt in maart 1713 te Onstwedde, overleden op 11 februari 1785 te Roswinkel.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Roelof**, gedoopt op 11 mei 1749 te Roswinkel.
- 2 **Karsten**, gedoopt op 5 mei 1751 te Roswinkel, overleden op 8 oktober 1811 aldaar. Hij was gehuwd met **Geessien Lamberts Zwiers**, dochter van Lambert Zwiers en Willemtien Schirring, gedoopt op 18 september 1768 te Roswinkel.
- 3 **Geertien**, gedoopt in 1754 te Roswinkel, overleden in 1756 aldaar.
- 4 **Geertien**, gedoopt op 19 maart 1758 te Roswinkel, begraven op 17 januari 1787 te Sellingen. Zij is getrouwd op 5 november 1780 te Sellingen met **Wubbe Dethmers Harding/Harweringh**, zoon van Dethmer Wubbes Harweringh en Alke Harms Schuring, gedoopt op 22 december 1753 te Sellingen, overleden op 7 oktober 1836 aldaar. (Hij is later getrouwd op 14 december 1797 te Sellingen met Geertje Alberts Schuringh, dochter van Albert Harms Schuringh en Albertien Roelfs Bruggers, gedoopt op 20 december 1767 te Sellingen.)

Zie: C.J.Wegman, "Westerwolders en hun woningbezit, kerspelen Sellingen", blz 117.

III-b Willem Berents Renckes, zoon van Berent Willems Rencks (II-b) en Trijntje Berents, geboren rond 1712 te Roswinkel, overleden tussen 1778 en 1791 te Vriescheloo. Hij is getrouwd op 30 mei 1744 te Vriescheloo, datum huwelijkscontract, met **Naantje Elses (Egges)**, dochter van Else Egges en Swaantje Frericks Hardingh, geboren rond 1720 te Vriescheloo, overleden na 1790.

Bij het opmaken van het huwelijkscontract van Willem Berents Renckes en Naantie Elses was o.a. getuige Roelof *Renckes* van *Roswinkel*. Oom Berent Clein was wel genodigd, maar niet verschenen.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Swaantje**, gedoopt op 9 april 1745 te Vriescheloo, overleden op 20 januari 1809 te Hoorn onder Wedde. Zij is getrouwd op 20 april 1764 te Vriescheloo, datum huwelijkscontract (R.A. VI dd 1) met **Thomas Karsiens Edens**, zoon van

E'S?

Karsien Thomas en Geertien Berends Edes, gedoopt op 1 augustus 1728 te Wedde, overleden op 17 oktober 1773 te Hoorn.

2 **Trijntje**, gedoopt op 17 september 1747 te Vriescheloo, overleden in december 1797 aan de Hoornschedijk, Groningen, begraven te Groningen. Zij is getrouwd op 21 april 1775 te Vriescheloo, datum huwelijkscontract, (R.A. VI dd 1) met **Egbert Hindriks Kuiper**, zoon van Hindrik Heijes Kuiper en Renske Egberts, gedoopt op 23 april 1740 te Oude Pekela, overleden in december 1797 aan de Hoornschedijk, Groningen, begraven op januari 1798 te Groningen.

Zie verder het boek: "Nakomelingen van Hindrik Heijes Kuiper en Renke Egberts", door M.H. Kuiper te Overveen.

3 **Berend**, geboren op 21 december 1749 te Vriescheloo, volgt onder IV.

4 **Elsien**, gedoopt op 6 februari 1752 te Vriescheloo. Zij is getrouwd op 2 juni 1778 te Vriescheloo, datum huwelijkscontract, (R.A. VI dd 1) met **Gerardus Roelfs**.

5 **Else**, gedoopt op 4 mei 1755 te Vriescheloo.

In het boek Groninger Gedenkwaardigheden van A. Pathuis wordt de grafsteen beschreven van "Else Willems Renkes", (pag.707, GDW-nr. 3923.) "1756 den 18 Juny, is gebooren Else Willems Renkes tot Friescheloo en overleden den 6 Juny 1785 in den ouderdom van byna 27 jasren, verwagende met alle gelovigen een zalige opstandinge door Jesus Christus onsen Heere". Was er binnen het gezin van Willem en Naantje nog een Else geboren ?, of is dit dezelfde. In 1756 wordt er volgens het doopboek geen Else gedoopt (wat niet uitsluit dat hij bestaan heeft.) De uitgesleten tekst op de grafsteen kan ook verkeerd gelezen zijn, de leeftijd klopt ook niet bij narekening. Mocht iemand het antwoord weten , dan graag een reactie.

6 **Egge**, gedoopt op 23 april 1758 te Vriescheloo.

IV Berend Willems Renken, zoon van Willem Berents Renckes (III-b) en Naantje Elses (Egges)____, geboren op 21 december 1749 te Vriescheloo, begraven op 29 januari 1798 aldaar. Hij is getrouwd op 21 april 1791 te Vriescheloo met **Geertje Engels**, dochter van Engel Abels en Ettjen Hindriks Hekman, gedoopt op 10 juni 1759 te Wedde, overleden op 12 mei 1833 te Bellingwolde.

Uit uit huwelijk:

1 **Naantie**, gedoopt op 12 februari 1792 te Vriescheloo.

2 **Engel**, geboren op 11 januari 1793 te Vriescheloo, volgt onder V.

3 **Naantie**, gedoopt op 12 juli 1795 te Vriescheloo, overleden op 9 september 1824 te Bellingwolde.

4 **Ettie**, gedoopt op 3 september 1797 te Vriescheloo.

V Engel Berends Renken, zoon van Berend Willems Renken (IV) en Geertje Engels, geboren op 11 januari 1793 te Vriescheloo, overleden op 3 oktober 1845 aldaar. Hij is getrouwd op 30 mei 1825 te Bellingwolde met **Grietje Hindriks Koets**, dochter van Hindrik Harms Koets en Bouwe Eggens Engels, geboren op 8

september 1800 te Vriescheloo, overleden op 22 maart 1874 aldaar.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Hindrik**, geboren op 20 mei 1826 te Vriescheloo, volgt onder VI-a.
- 2 **Maantje**, geboren op 2 augustus 1828 te Vriescheloo, overleden op 10 november 1907 te Bellingwolde. Zij is getrouwd op 5 november 1856 te Bellingwolde met **Uilko Hansen Molenaar**, zoon van Hans Uilkes Molenaar en Jantje Harms Bontkes, geboren op 15 april 1827 te Bellingwolde, overleden op 27 december 1907 aldaar.
- 3 **Berend**, geboren op 4 oktober 1831 te Bellingwolde, volgt onder VI-b.

VI-a Hindrik Engels Renken, zoon van Engel Berends Renken (V) en Grietje Hindriks Koets, geboren op 20 mei 1826 te Vriescheloo, overleden op 27 februari 1905 te Bellingwolde.

Hindrik Renken was landbouwer te Vriescheloo, later op nr. 15 van het boerderijenboek van Bellingwolde.

Hij is getrouwd op 7 mei 1855 te Bellingwolde met **Hindertien Gerrits Tammes**, dochter van Gerrit Lammerts Tammes en Jantien Jarkes Theding, geboren op 8 april 1828 te Veele, overleden op 4 oktober 1900 te Bellingwolde.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Engel**, geboren op 29 maart 1856 te Vriescheloo, overleden op 14 april 1935 te Bellingwolde. Hij is getrouwd op 29 juni 1892 te Bellingwolde met **Elisabeth Alberdina (Eltjes) Gastman**, dochter van Eltjo Helenius' Gastman en Aletta Heeres Dijkema, geboren op 6 december 1868 te Ulsda, o verl. op 2 februari 1957 te Winschoten.

Engel Renken was landbouwer te Bellingwolde op nr. 370b van het boerderi jenboek Bellingwolde.

- 2 **Jantje**, geboren op 27 september 1857 te Vriescheloo, overleden op 23 februari 1949 te Bellingwolde. Zij is getrouwd op 25 juni 1890 te Bellingwolde met **Edo Johannes' Edens**, zoon van Johannes Edes Edens en Engeltien Gerrits Tammes, geboren op 16 november 1844 te Bellingwolde, overleden op 24 juni 1920 aldaar.

Edo Edens was landbouwer te Bellingwolde van 1897 tot 1931 op de boerderij nr.35 van het boerderi jenboek van Bellingwolde.

- 3 **Grietje**, geboren op 26 november 1859 te Vriescheloo, overleden op 25 oktober 1937. Zij is getrouwd op 29 juni 1892 te Bellingwolde met **Helenius Eltjo (Eltjes) Gastman**, zoon van Eltjo Helenius' Gastman en Aletta Heeres Dijkema, geboren op 10 januari 1866 te Ulsda, overleden op 4 augustus 1947 te Winschoten.

Helenius Eltjo Gastman was landbouwer te Westerlee.

- 4 **Trijntje**, geboren op 26 april 1863 te Vriescheloo, overleden op 9 oktober 1958 te Groningen. Zij is getrouwd op 8 mei 1889 te Bellingwolde met **Freerk Tjapkes (Poppes) Poppens**, zoon van Poppo Tjapkes Poppens en Jantje Derks Aaldriks Land, geboren op 10 april 1859 te Nieuw Beerta, overleden op 5 mei 1930 te Finsterwolde.

Freerk Tjapkes Poppens was landbouwer te Finsterwolderhamrik.

- 5 **Gerrit**, geboren op 4 januari 1869 te Vriescheloo, overleden op 31 januari 1958 te Bellingwolde.

Gerrit Renken was landbouwer te Bellingwolde.

Hij is getrouwd op 14 mei 1900 te Bierum met **Engelina (Hendriks) Elema**, dochter van Hendrik Onnes Elema en Roelfke Boelems Harding, geboren op 17 oktober 1870 te Bierum, overleden op 9 mei 1920 te Groningen.

- VI-b Berend Engels Rei ?n**, zoon van Engel Berends Renken (V) en Grietje Hindriks Koets, geboren op 4 oktober 1831 te Bellingwolde, overleden op 12 februari 1920 te Vriescheloo.

Berend Engels Reuken was Landbouwer te Vriescheloo

Hij is getrouwd op 20 mei 1862 te Wedde met **Aike Elzes Snelter**, dochter van Elso Geerts Snelter en Geertje Karsiens Edens, geboren op 10 april 1839 te Hoorn, Wedde, overleden op 7 januari 1877 te Vriescheloo.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Engel**, geboren op 2 maart 1863 te Vriescheloo, volgt onder VII-a.
- 2 **Elzo**, geboren op 1 januari 1865 te Vriescheloo, volgt onder VII-b.
- 3 **Hendrik**, geboren op 1 juni 1867 te Vriescheloo, overleden op 30 december 1871 aldaar.
- 4 Geertje, geboren op 5 september 1869 te Vriescheloo, overleden op 12 januari 1966 aldaar. Zij is getrouwd op 20 mei 1898 te Bellingwolde met **Jans Wubbe (Wubbes) Thools**, zoon van Wubbe Toles Thools en Grietje Jannes'Hoenderken, geboren op 25 april 1861 te Vriescheloo, overleden op 12 mei 1950 aldaar.
Jan Wubbe Thools was landbouwer te Vriescheloo.
- 5 **Hendrik**, geboren op 8 oktober 1873 te Vriescheloo, volgt onder VII-c.

- VII-a Engel (Berends) Renken**, zoon van Berend Engels Renken (VI-b) en Aike Elzes Snelter, geboren op 2 maart 1863 te Vriescheloo?. Hij is getrouwd op 13 april 1894 te Vlagtwedde met **Zwaantje (Jans) Boelems**, dochter van Jan Boelems en Grietje Harms Brug-aers, geboren op 5 februari 1874 te Vlagtweddervelthuis.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Berend**, geboren op 16 februari 1895 te Vriescheloo, volgt onder VIII-a.
- 2 Grietje, geboren op 11 augustus 1896 te Vriescheloo. Zij was gehuwd met **Brune Kremer**, overleden in 1959 te Vriescheloo.
- 3 **Jan**, geboren op 7 juni 1898 te Vriescheloo, volgt onder VIII-b.

- 4 **Elzo Engelhardus**, geboren op 7 februari 1901 te Vriescheloo, overleden op 25 november 1979. Hij was gehuwd met **Tallechina Zwaantina (Harms) Luring**, dochter van Harm (Jans) Luring en Antje (Wubbes) Wijbelingh, geboren op 15 maart 1904 te Vlagtwedde.
- 5 **Aike Geertruida Zwaantina**, geboren op 14 maart 1903 te Vriescheloo. Zij is getrouwd op 18 mei 1926 te Bellingwolde met **Aiko (hannes) Edens**, zoon van Nanno (Johannes') Edens en Albertje (Jarkes) Tammes, geboren op 31 juli 1899 te Den Ham, Bellingwolde, overleden op 30 juli 1967 te Bellingwolde.
- 6 **Geertruida Harmanna Aletta**, geboren op 17 december 1906 te Vriescheloo. Zij was gehuwd met **Derk Timmerman**, geboren op 1 september 1904 te Ter Apel, overleden op 14 mei 1978 aldaar.
- 7 **Hendrik**, geboren op 2 augustus 1917 te Vriescheloo, volgt onder VIII-c.

VII-b Elzo (Berends) Renken, zoon van Berend Engels Renken (VI-b) en Aike Elzes Snelter, geboren op 1 januari 1865 te Vriescheloo, overleden op 15 juli 1945 te Blijham. Hij is getrouwd op 12 juli 1895 te Wedde met **Harmanna (Roelfs) Trenning**, dochter van Roelf Berends Trenning en Albertje Klaassen ter Borg, geboren op 7 mei 1873 te Veele, overleden op 27 november 1946 te Blijham.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Berend**, geboren op 12 februari 1897 te Blijham, volgt onder VIII-d.
- 2 **Albertje**, geboren op 25 september 1898 te Blijham, overleden op 24 juni 1962 te Winschoten. Zij is getrouwd op 22 mei 1925 te Wedde met **Lammert Hendrik (Gerrits) Tammes**, zoon van Gerrit Tammes en Zwanette Groeneveld, geboren op 9 augustus 1901 te Hamdijk, Bellingwolde.
Lammert Hendrik Tammes was landbouwer op nr. 91 van het boerderijenboek Beerta.
- 3 **Aike Roelfiena**, geboren op 28 september 1905 te Blijham, overleden op 27 december 1987 te Aerdenhout. Zij is getrouwd op 16 april 1932 te Wedde met **Uilko Johannes (Hermans) Molenaar**, zoon van Herman (Uilkes) Molenaar en Geertruida Jantina Aletta (Eltjes) Gastman, geboren op 1 februari 1901 te Bellingwolde.

VII-c Hendrik (Berends) Renken, zoon van Berend Engels Renken (VI-b) en Aike Elzes Snelter, geboren op 8 oktober 1873 te Vriescheloo, overleden op 19 januari 1908 aldaar.

Hendrik Berends Reuken was landbouwer te Vriescheloo

Hij is getrouwd op 20 juni 1901 te Bellingwolde met **Aaltje (Arends) Hardering**, dochter van Arend Sants Hardering en Kornelsien Hoenderken, geboren op 15 april 1876 te Noordlaren, overleden in 1951 aldaar.

Op 6 juni 1901 lieten Hendrik Berends Reuken en Aaltje Hardering huwelijksvoorwaarden opmaken bij notaris Scato Lohman te Haren. Na het overlijden van Hendrik Reuken ging Aaltje Hardering met haar drie kinderen terug naar

"Meerlust" te Noordlaren. Na haar overlijden in 1951 erfden Arend Sans en zijn zuster "Meerlust". Beide waren ongehuwd. (gegevens ontleend aan H.M.Luning, De buitenplaatsen Meerlust en Bloeaert Meerwijk".

Uit dit huwelijk:

- 1 **Arend Sans**, geboren op 6 maart 1902 te Vriescheloo, overleden op 9 januari 1982 te, ongehuwd.
- 2 **Aikina Cornelsje**, geboren op 14 juni 1903 te Vriescheloo, overleden op 28 december 1967 te Noordlaren, ongehuwd.
- 3 **Berend**, geboren in 1907, volgt onder VIII-e.

VIII-a Berend (Engels) Renken, zoon van Engel (Berends) Renken (VII-a) en Zwaantje (Jans) Boelems, geboren op 16 februari 1895 te Vriescheloo, overleden op 4 mei 1983 te Beilen.

Berend Renken was landbouwer te Muntendam, later te Vriescheloo.

Hij is getrouwd op 10 oktober 1929 met **Froukje (Jans) Veninga**, dochter van Jan Hillenius Veninga en Catharina Kram, geboren op 2 mei 1896 te Stadskanaal, overleden op 8 oktober 1968 te Ter Apel.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Catharina Delina**, geboren op 24 december 1930 te Muntendam, gehuwd op 5 augustus 1960 met **Jan Groen**.
Mr. Jan Groen is notaris te Bellen.
- 2 **Engel**, geboren op 9 augustus 1934 te Muntendam, volgt onder IX.

VIII-b Jan (Engels) Renken, zoon van Engel (Berends) Renken (VII-a) en Zwaantje (Jans) Boelems, geboren op 7 juni 1898 te Vriescheloo, overleden op 5 maart 1964 aldaar.

Jan Reuken was landbouwer te Vriescheloo

Hij was gehuwd met **Zwaantje Rikste (Scholtes) Trenning**, dochter van Scholte Trenning en Johanna HoltkamR, geboren op 26 oktober 1907, overleden op 7 augustus 1981.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Johanna Zwaantje**, gehuwd met **B. Drent**.
- 2 **Engel Berend**, gehuwd met **D. Ebbekink**.

VIII-c Hendrik Engels Renken, zoon van Engel (Berendis) Renken (VII-a) en Zwaantje (Jans) Boelems, geboren op 2 augustus 1917 te Vriescheloo.

Hendrik Reuken was landbouwer te Vriescheloo

Hij is getrouwd op 25 maart 1947 te Bellingwolde met **Willemina Hansina (Harms) Prins**, dochter van Ham Prins en Gesien Harmina Kruze, geboren op 25 maart 1926 te Vriescheloo.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Geessiena Harmina**, geboren op 22 mei 1950 te Vriescheloo. Zij is getrouwd op 14 maart 1973 met **Dirk Cornelis Kerstens**.
- 2 **Zwaantje**, geboren op 9 januari 1952 te Vriescheloo. Zij is getrouwd op 30 maart 1979 met **A. Krabben**.

3 **Harmina Engelina**, geboren op 4 oktober 1953 te Vriescheloo.
Zij is getrouwd op 28 april 1978 met J.J. **Siefkens**.

VIII-d Berend (Elzes) Renken, zoon van Elzo (Berends) Renken, VII-b en Harmanna (Roelfs) Trenning, geboren op 12 februari 1897 te Blijham, overleden op 11 september 1982 aldaar.

Berend Renken was landbouwer te Blijham.

Hij is getrouwd op 12 juni 1934 te Emmen met **Henderika Jantina Iken**, geboren op 22 februari 1901 te Emmen, overleden op 7 maart 1988 te Blijham.

Uit dit huwelijk:

1 **Elzo Roelof**, geboren op 4 mei 1939.

VIII-e Berend Engel (Hendriks) Renken, zoon van Hendrik (Berends) Renken (VII-c) en Aaltje (Arends) Hardering, geboren in 1907, overleden op 6 juni 1987 te Eelde. Hij was gehuwd met **Annie Douwes**.

Uit dit huwelijk:

1 **Hindrik Gerrit**, geboren in 1939, overleden op 5 april 1984.

2 **Johanna**.

3 **Gerrit Douwe**, gehuwd met L. **Overdiep**.

IX Engel (Berends) Renken, zoon van Berend (Engels) Renken (VII-I-a) en Froukje (Jans) Veninga, geboren op 9 augustus 1934 te Muntendam.

Engel Renken is technisch schrijver/electronicus.

Hij is getrouwd op 11 september 1964 te Onstwedde met **Grietje (Harms) Kah**, dochter van Harm Kah en Grietje Eefting, geboren op 16 juli 1937 te Musselkanaal.

Uit dit huwelijk:

1 **Berend Engel**, geboren op 17 juli 1966 te Naarden.

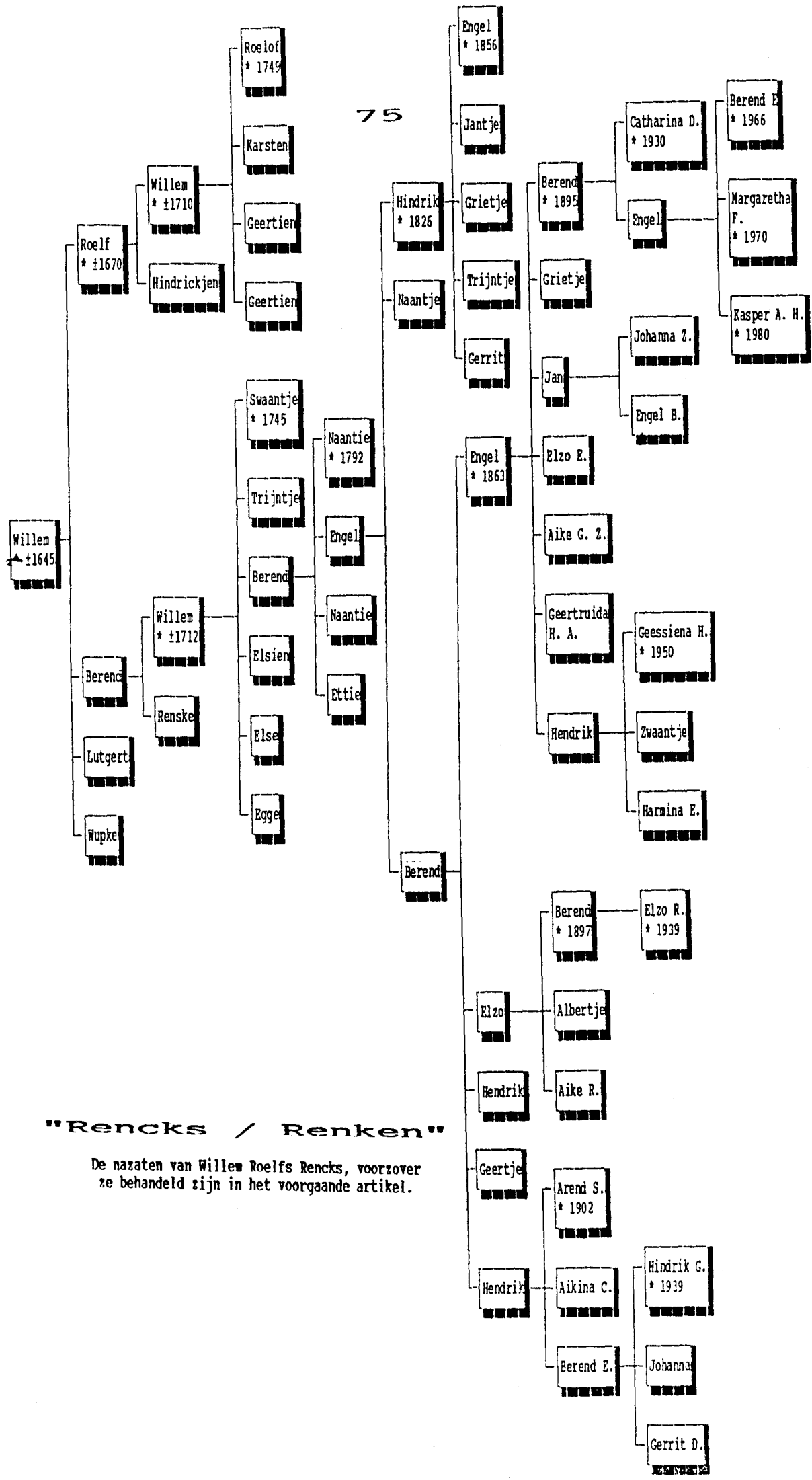
2 **Margaretha Frouke**, geboren op 1 november 1970 te Breukelen, overleden op 24 april 1986 te Eemnes.

3 **Kasper Armand Hugo**, geboren op 18 januari 1980 te Hilversum.

Het Nederlands Repertorium van Familienamen vermeldt
in 1947 in de provincie Groningen 110 naamdragers Renken.

Daarvan in de gemeenten:

Bellingwolde:	-	34	Veendam	-	22
Winschoten:	-	6	Hoogezand:	-	7
Midwolda:	-	6	Vlagtwedde:	-	5
Finsterwolde:	-	4	Wedde	-	1

"Rencks / Renken"

De nazaten van Willem Roelfs Rencks, voorzover ze behandeld zijn in het voorgaande artikel.

DE WESTERWOLDSE LANDBOUW IN HET VERRE VERLEDEN (1)

Door S.H. Achterop

"En de boer, hij ploegde voort"

In het bekende gedicht : "de ballade van de boer" van Werumeus Buning lezen we, dat ondanks wisseling van tijden en omstandigheden de boer voortgaat met zijn werk te doen : en de boer hij ploegde voort!

Dit schoot mij te binnen, toen ik in dit verband mijn gedachten liet gaan over het verre verleden van Westerwolde. Talrijke vragen kwamen in mij op. Wanneer is men hier niet de akkerbouw begonnen ? Welke korensoorten werden toen verbouwd? Zo zou ik door kunnen gaan.

Nu is het stellen van deze vragen niet zo moeilijk, maar het beantwoorden er van zal veel hoofdbrekens kosten, ja, op verschillende vragen zal nauwelijks een bevredigend antwoord te vinden zijn, tenminste, nog niet ...

Want immers, slechts door vondsten in de bodem kan men iets uit die verre tijden gewaar worden, waarbij het goed interpreteren van het gevonden voorwerp vaak eigenaardige moeilijkheden met zich brengt.

Wil men de landbouwgeschiedenis van Westerwolde uit die tijden beschrijven, dan zal men meermalen buiten ons gebied moeten gaan. Zodoende zal men in het naburige Drenthe en over de rijksgrens zijn licht moeten opsteken. Dit is immers heel goed mogelijk, omdat zowel bodem als bevolking van deze gebieden toen en ook later nog veel overeenkomst vertonen met die van Westerwolde.

Allereerst dan de vraag, hoe lang het geleden is, dat de mens de grond van dit oude landschap heeft bewerkt, om daaraan het graan toe te vertrouwen. Liever stel ik echter de vraag anders: hebben de allereerste bewoners van Westerwolde de landbouw, hoe primitief overigens ook, beoefend ? Op deze vraag kan direct een ontkennend antwoord worden gegeven. De lezer zal dadelijk duidelijk worden, waarom dit zo beslist gezegd is.

Welke waren dan de eerste bewoners en wanneer leefden ze? Zij, die, voorzover bekend, het allereerst Westerwoldes bodem hebben betreden, waren de z.g. rendierjagers. Deze mensen zwierden bij de achtervolging van hun jachtbuit door deze streken en de omliggende gebieden. Aangezien de grote venen toen nog niet bestonden, konden ze Westerwolde binnentrekken.

Zoals de naam van deze mensen reeds aangeeft, leefden ze van het rendier, waarvan ze letterlijk alles gebruikten: voor voeding, kleding en voorwerpen. Alleen in de toenmalige erg korte zomer kwam dit volk naar het noorden; 's winters trachtte het de ledematen te verwarmen in de bergholen van Midden-Duitsland.

Westerwolde was toen een toendragebied, zoals het zich nu nog in het hoge noorden van Europa en Azië bevindt : de bodem op bepaalde diepte steeds bevroren en in de korte zomer begroeid met rendiermos en dwergberkjes. Het zal nu wel duidelijk zijn, dat landbouw hier ten enenmale was uitgesloten.

Vele eeuwen zullen de zwervende jagers hier zijn gebleven, maar ongeveer een tienduizend jaar geleden verbeterde het klimaat, het rendier verdween naar het noorden, andere dieren,

zoals herten, verschenen op het toneel. Dennenbossen en nog later loofbomen brachten een welkome verandering in de een-tonigheid van de voorgaande eeuwen.

De mens, wonende op de hoge oevers van de Ruiten-A, zoals uit vuurstenen voorwerpen bij Sellingen bleek, legde zich, naast de jacht, meer en meer toe op de visvangst. Langzamerhand begon de zwervende mens vaste woonplaatsen te zoeken. Men ging tenminste gedurende langere perioden zijn tenten opslaan op bepaalde plekken.

Nu schijnt, mede door de klimaatsverbetering, de mens tegen het einde van dit tijdperk, de z.g. middensteentijd, met landbouw te zijn begonnen, nu vijfduizend jaar geleden.

Maar over de akkerbouw van toen kan men zeer weinig positiefs mededelen : bij een vermoeden blijft het voorlopig ...

Over de nu komende periode, de nieuwe steentijd, die ongeveer duurde van drieduizend jaar v. Chr. tot 1500 v. Chr. zijn we, wat de landbouw betreft, iets beter ingelicht, maar het blijft nog steeds weinig !

Allereerst bemerken we dat zich in Westerwolde gedurende dit tijdperk twee groepen mensen hebben neergezet. De ene groep wordt speciaal gekenmerkt door het z.g. hunebedaardewerk dat deze mensen hebben nagelaten. De naam hunebedaardewerk doet ons direct denken aan de reusachtige stenen graven, welke in Drenthe en over de rijksgrens zoveel bekoring kunnen geven. Maar Westerwolde dan ?, daar zijn toch geen hunebedden ?, hoe zit dat dan ? Hierover zijn verschillende theorieën. Zo stelt men zich voor dat de hunebedbouwers, zo worden deze mensen genoemd, in streken waarheen ze immigrerden en waar geen grote "vlinten" te vinden waren, op andere wijze hun doden ter aarde bestelden. Zo scheen de toestand op de Veluwe, in Overijssel en in Westerwolde geweest te zijn. Nog heden zijn deze streken arm aan dikke stenen. In verband met bovenstaande heeft men ook gemeend, dat de bewoners hun doden naar de graven in Drenthe brachten Wie zal 't zeggen ?

Maar dat er in elk geval hunebedbouwers, dus verwanten van de bewoners van Drenthe hier geleefd hebben, blijkt wel uit.: enkele vondsten bij de opgraving in Wessinghuizen in 1927 hier werd in elk geval bovenbedoeld aardewerk gevonden.

De tweede groep wordt getypeerd door bekervormig aardewerk; speciaal in Midden-Nederland heeft dit bekeervolk verblijf gehouden. Vanuit dit gebied hebben zich mensen van deze bevolking o.a. in Westerwolde neergezet, zoals wederom bleek uit de zoëven genoemde opgraving. Naast deze opgravingsvondsten dateren de z.g. losse vondsten uit Veele, hier werden z.g. trechterbekers gevonden. Bovendien zijn vele vondsten van bijlen over heel Westerwolde bekend genoeg; deze bijlen dateren vooral uit het laatst van de nieuwsteentijd.

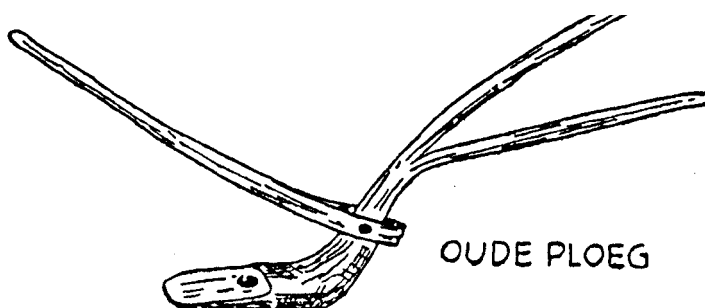
Nu is uit onderzoekingen gebleken, zowel in Drenthe als in Duitsland, dat de hunebedbouwers landbouw hebben uitgeoefend. Bij nadere beschouwing van aardewerk, dat in hunebedden werd gevonden, bleek uit afdruksels van korrels, dat men in die tijd verschillende korensoorten verbouwde. Zo vond men, dat toenmaals reeds een drietal soorten tarwe werd verbouwd, n.l. voornamelijk eenkoren, verder emmer- en dwergtarwe. Ook gerst bleek aanwezig te zijn. Vermoedelijk heeft men de dode in die verre tijden een soort pap meegegeven. Aangezien we

immers boven reeds tot de conclusie kwamen dat ook in Westerwolde hunebedbouwers -zonder hunebed- hebben gewoond, zullen de mensen hier eveneens bovengenoemde korensoorten hebben gekend. Rechtstreekse bewijzen zijn hier nog niet gevonden.

Naast korensoorten uit de nieuwe steentijd heeft men in naburige gebieden ook andere tekenen van akkerbewerking gevonden.

Zo werd o.a. in de buurt van Aurich in Oostfriesland, diep onder in het veen een goed bewaard gebleven ploeg ontdekt, welke vijftig eeuwen oud was, dus dateerde uit het begin van de nieuwe steentijd. Verder werd in de buurt van Appelscha een steen gevonden, die beschouwd werd als een soort houweel; met dit werktuig beoefende men de oudste vorm van landbouwbe- werking, de z.g. hakbouw, waarbij de aardkluiten kapot werden gemaakt. Ook is daar vlak in de buurt een ploegschaar ge- vonden.

Vermoedelijk heeft men bij de akkerbouw rooibouw toegepast, althans in het begin: met vuurstenen bijlen werden de bomen gekapt, terwijl vermoedelijk ook gebruik van vuur is gemaakt. Hierdoor ontstond as, die als een soort meststof zal zijn opgetreden. Daarna maakte men met een hak de grond wat losser, terwijl in later tijd ploegen werden gebruikt. Hiervan hebben weer verschillende vormen bestaan, zoals b.v. een haak- en schaarploeg. En zo was de grond gereed om de graankorrels te ontvangen. Na verloop van tijd was de grond uitgeput en zocht men nieuwe grond; er was nog geen overbevolking! De grond herstelde zich weer en kon na enkele jaren weer gebruikt worden. We kunnen wel aannemen, dat toen reeds landbouw be- dreven werd op dezelfde grond, waar nu de boer zijn werk verricht; op de essen langs de Ruiten A.

Zoals boven reeds gezegd, werden in de nieuwsteentijd enkele soorten koren verbouwd. Men neemt aan, dat de korenbouw zich van uit Azië, meer speciaal het oude oosten, langzamer- hand verbreid heeft over Europa.

De lezer zal opgemerkt hebben, dat rogge noch haver genoemd zijn, ofschoon juist deze korensoorten en vooral de eerste, hier thans veel verbouwd worden. Het zou nog duren tot de Romeinse tijd, voor deze soorten in Westerwolde hun intrede zouden doen.

Uit het nu volgend citaat uit een werk van H.Reinerth kunnen we zien, hoe het geoogste koren verder tot voedsel verwerkt werd: "Was het koren binnengebracht, dan werd het door betreden uit de aren verwijderd en werden de korrels in een groot aarden vat in de voorraadkamer, een aanbouw van de

hut, gebracht. Het malen, dat bij onze primitieve voorouders het werk der vrouw moet zijn geweest, herhaalde zich elke dag. Een zware zandsteen met brede, gladde oppervlakte diende als wrijver. Men moet een dergelijke handmolen zelf enige uren in gebruik gehad hebben, om zich te kunnen indenken in het zware huiswerk van de vrouw in de steentijd.

Men heeft platte stukken aardewerk gevonden, waarop naar men meent het deeg werd gebakken. In nederzettingen uit die oude tijd vindt men ook vaak platte stenen, die met vuur in aanraking zijn geweest. Dergelijke stenen verhit, leenden zich ook goed tot het bakker, der meelkoeken".

Het zou interessant zijn, te weten hoe de woningen er uitzagen, die toentertijd op de hoge gronden bij de **A** temidden van bos, gras-en bouwland hebben gestaan. Maar ook hierover zijn we weer slecht ingelicht. Wel heeft men in Drenthe sporen gevonden van bewoning uit die tijden, terwijl ook in de Hunnenschans bij het Uddelermeer op de Veluwe overblijfselen van hutten zijn gevonden.

We krijgen echter een betere voorstelling door opgravingen, welke in Oldenburg, dus over de rijksgrens, zijn gedaan. We kunnen met vrij grote zekerheid aannemen, dat dergelijke woontoestanden als daar gevonden werden, ook in onze streken zullen hebben geheerst.

Ten gevolge van de venige bodem waaronder de overblijfselen zijn gelegen, zijn deze goed bewaard gebleven.

Zo bleek, dat de woningen rechthoekig en van hout waren; gedeeltelijk waren zelfs naast palen ook met leem bestreken vlechtwanden bewaard.

In een van de woningen lag een vloer van dwarsplanken, die buiten de wanden uitstak. Haarden of sporen ervan werden in alle woningen - ongeveer 40 - gevonden. De huizen hadden o.a. maten van 4 bij ongeveer 5 m en van 5 bij 7 m. Allerlei werktuigen van hout, steen, hertshoorn en been waren aanwezig. Het aardewerk was geheel gelijk aan dat in de Drenthse hunebedden, zodat we ook overeenkomst met aardewerk in Westerwolde kunnen aannemen. Het lijkt daarom niet al te boud, aan te nemen, dat ook de woningen gelijkenis zullen vertonen, temeer, daar juist vaak hierbij vaste vormen lange tijd en in vrij grote gebieden blijven bestaan. Misschien zal nog in Westerwolde een rechtstreeks bewijs hiervoor worden gevonden!

Naast de reeds genoemde korensoorten vormde de vondst betreffende appels, hazelnoten, enz., een beeld van het fruit der hunebedbouwers.

Tevens werden er vondsten gedaan van overblijfselen van diverse dieren, zoals bevers, edelherten, wolven, om maar enkele te noemen. Als huisdieren kende men honden, runderen, schapen en varkens.

Volgens prof. van Giffen zouden bovengenoemde woningen - in een gewijzigde vorm - de voorlopers zijn van het Saksische boerenhuis.

Tot welk ras behoorden de toenmalige bewoners van Westerwolde? Uit de vondsten in het noorden van ons land kunnen we helaas betrekkelijk weinig vernemen betreffende de bevolking. Slechts heeft men kunnen constateren, dat deze vondsten vermoedelijk wijzen op een langkoppig Teutoons ras van Faals type. De mensen van dit ras zouden hier geïmmigreerd zijn uit

Noordwest-Duitsland, waar ze vermoedelijk eerder vanuit Midden-Duitsland of uit het Oostzee-gebied zijn verschenen. Resumerende moeten we tot de conclusie komen, dat bitter weinig uit het nieuw steentijdperk tot ons is gekomen, om ons een verhelderend beeld te geven over bevolking, toestanden en akkerbouw. Toch zal ook de bodem van ons gebied misschien zijn geheimen prijs geven! Over het nu volgende tijdperk, dat van het metaal en van de urnenvelden, zijn we, ook wat de landbouw betreft, wat beter op de hoogte.

De periode van het nieuw-steentijdperk gaat omstreeks een vijftiental eeuwen voor het begin van onze jaartelling over in de metaaltijd. Hierbij kunnen we weer drie perioden onderscheiden: die van de korte kopertijd, maar vooral die van het brons en van het ijzer. We moeten bij het lezen van deze kenmerkende namen niet denken, dat in deze tijden uitsluitend voorwerpen uit het betrokken metaal werden vervaardigd! Dit zou in ons gebied, dat immers zonder welk metaal dan ook is, moeilijk kunnen. Alles moest worden ingevoerd uit verre streken, zoals b.v. tin uit Zuid-Engeland en we kunnen wel aannemen, dat de handel van metalen of metaalertsen naar Westerwolde niet groot geweest kan zijn. Veel bronsvondsten zijn hier dan ook niet gedaan; ik noem hiervan alleen een bronzen bijl, in Onstwedde voor de dag gekomen, een bronzen lanspunt onder Kopstukken en tenslotte een halssring van datzelfde metaal, welke in 1920 in het veen in de Onstwedder-Barlage gevonden werd.

Maar naast deze vondsten, zijn er andere verschijnselen, welke er op wijzen, dat een nieuwe periode in de geschiedenis verschijnt. De verandering, tengevolge van deze verschijnselen wettigt zeer zeker het beginnen van een andere tijd. Het voornaamste verschijnsel is dan wel het gebruik om de doden te verbranden. Tot nu toe had men de dode begraven, hetzij in de hunebedden, hetzij -speciaal bij het volk der bekers- individueel in grafheuvels, maar thans begint dit gebruik te verdwijnen. In de jongere bronstijd heeft het brandgraf dan ook de overhand.

Over het veranderen van de gebruiken bij het dodenbestel moeten we niet te gemakkelijk denken. Over het algemeen is immers de mens, inzonderheid ook wat betreft de zorg voor zijn doden, behoudend van aard: men verandert noch graag, noch gauw. We moeten bovenbedoelde verandering, dus het overgaan tot het verbranden der doden, dan ook verklaren door het binnendringen van nieuwe elementen in de bevolking. Toch moeten we niet vergeten, dat de oude bevolking veelal bleef zodat de oude begrafenisgewoonten gehandhaafd bleven, terwijl de nieuwe schoorvoetend werden overgenomen. Uit de vondsten bleek nu, dat de nieuwe bevolking zeer vermoedelijk uit het oosten gekomen is, uit Westfalen, Hannover en Sleeswijk-Holstein. Vooral Westfalen neemt hierbij een voorname plaats in: de haard van de urnenvelden beschaving, welke reeds in de bronstijd hier in Westerwolde verschijnt, ligt dan ook in dit gebied. Maar hierop hoop ik eerlang terug te komen, als de bewoners van Westerwolde nader beschouwd worden.

De bronstijdmensen waren, zoals uit Deense vondsten valt op te merken, vrij groot van postuur, met blonde haren, een lange schedel met een smal gezicht. In dit opzicht bezitten zij

dezelfde eigenschappen als hun voorgangers van het vorige tijdvak : de nieuwe steentijd. Deed men in dit laatste tijdvak de dode meestal door bijgaven vergezellen, in de bronstijd verdween dit gebruik meer en meer, misschien tengevolge van de schaarsheid aan metaal, maar bovenal door de veranderde opvattingen in de godsdienst.

Het klimaat, dat in de nieuw-steentijd vochtig en warm was geweest, gekenmerkt door gemengde eikenbossen, ging in het begin van de bronstijd over in een drogere en koelere periode . Hierin is vooral belangrijk de achteruitgang van het bos en het ontstaan of de uitbreiding van de heidevelden. Ten gevolge van het droogvallen van lagere gronden, droogde het veen en werd het verkeer hierdoor gemakkelijker. Dit laatste is vooral voor Westerwolde van belang, als we letten op de grote veenmoerassen, welke het landschap eeuwenlang omsloten. daardoor is het geen wonder, dat in de bronstijd een grotere immigratie in Westerwolde plaats vond en dat meer mensen de hogere gronden bevolkten.

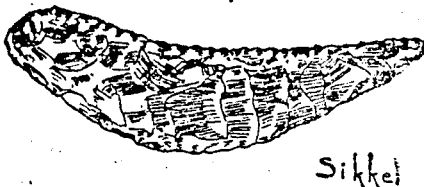
Nog steeds was de mens hier landbouwer; maar ook begon hij zich meer op de veeteelt en jacht toe te leggen, vooral omdat tengevolge van het droge klimaat de akkers droger werden en minder opbrachten. Naast de korensoorten uit de vorige periode, zoals de tarwesoorten, begon men met het verbouwen van gierst. Men verklaart dit wel door de boven reeds gemelde invasie van bevolkingselementen in Westerwolde.

Voor de jongere bronstijd, die we ongeveer een zevental eeuwen voor Chr. kunnen laten beginnen, laat door de vrij talrijke vondsten op verschillend gebied een ander beeld van de landbouw zien. Tot nu toe was er nagenoeg niets bekend over de vorm der akkers, terwijl ook meerdere ploegsoorten gebruikt werden. Dit gebruik hing weer samen met de ploegsporen, welke men, al was het buiten Westerwolde, bij opgravingen heeft gevonden.

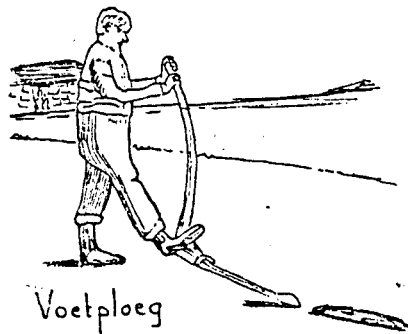
Alvorens bovenstaande verschijnselen nader te beschouwen, willen we ons thans bepalen bij het instrument, waarmee het koren geoogst werd : de sikkel. En dit des te meer, daar in de nabijheid van Bourtangerveen een viertal gevonden is, dat zich nu in het Groninger museum bevindt. Voor zover bekend, zijn dit ook de oudste voorwerpen in Westerwolde gevonden, welke betrekking hebben op de landbouw. Deze sikkel bestaat uit vuursteen en heeft een typische maansikkelvorm, evenals de latere bronzen instrumenten. De holle rand, de snede, is het zorgvuldigst bewerkt, de rug is meestal met mindere zorg bewerkt. Een van de meest karakteristieke kenmerken dezer sikkels is de hoogglans, die aan weerszijden van de tanden voorkomt. Deze glans treedt niet op als gevolg van het zagen van been, hout of hoorn, maar door het aanhoudend snijden van rijp stro: het bewijs dat deze voorwerpen wel degelijk sikkels zijn. Zulke sikkels kunnen reeds dateren uit de steentijd, maar in elk geval uit de oudere bronstijd. We kunnen wel aannemen, dat de Boertanger sikkels uit deze laatste periode dateren : ze zijn dus minstens dertig eeuwen geleden op de akkers gebruikt. Het eerste rechtstreekse bewijs van landbouw in Westerwolde. Beschouwen we het akkerland gedurende de voorhistorische tijden, dan kunnen naast een geleidelijke ontwikkeling enkele vormen worden opgemerkt. Wij moeten hierbij niet uit het oog verliezen, dat dergelijke ver-

schillende vormen naast elkander kunnen voortbestaan. Toch zien we een zekere opeenvolging in de tijdsorde. Het ligt dan ook in de bedoeling deze materie zoveel mogelijk in chronologische volgorde te benaderen. Mij lijkt het van belang, deze kwestie eerst meer algemeen te bezien, om daarna meer licht te werpen op de toestanden in Westerwolde.

Bij de bovenbedoelde akkervormen willen we niet alleen deze als zodanig tot onderwerp nemen, maar ook de werktuigen, welke veelal bij een bepaalde vorm van akkerland gebruikt kunnen zijn. Allereerst zien we dan, dat in de oudste bronstijd onregelmatige plekken cultuurgrond, te midden van de vrij dichte bossen gebruikt werden. Dat wijst op nog betrekkelijk weinig gebruik, zodat in deze periode ook andere middelen van bestaan voor het onderhoud van de bewoners moesten zorgen, zoals jacht en veeteelt. Als werktuig gebruikte men vermoedelijk nog meest de hak en de graafstok. In de jongere bronstijd en de oudere ijzertijd, dus van ongeveer 700 v. Chr. tot 400 jaar na het begin van onze jaartelling, zien we, dat grotere stukken in beslag genomen worden, die bestonden uit nog vrij onregelmatige vierkante akkertjes: een schaakbord patroon. Men bewerkte deze met een voetploeg. Uit het feit, dat gevonden ploegsporen in deze periode vrij kort, smal en onregelmatig zijn is men tot de verklaring gekomen, dat deze door de juist genoemde voetploeg zijn veroorzaakt. Deze ploeg was geen trekploeg maar werd, zoals de naam reeds aangeeft, met de voet voort bewogen. Eigenaardig is het, dat soortgelijke ploegen heden nog op de Hebriden en in de Schotse Hooqlanden gebruikt worden.

Sikkel

Voetploeg

In de jongere ijzertijd, dus in elk geval na het begin van onze jaartelling, treedt een andere vorm naar voren, vooral gekenmerkt door lange en smalle akkertjes, hoger gelegen dan de omgeving. Hier gebruikte men speciaal de keerploeg ("umsmieter"). Tussen beide laatstgenoemde akkervormen onderscheiden we nog een minder duidelijke derde vorm.

Na bovengenoemd kort overzicht willen we ons bepalen tot de vorm, welke gekenmerkt werd door de bijna vierkante akkertjes, temeer omdat deze vorm in Westerwolde specifiek was.

Bedoelde akkervorm wordt met verschillende namen aangeduid, al naar gelang de opvatting, welke de onderzoeker hierover had. Al reeds enkele eeuwen is deze vorm bekend. De bekende Coevorder predikant Piccardt schreef in 1660 in zijn bekende chroniek betreffende het Drentse land over dit akkerland, dat hij een "heijdense legerplaats" noemde. Zelf heeft hij een dergelijke "legerplaats" in de buurt van Emmen onderzocht; hij be-

schouwt ze als "logementen, rustplaatsen en schuyelhoecken der oude vermaarde Sueven". Deze Sueven vereenzelvigde men wel eens met de Zweden. Ruim honderd jaar later hielden anderen deze legerplaatsen voor overblijfselen van Romeinse legerplaatsen, de "Castra Romanorum". Begin negentiende eeuw schreef Reuvens ze toe aan de Kelten; de "celtic fields" van de Engelse onderzoekers. Ook de bekende oudheidkundige Janssen beschrijft de Drentse legerplaatsen en noemt ze Germaans en jonger dan de hunebedden. Verder staan ze, volgens hem, met de grafheuvels in verband en zoude- Pen zekere bestemming met betrekking tot begrafenisplechtigheden gehad hebben.

Uit het bovenstaande zien we: zoveel hoofden, zoveel zinnen!

We krijgen de indruk, dat geen der onderzoekers de legerplaatsen als akkerland heeft beschouwd, te meer, omdat vondsten van urnen en potten en andere voorwerpen de aandacht tot zich trokken. Niet alleen in Drenthe, maar ook in het buitenland vinden we deze vorm, zoals in Denemarken. Hier werden ze "porschraver" genoemd, d.w.z. gageltuinen. Deze naam werd gegeven, omdat het volksgeloof meende, dat hier gagel verbouwd werd, die in plaats van hop dienst deed bij de bierbereiding. Ik heb de Deense benaming ook genoemd, omdat immers "porse" de Westerwoldse naam "pots" voor gagel bij ons oproept; trouwens ook de familienaam Potze is bekend.

GENEALOGIE MEIJER

"GENEALOGIE VAN SOLDAAT JOHANN HEINRICH MEIJER",

Zo beet het in juni gereed gekoien boek van de heren H. en G.J. Meijer.

Deze genealogie behandelt het voor- en nageslacht van de Duitse soldaat Johann Heinrich Meijer, afkomstig uit de omgeving van Hildesheim. Johann Heinrich Meijer trouwt in 1766 met Trijntje Willems en vestigt zich in Onstwedde. Van hem zijn alle nakomelingen opgenomen, waarvan één ouder, de vader of de moeder, de geslachtsnaam Meijer voert.

Daarnaast zijn van Johann Heinrich de vermoedelijke voorouders in de mannelijke lijn opgenomen.

Over alle echtparen, opgenomen in deze genealogie, waarvan één van beide echtelieden "Meijer" heet en die geboren zijn voor 1905, staat er een stuk aanvullende tekst in het boek. In deze aanvullende teksten is informatie opgenomen over militaire dienst, beroep, huisvesting, huwelijkscontracten, nalatenschappen e.d.

Het boek omvat 126 bladzijden, formaat A-4. De omslag is voorzien van een pentekening van G. Schreuder. Het boek is verder geïllustreerd met foto's en copieën van acten.

De prijs bedraagt fl. 30,--. Na telefonische afspraak kunt U tegen contante betaling een exemplaar verkrijgen bij H.Meijer, Dorpsstraat 39 te Onstwedde (05991-2325), of bij G.J.Meijer, Nieuwe Maanderbuurtweg 736 te Ede (08380-37109).

U kunt het ook per post toegestuurd krijgen, de prijs is dan fl. 36,50 (incl. fl. 6,50 porto). Dit bedrag dient vooraf overgemaakt te worden op gironummer 1203688, t.n.v. H.Meijer te Onstwedde.

E E N N U T T I G R E C E P T U I T H E T
1 8 e E E U W S E S M E E R L I N G

(Uit afschriften van te Smeerling gevonden papieren, oorsprong onbekend, waarschijnlijk van de familie Halmingh).

door Jan Johan Kuiper

Het Zijnpatijpoeder wort op deese wijze gemaakt.

Neemt 8 loot blauwe fitriool Verdeelt die in 2 parten maar moet in een steenen vijsel fijn gemaakt worden Daar naa neemt 2 roode neije borden en legt op ijder de helft.

Neemt dan 4 loot gom dragant in een steenen vijsel fijn gemaakt en legt dat ook op een neij root bordt.

Wanneer nu den 23 Julij komt set dan deese 3 borden in de sonne van smorgens tot savons en wanneer 23 Augustus verbij is dan neemt 2 neije flessen en doet in een 4 loot fitriool en 4 llo gom dragant wel onder malkander mengen en in die andere flesse de andere 4 loot fitriool Nu hebt gij 2 poeders.

Het gebruik van deese poeders.

Wanneer men an mens of beest een wonde moet geneesen daar knoken in beschadigt sijn soo neemt men een lapke linnen en steekt dat diep in de wonde tot daar bloet of etter aan komt en stroije daar een weinig van dat poeder op daar de gom dragant onder is en steek het in Uw broekzak.

Maar voor een wonde daar geen knoken in beschadigt sijn neemt men van dat poeder dat alleen van de fitriool is gemaakt en doet gelijk als booven gesegt is en steekt een lapke schoon linnen in de wonde en strooijt een weinig poeder daar op Alsoo geneest men mense en beesten.

Maar wanneer een oude wont moet geneesen wast men deselve altoos eerst met warme witte wijn suiiker anijs en doen dan als gesegt is met een lapke linnen en het poeder.

Heeft een mens koese pijn laat hem met een spelde of naalde soo lank an het tantvlees prikken tot een wijnig bloet komt geeft hem dan een lapken linnen dat daar wat bloet aan komt en strooijt daar een wijnig van het fitriool poeder op en steekt het in de broekzak dan sal de koese pijn alstons op houden.

Soo lank deese poeders in de sonne staan moet men wel op passen dat geen nat daar aan komt Daarom als men siet dat enige donkere wolken aan de logt hangen moet men gelasen op de borden leggen.

Soo het poeder klaar is in de flesse moet bewaart worden voor gout silver koper ijser tin blik kortom voor alle metalen.

Het mag niet aangeroot worden als met een stokie of penne en op een drooge plaats gesett worden Alsdan geneest men alle open qualen daar meede

Wanneer een wonde geneesen is smijt men de vuijle lappen in het kakhuijs of steekt in de gront.

N.B. Blauwe vitriool = ijzervitriool = ijzersulfaat (een zwavelzuurverbinding).

H E T R I J K S A R C H I E F T E G R O N I N G E N ,

Mogelijkheden die het Rijksarchief biedt voor speurders naar het verleden. Een beknopte samenvatting van de lezing van mevr. J.van Keulen in de ledenvergadering van 13 juni 1992.

door: W.Horlings.

Mevrouw van Keulen, `hoofd Externe Dienstverlening op het Rijksarchief te Groningen) splitste de lezing, die met dia's toegelicht werd, in twee delen:

A. Automatisering in het Rijksarchief,

B. Bronnen voor regionaal onderzoek,

A. Sinds januari 1992 is een gedeelte van het bestand van het Rijksarchief Groningen voor bezoekers toegankelijk per computer. Voor het opvragen van stukken per computer heeft men drie dingen nodig: **1. een bezoekerspasje, 2. het inventarisnummer van het archief waaruit men wil zoeken, 3. het nummer van het stuk dat men zoekt.**

Heeft men deze nummers in de klappers opgezocht dan kan men overgaan tot aanvraag. Bij de computer wordt aangegeven hoe dit in zijn werk gaat, in de praktijk komt het er op neer dat men een serie getallen (van het pasje en van het inventarisnummer intikt.)

Sommige stukken in het archief zijn niet of niet in het geheel openbaar, ook dit al of niet openbaar zijn geeft de computer aan. In dit geval kan men overleg plegen met een medewerker van het Rijksarchief over wat men verder nog kan doen.

Het bezoekerspasje krijgt men als men de eerste keer het archief bezoekt bij de inschrijving.

Van alle archiefbezoekers komt 98 % voor geschiedenis en voor genealogie. De overige 2 % komt voor andere zaken, om bij voorbeeld de originele stukken van erfeniskwesties in te zien.

Ook voor de medewerkers van het Rijksarchief biedt deze automatisering belangrijke voordelen. In het verleden werden bij voorbeeld aanvullende gegevens en overzichten met de hand of met behulp van de schrijfmachine geschreven. Nu, met behulp van de computer en tekstverwerker kunnen nieuwe gegevens en aanvullingen toegevoegd worden zonder dat er gekrast en doorgehaald moet worden in kaartsystemen e.d. Fouten kunnen onzichtbaar worden hersteld. Een boek verouderd, maar de overzichten per computer blijven "up to date".

De computer sorteert ook de gegevens op bij voorbeeld naam, plaats, jaartal e.d., zodat dat in de toekomst kan schelen bij de zoektijd naar een bepaald stuk.

Ook registreert de computer aan wie op een bepaald moment een bepaald stuk is uitgeleend, om die reden heeft men het bezoe

kerspasje nodig. Ook als een bepaald stuk op een verkeerde plaats wordt weggezet wordt dit geregistreerd per computer.

B. Binnenkort beschikt het Rijksarchief over alle bestanden van de Burgerlijke Stand in de provincie Groningen tot 1942. (De archiefwet zegt dat alle gegevens van bij voorbeeld de Burgerlijke Stand na vijftig jaar in een daartoe door het Rijk aangewezen plaats moeten worden bewaard.) Men is momenteel ook bezig om de bestanden van alle Rijksarchieven in Nederland in de computer op te nemen. In de toekomst kan men dan op het Rijksarchief in Groningen zien wat er op de Rijksarchieven in bij voorbeeld Middelburg of Maastricht aanwezig is.

Over de streek Westerwolde voor het jaar 1812, bevinden zich de meeste gegevens in het Rijksarchief Groningen, of in het Gemeentearchief Groningen. Over Westerwolde, na het jaar 1812 vindt men de meeste gegevens in het Rijksarchief Groningen of in het archieven van de betreffende gemeenten.

Er is veel materiaal aanwezig en heel veel mooie en nuttige stukken kan men raadplegen, zonder dat men direct moeilijk archiefmateriaal hoeft te bestuderen. Zo zij er ook bij voorbeeld: foto's, kranten, kaarten, boeken en gedrukte gemeentejaarverslagen. Als voorbeeld noemde mevrouw Van Keulen de monsterrollen (die moesten bijgehouden worden op schepen en handelen over de bemanning) uit de vorige eeuw in het gemeentearchief van Nieuwe Pekela.

In het Rijksarchief vindt men verder een grote bibliotheek, veel genealogieën, vrijwel alle genealogische tijdschriften en veel kranten (vanaf 1743). Verder beschikt men over een enorme collectie foto's die op plaats (en portretten op familienaam) zijn gesorteerd en gerangschikt. Ook zijn er veel landkaarten, waaronder ook van Westerwolde.

Van alles wat hier boven beschreven kan men fotokopieën laten maken en foto's kan men nabestellen.

In het Rijksarchief kan men verder vinden; de bestanden van de Burgerlijke Stand van alle gemeenten in de provincie Groningen (nu tot 1902 en soms tot 1932, maar binnenkort dus tot 1942) en sinds een paar jaar een groot gedeelte van de bevolkingsregisters op microfilm, verder doopboeken, trouwboeken en begraafboeken van de kerken in de provincie.

Er zijn ook nog de notariële archieven en voor 1812 de rechterlijke archieven .

Alle Rijks- en Gemeentearchieven zijn gratis toegankelijk.
Voor een bezoek aan een gemeentearchief, zeker van een kleinere gemeente is het wel behoorlijk eerst een afspraak te maken.

Het is de bedoeling dat er dit najaar een rondleiding door het Rijksarchief zal worden gehouden, zodat ieder kan zien wat er is en hoe het werkt. U bent allen van harte welkom.

rinck, Grete Uxor, Elsen en Engle pueri (kinderen) .

Zie C.J.Wegman, a.w. blz. 241:"Engel(bert) geb. ca. 1612, huwt te Langen ca. 1642 met N". (Dit zal dus Grete zijn, hij noemt zich Meijeringh). Engelbert was een zoon van Sicke Johans (Weerdinck ?) en Else Nannes ter Walslage.

R.A. VI w 2, 23-05-1673: Engelbert Meijeringhe ter Walslage te Langen verkoopt aan Lambert Lamberts de goederen uit de executie van 't Hilling te Sellingen, gekocht door Jan Bruggers, broer van Engelbert.

Idem, 13-10-1675: Engelbert ter Walslage te Neerlangen, kerspels Lathen, versettet als pacht voor 9 jaren aan Roeleff Luickens, Sellingen, de helft van 't Bruggers te Sellingen, voor 1000 daler. Zie ook C.J.Wegman, a.w. blz. 44 en blz 104: Engel Engberts Meijeringh, gehuwd te Sellingen ca. 1673 met Derk Hindriks Bulder.

1652, Rhede: Dodo Prenger, Catharina uxora, advena et calvinista (kort geleden aangekomen en calvinisten) is vermoedelijk dezelfde als Doede Harmens Prenger, vermeld in het breukenregister Bellingwolde, zoon van Harmen Sebes en Margaretha Prenger. Zie "Gruoninga", 1984, artikel van drs. O.D.J.Roemeling:"Prenger".

In de omgeving van Meppen komt de naam Haseken voor, wat natuurlijk doet denken aan Roswinkel:

1652 - Klein Füllen: Albert Haseken, Herman Haseken.

1652,1655,1659 - Versen: Herman Haseken x Helena, Henrich Haseken x Margaretha.

In "Gruoninga", mei 1963 publiceerde ds. D. van Dijk een bijdrage: "Het geslacht Gansevoort". Hij stelt daarin: "De naam Gansfoort zal ontleend zijn aan een gehucht dat vroeger bestond in de buurt van Haren a/d Eems".

In "Gruoninga", jan./feb. 1966 vervolgt hij met een bijdrage: "De verwantschap tussen de Nederlandse en Duitse Gansevoorts". Hij wijst op het voorkomen van de naam Gosevorth te Dersum.

In het "Kommunikantenregister" vonden we terzake:

1652 - Walchum - Hermanus Gosevort.

1659 - Dersum - Elsa Gosevortt, vidua (weduwe).

1652 - Meppen - Berndt Gosefordt.

1659 - Landegge - Johan Gosevortes x Anna en zoon Lambertus.

1652 - Oldenharen- Johan Gosevorth x Schwenne en zoon Herman.

1655 - " " " " " " " "

Of Gosevort en Gansevoort werkelijk één familie zijn en hoe de commandeurs Gansevoort in Klooster Ter Apel hierin een plaats zouden vinden is nog onduidelijk.

Te Lastrup (Hümmling) woonde in 1652 een Herman Cortlevent. Dit doet er aan denken dat in 1621 Geert Jans Cortlevent "borchgrave offte huesknecht" was te Wedde.

Te Meppen is in 1652 vermeld: "Juncker Schaden", met vrouw en kinderen, calvinisten. Mogelijk dat een zoon van deze "juncker" later trouwde met een dochter van ds. Adolph Molanus te Sellingen.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschriften en boeken kunnen, na telefonische afspraak, worden ingezien bij onze secretaresse, mevr. Hiskes-Knigge, te Wildervank. In geen geval worden tijdschriften en boeken uitgeleend.

EMSLÄNDISCHE UND BENTHEIMER FAMILIENFORSCHUNG. Heft 19, Mai 1992

Pastor Jan Ringena,

"QUELLEN ZUR FAMILIENFORSCHUNG IN DER GRAFSCHAFT BENTHEIM".

Uitvoerig overzicht van de bronnen voor genealogisch onderzoek in het Bentheimse. Het valt op dat van een aantal bronnen microfiches gemaakt zijn die behalve in Meppen, ook bij het Centraal Bureau voor Genealogie te Den Haag kunnen worden ingezien. Kerkelijke registers worden in de kerken bewaard. In de Grafschaft zijn sinds 1875/76 "Personenstandregister" (registers van de burgerlijke stand). Deze berusten bij de "Standesämter" der burgerlijke gemeenten. Verder bronnen in de Staatsarchive te Osnabrück, Aurich, Münster en in de stadsarchieven te Neuenhaus, Nordhorn en Schuttorf. Ook het Rijksarchief in Overijssel bezit bronnen voor dit gebied, b.v. over de 100 "Oranische Höfe" in de Niedergrafschaft.

LIJST VAN INWONERS VAN TUNXDORF EN NENNDORF IN 1672.

Deze twee boerschappen liggen bij Aschendorf, de betreffende stukken berusten in het Staatsarchiv te Münster. De lijsten zijn ingedeeld in Erben, Kotters en Brinksitzer. Te Tunxdorf bestonden de huishoudingen in 1672 gemiddeld uit twee personen! Van de in 1672 aldaar genoemde families zijn tegenwoordig nog vele daar gevestigd.

"BEIHEFT DES MITTEILUNGSBLATTES EMSLÄNDISCHE UND BENTHEIMER FAMILIENFORSCHUNG". Heft 14.

Bevat zeven kwartierstaten: Baumann te Uelsen, van Benthem te Ootmarsum, Lukas Onstee te de Wijk, Frederik Onstee te Lage, Peters te Hengelo (0), Waardink te Itterbeck, Weersmaan te Itterbeck.

"QUELLEN UND FORSCHUNGEN", Heft 1, 1992.

ZIVILSTANDREGISTER DES KIRCHSPIELS (MAIRIE) ENGEHAFE (1812-1814). Registers van geboorten, huwelijken en sterfgevallen uit de tijd van de franse overheersing. Na het einde daarvan is deze registratie niet voortgezet. "In jeder Kirchengemeinde haben einmal diese ausführlichen Register vorgelegen. Ob sie heute noch überall vorhanden sind?"
RENTEREGISTER DES JAHRES 1627 (ST, A.A.) Betreft de plaatse plaatsen Ochtelbur, Banckstede, Westerende.

"ONS WAARDEEL", 92/93.

A. Smegen,

"LOCHTENBORG, LUCHTENBURG, LUCHTENBERG".

Betreft de bewoningsgeschiedenis van de herberg/boerderij "Luchtenborg" bij Rolde. Deze naam komt in Drenthe minstens drie keer voor, elders in Nederland mogelijk wel 40 keer. Ook in Westerwolde kwam deze naam voor: de "Luchtenborg" bij Veele, vermeld 14 mei 1720 in Ra VI w 5.

K.P. Timmer,

"HET BEGIN VAN DE VERVENING VAN HET GASSSELTER NIJEVEEN CIRCA 1600-1700".

H. Zanting,

"WIE BEWOONDE DE SANTINGE-ERVEN IN DE 17E EN 18E EEUW?" (in het Drentse Zuidwolde).

A.C. van Oirschot,

"HET REGISTER VOOR DE GEWAPENDE BURGERWACHT UIT 1797"

"GENS NOSTRA", juni 1992.

- T.W.Prins - de Haan,
DE KWARTIEREN VAN REITJE JEYES VISSER, HINDE-
LOOPEN.
- M.Vulsma - Kappers,
DE OUDSTE GENERATIES LEEFLANG IN DE VECHTSTREEK
- J.C. van Oeveren,
"KWARTIERSTAAT HOFSTEE-DE BLIECK,
correcties en aanvullingen.
- Mr. M. van der Leeuw,
"VADER ZIJN OF NIET, DAT IS DE KWESTIE"
(Kan een geadopteerd kind in de stamboom opgenomen worden?)
- Y. van der Honing,
"BEGRAVEN TE MACAO".

"GRUONINGA", 1991.

- J.Meinema, "GENEALOGISCH ONDERZOEK IN HET RIJKSARCHIEF IN
GRONINGEN".
- P.J.C. Elema, "NOORDHUIS (STAD GRONINGEN)".
- R. v.d. Ley, "ALSERDA" (katholieke familie in het Westerkwartier).
- P.J.C. Elema, "GENEALOGIE HUISJESMAKER (schippers in stad Groningen)".
- R.H. Alma, "HET SCHATREGISTER VOOR DE JAARTAX VAN 1540".
(bevat de namen van ongeveer 2000 landgebruikers in het Westerkwartier).
- D. Poortinga, "GENEALOGIE HOOLSEMA". (familienaam ontleend aan de boerderij
"Het Hool" te Wierum).
- O.J.Nienhuis, "DRIE GENERATIES MULLER, GEMEENTEONTVANGERS VAN
KLOOSTERBUREN".
- R.J. Wijrdeman,
"GENEALOGIE WIJRDEMAN".
- P.J.C. Elema, "DE PROBLEMEN VAN ELTJE ONNEKES" (Oldambtster familie).
- P.E. Dinkla, "KUHLEMAN/KUILMAN" (kwamen uit de graafschap Lippe via Vellage
naar Bellingwolde, resp. Oude Pekela).
- R.H. Alma, "EIGENERFDEN TE VISVLIET OMSTREEKS 1650".
- R. Wobbes, "HERKOMST VAN EEN TINNEN GILDEBEKER EN EEN
KOPEREN GILDEPENNING".

"GENS NOSTRA", juli/augustus 1992.

- J.L. Braber, "DE BETEKENIS VAN DE WAPENS VAN VROEDSCHAPSLE-
DEN VAN ZIERIKZEE".
- R. Noordberg, "NOORTBERGH".
- M.H.M. Starckenburg,
STARCKENBURG/STERKENBURG IN FRIESLAND
(deels verwant met het geslacht Tjarda van Starckenborch).
- Mr. E. van Weel,
"GÖTTE, KORBACH, HESSEN".

"QUELLEN UND FORSCHUNGEN", 1992. Heft 2/3.

- Isa Ramm "ARBEITEN DES HERALDIKERS EBO PANNENBORG".
In de bijlage "Unser Ost-Friesland" van de Ostfriesen-Zeitung verscheen sinds
1988 een serie van 180 tekeningen van wapens, meest nieuw ontworpen.
- Erhard Schulte, "HUNDERT JAHRE ST. JOHNS GEMEINDE IN MONTICEL-

LI", betreft een Lutherse gemeente in Iowa, die circa 1860 bijna uitsluitend door "Ostfriesen" gesticht is. Het artikel bevat lijsten van "Konfirmanden", huwelijken, dopen en overlijdens tussen 1864 en 1900).

Habbo Wilts/
Erhard Schulte,

"KOPFSCHÄTZUNGSREGISTER 1719 KIRCHSPIEL MARIENHAFE". Opvallend is het grote aantal verschillende beroepen, alsmede het voorkomen van twee personen met de aanduiding "Ucowallist". Uko Wallis, uit Noordbroek, was in de 17e eeuw een bekend voorman van de doopsgezinden).

Erhard Schulte,

"WACHTGELD UND FREIENGELD" (Wachtgeld werd in Ost-Friesland sinds het midden van de 16e eeuw betaald tot afkoop van de verplichting tot het verrichten van wachtdienst. Freiengeld was ook een afkoop, in dit geval van "hand-en spandiensten". Deze publikatie is ontleend aan het Renteregister des Jahres 1627, Staatsarchiv te Aurich, inzake Timmel en Ochtelbur).

De hierna genoemde tijdschriften zijn niet aanwezig bij onze secretaresse. Uit deze tijdschriften worden alleen die artikelen genoemd die, naar wij denken, mogelijk voor onze lezers van belang kunnen zijn. In Rijks- en Gemeentearchieven en in sommige bibliotheken zijn deze tijdschriften in te zien.

"THREANT" 3e jaargang nr. 1, 1992.

J.H.Slot, GENEALOGIE SLOT, Genealogie van een familie, van oorsprong uit Baflo die via Texel naar Zuid-Drenthe en Overijssel trekt.

"THREANT" 3e jaargang nr. 2, 1992.

Fam. J.Kamps, GENEALOGIE KAMPS, deel 1. Genealogie van een van oorsprong uit Sleen afkomstige familie.

"DE NEDERLANDSCHE LEEUW", maart/april 1992.

P.J.C. Elema, EEN KISTENMAKERSGESLACHT ELDERKAMP/ELLERCAMP (STAD-GRONINGEN) I.

"DE NEDERLANDSCHE LEEUW", mei/juni 1992.

P.J.C. Elema, Elderkamp/Ellercamp II.

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

Deze rubriek is bestemd voor die leden van onze vereniging, die met hun onderzoek op genealogisch gebied zijn vastgelopen. Wanneer gebleken is dat de gezochte gegevens niet via de beheerder van ons archief kunnen worden verkregen, kan een vraag opgenomen worden in deze rubriek.

Ook vragen op historisch gebied of anderszins betrekking hebbend op Westervolde kunnen in deze rubriek worden geplaatst.

Beantwoording gaarne via deze rubriek en dus niet rechtstreeks aan de vragensteller.

De nummering geschiedt in volgorde van binnenkomst, voorafgegaan door het desbetreffende jaar.

VRAGEN:

(1992-1) Wie weet wat "gom dragant" is ? (zie artikel op blz. 84). gom is een vloeistof uit bepaalde bomen, dragant heeft te maken met dragea, uit het griekse "tragein = knappen", maar wat is gom dragant precies?

Jan Johan Kuiper, lid no. 52.

Correcties opjaargang 13, no. 2, pag. 31 e.v.

- p. 31: regel 42: "burgemeester" moet zijn: "buurmeester".
- p. 33: " 15: 6.04.1714 " " : 26.04.1714.
" 22: 16.04.1720 " " 6.04.1720.
- p. 34: " 15: "Geyna" " " "Gesyna".
" 16: "Jucken" " " "Juncken".
" 24: Folckert ged. 7.01.1731, volgt III-a.
" 28: Aicke Jacobs Hesse, ovl. voor 30.05.1778.
- p. 35: " 10: "kopt" vervalt.
" 39: Hensum ontvangt ook de moederlijke plaats te Bellingwolde.
- p. 36: " 25: poliltiemeester.
" 37: Jan Willem, ged. te Wedde 28.02.1768. volgt IV-c.
- p. 37: " 19: Dievertien Heeres Haselhoff ovl. Vlagtwedde 28.10.1811.
- p. 38: " 13: Jan Willem Hesse, ged. Wedde 28.02.1768.
" 18: 4.03.1797 moet zijn 11.03.1797.
" 38: tussen regel 38 en 39 invoegen :
Jan Willem, geb. 4-07-1818.
- p. 39: " 5: Dongjum.
" 6: Renskea.
- p. 40: " 17: "emiraat" moet zijn "emeritaat".
- p. 41: " 14: Wubbe, geb. 7.06.1845, ovl. 11.02.1934, begraven te Sellingen.
" 21: "Boelsems" moet zijn: "Boelems".
" 23: idem.
- p. 42: " 42: idem.
- p. 43: " 30: "Albert" moet zijn: "Albertus".
" 32: "Willetje" moet zijn: "Willemtje".
" 36: Tallechiena Bertha ovl. 21.04.1992.
" 40: "Witje" moet zijn: "Wirtje".
" 51: "Aike" moet zijn: "Aike Geert, volgt VIII-a.
- p. 44: " 20: invoegen: Frank Robert, geb. 3.05.1966 afgestudeerd HEAO.
- p. 52 " 31: zelvhen moet zijn: zelghen (zalige)

Zeer erkentelijk zijn we Mr. W. Downer te Leiden voor zijn reactie op de fotocopie op blz. 51, inv.nr. 602, familiaarchief Lewe en de tekst op blz. 53. Mr. Downer, oud-gemeentearchivaris van Leiden en oud-docent chronologie (tijdrekenkunde) maakte een transcriptie en datering (vanaf de fotocopie), die hieronder volgt:

p. 53 " 34 t/m 37 : Deze regels lezen als : Datum anno Domini millessimo trecentessimo nonagesimo primo in octava Corporis Christi.
Vertaald staat er dan Gegeven in het jaar des Heren 1391 op het octaaf van Sacramentsdag. (Geschreven op donderdag 1 juni 1391)
Tevens is de datering van inv. nr. 604, op blz. 55/56 te stellen op woensdag 8 september.

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

VAN DE

VERENIGING

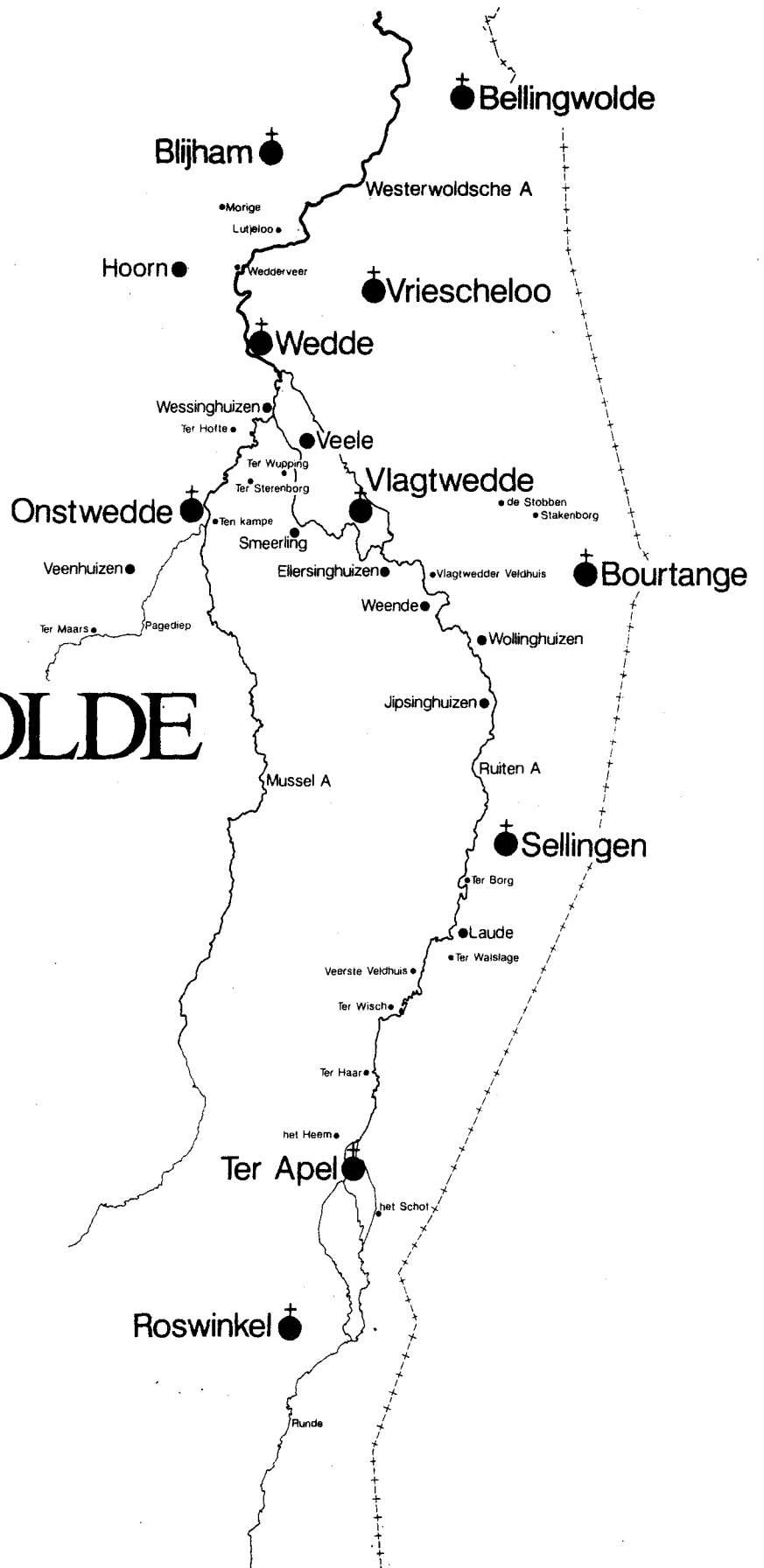
VOOR

GENEALOGIE

EN

HISTORIE

WESTERWOLDE

WESTERWOLDE

JAARGANG 13 No. 4 DECEMBER 1992

REDACTIE:

S.H. ACHTEROP
ds. W. HORLINGS
J.S.A. HUIZING
E.G. SCHRAGE
JAN JOHAN KUIPER, eindredacteur
Dijksterweg 10,
9978 TB Hornhuizen,
tel. 05958-1630/1289.

SECRETARIAAT:

* lidmaatschap
* abonnementen
* administratie
* archief

Mevr. G.P.I. HISKES-KNIGGE,
M.Hardenbergstraat 3,
9643 LD Wildervank.
tel. 05987-13095.

PENNINGMEESTER:

G.KAMIES,
Postkade 51,
9503 AJ Stadskanaal.
tel. 05990-17272.
* postgironummer van de vereniging: 4222401.

BANK:

RABO-bank Stadskanaal
* rek.no. 3586.06.063 t.n.v. Vereniging voor
Genealogie en Historie Westerwolde;
* postgironummer van de bank: 810818.

LIDMAATSCHAP:

* contributie f. 40,- per jaar (inclusief tijdschrift, uit te reiken op de driemaandelijke bijeenkomsten of toegezonden per post);
* donateurschap f. 35,- per jaar (inclusief tijdschrift, toegezonden per post), alleen voor verenigingen en stichtingen.

I N H O U D :

E.G.Schrage,	TREK NAAR HET NOORDEN	blz. 95
E.G.Schrage,	MISHANDELING IN VERENIGING, VAN EEN AMBTENAAR IN FUNCTIE	blz. 99
W.Horlings,	HERINRICHTING WESTERWOLDE	blz.100
H.Nijboer,	HET HUIS VAN DE BORGGRAAF	blz.101
Jan Joh. Kuiper,	DE KWARTIEREN VAN JANNES ENGELS MOORLAG	blz.105
S.H. Achterop,	DE WESTERWOLDSE LANDBOUW IN HET VERRE VERLEDEN	blz.111
	TIJDSCHRIFTEN	blz.116
	VRAGEN EN ANTWOORDEN	blz.117

T R E K N A A R H E T N O O R D E N -

door E.G.Schrage.

Dr. ir. J.E.Muntinga schrijft in zijn "Het Landschap Westerwolde" (1945) op blz. 95:

Door huwelijken van boerendochters met jongemannen buiten Westerwolde (b.v. van het Oldambt) ging (...) kapitaal, misschien veel kapitaal, uit dit Landschap. Want de meisjes die in de 19e eeuw met de buitenwereld in aanraking kwamen ont-sproten juist aan de meest kapitaalkrachtige families. Dit geld kwam niet weer terug, want het omgekeerde gebeurde nooit".

Vermoedelijk viel de aandacht van dr. Muntinga mede op dat verschijnsel omdat Willemtien Wijbeling op 22 juni 1877 te Vlagtwedde getrouwd was met Jan Engels Muntinga, van Finsterwolde. Willemtien, geb. 25 april 1855 te Weende, overl. te Winschoten 28 februari 1929 was een dochter van Remke Wubbels Wijbeling en Trientje Hiskes Stikker. Jan Engels Muntinga, geb. Finsterwolde 24 juni 1845, aldaar overleden 3 september 1916, landbouwer te Finsterwolde, was zoon van Engel Jans Muntinga en Oktje Douwes Roelofs (zie BBB¹ 126).

Muntinga schrijft hier over de 19e eeuw, maar al veel eerder zijn voorbeelden te noemen:

Te Vlagtwedde trouwde op 17 oktober 1722 (huwelijkscontract in R.A. VI z, 1.) Aaltje Remkes Wijbelingh, gedoopt te Vlagtwedde 30 augustus 1700, dochter van Remke Bruining/Wijbelingh en Lutgert Willems (Rencks, een Roswinkeler geslacht) met Engel Geerts, landbouwer op het Bercklaa te Blijham, zoon van Geert Egberts eri Fenne Geerts. Hun zoon Egbert Engels is van 1773-1813 landbouwer te Beerta op de plaats no. 13, zie BBB.

Verder trouwde te Nieuw Scheemda op 11 december 1739 Anna Jacobs Hesse, van Vlagtwedde met Harm Bronts. Zij vestigden zich te Nieuw Scheemda.

Een ander vroeg voorbeeld vinden we in het huwelijk te Bellingwolde op 20 juni 1805 tussen Ickjen Berents Liefstingh en Evert Hindriks Bregenbeek. Ickjen was gedoopt te Vlagtwedde op 5 augustus 1786 als dochter van Berent Mennes Liefstingh en Mettijn Heeres Haselhoff, zij overleed te Bellingwolde op 14 september 1807. Evert was gedoopt te Bellingwolde op 4 juli 1773, als zoon van Hindrik Alberts Bregenbeek en Okje Everts. Hij hertrouwde te Bellingwolde 13 oktober 1809 niet Lammertien Polling, gedoopt 20 augustus 1780 te Vlagtwedde, als dochter van Lammert Polling en Grietje Mennes Liefstingh. Lammertien was een nicht van Ickjen Berents Liefstingh. Lammertien overleed te Bellingwolde op 26 november 1813. Evert Hindriks Bregenbeek overleed op 17 maart 1817, hij was volgens BVN² landbouwer te Bellingwolde op de plaats no. 20.

¹BBB = Boerderijenboek van de Groninger Mij. van Landbouw, afd. Beerta.

²BVN = Bellingwolde vroeger en nu, het boerderijenboek van de Groninger Mij. van Landbouw, afd. Bellingwolde.

De akte van 23 mei 1882, betreffende de markescheiding van Jipsinghuizen, verleden voor notaris mr. J.S.G.Koning te Wedde, bevat nog meer voorbeelden van het door Muntinga aange-
wezen verschijnsel.

Als gemachtigden traden bij deze scheiding op :

- Roelf Harms Buirs, landbouwer te Jipsinghuizen,
- Tamme Lammerts Tammes, landbouwer te Vlagtwedde,
- Jurjen Roelofs, landbouwer te Finsterwolderhamrik,
- Menno Alberts Buiskool, landbouwer te Beertsterhoogen,
- Jan Jans Hommes, landbouwer te Weende.

Er was dus maar één inwoner van Jipsinghuizen gemachtigd, daarentegen twee uit het Oldambt.

De genoemde Jurjen Roelofs was te Winschoten op 9 juni 1864 gehuwd met Geertje Udes, geboren te Winschoterzuiderveen, 22 oktober 1839, overleden te Finsterwolde 16 oktober 1918. Geertje was een dochter van Udo Jans Udes, landbouwer te Winschoterzuiderveen en Anna Jans Pollingh. Anna Jans Pollingh was op 10 november 1809 te Jipsinghuizen geboren en gedoopt op 26 november te Vlagtwedde, zij overleed te Winschoterzuiderveen in maart 1873. Anna Jans Pollingh was geboren uit het tweede huwelijk, gesloten op 20 juli 1804, van Jan Lammerts Pollingh, te Jipsinghuizen, met Geertien Wubbes Bruining (zie het artikel "Erve Pollingh" door C.J.Wegman, in Westerwolde, 9e jaargang, blz. 89 e.v.).

De andere in het Oldambt wonende gemachtigde en deelgenoot, Menno Alberts Buiskool, was geboren te Beertsterhoogen op 3 april 1842 en hij overleed aldaar 13 januari 1889. Hij was een zoon van Albert Mennes Buiskool en Anna Pieters Roelfsema. Hij was op 19 mei 1868 te Vlagtwedde getrouwd met Janna Lammerts Polling, geboren te Jipsinghuizen 4 januari 1844, overleden te Beerta 16 april 1911. Janna Lammerts Polling was een dochter van Lammert Jans Polling en Grietje Tammes Tammes en kleindochter van Jan Lammerts Pollingh en Geertien Wubbes Bruining. Lammert Jans Polling was dus een broer van de eerder genoemde Anna Jans en hij was te Jipsinghuizen de laatste naamdrager Polling.

Een zoon van Udo Jans Udes en Anna Jans Polling voerde de naam Jan Polling Udes, hij was landbouwer te Winschoterzuiderveen.

De oudere halfzuster van Anna, nl. Aaltien Jans Polling, gedoopt te Vlagtwedde 30 april 1797 en geboortig uit het eerste huwelijk van Jan Lammerts Polling met Geertruit Harms Sterenborg, trouwde te Vlagtwedde op 9 december 1814 met Menne Berents Liefstingh, geboren te Weende, gedoopt te Vlagtwedde 27 januari 1788, overleden 18 mei 1834. Aaltien overleed op 29 mei 1870.

Onder de "eigenaren der gemene gronden" bij de markescheiding van Jipsinghuizen komen voor:

- de erfgenamen van Aaltje Polling, gehuwd geweest met wijlen Menne Berends Liefstingh.

Zojuist genoemd echtpaar had één zoon en vijf dochters, van de dochters trouwden er twee in de familie Hommes te Vlagtwedde en bleven dus in Westerwolde. De andere drie dochters: Mettjen, Grietje en Janna trouwden naar het Oldambt en wel:

- a. Mettje, geb. Vlagtwedde 11 februari 1822, aldaar overleden 28 januari 1873, trouwde te Beerta op 22 mei 1845 met

- Jacob Pieters Dinkla Leemhuis, landbouwer te Nieuw Beerta, geboren in 1815 te Stapelmoor, overl. te Nieuw Beerta op 26 april 1884. Hij was een zoon van Hindrik Roberts Leemhuis en Hilje Jacobs Dinkla. (zie BBB, no. 72 en 75).
- b. Grietje, geb. Vlagtwedde 22 februari 1834, overl. Zuidbroek 26 november 1909, was gehuwd op 22 augustus 1861 te Vlagtwedde met Hillenius Dethmer ten Have, landgebruiker te Uiterburen, Zuidbroek, geb. Meeden 4 november 1832, overl. Zuidbroek 7 juni 1890, zoon van Detmer Hillenius ten Have en Geertje Tjapkes Detmers (zie BBNZ³, plaats no. 110).
 - c. Janna, geb. Vlagtwedde 1 november 1837, overl. 19 januari 1890, gehuwd 9 oktober 1868 met Lammert Burema, landgebruiker te Westerlee. Lammert Burema was geboren te Zuidbroek op 18 juni 1834.

De broer van voornoemde drie gezusters, Berend Mennes Liefstingh, geboren 4 oktober 1817, overleden te Scheemda 7 juli 1863, trouwde te Scheemda 12 juni 1845 met Geertje Michiels Burema, van Westerlee en aldaar werd hij landbouwer.

De kinderen van de drie zusters en de broer Liefstingh trouwden alle in Oldambtster families.

Bij de scheiding van de marke van Vlagtwedde op 1 juli 1882 traden de erfgenamen van Berend Mennes Liefstingh en Geertje Michiels Burema op als deelgerechtigden. Het waren:

- Alida Berends Liefstingh, geb. Westerlee 6 augustus 1851, overl. Groningen 29 juli 1916, gehuwd te Scheemda 19 juni 1879 met Tiddo Eppes Engelkes, geb. Midwolda 27 juli 1847, overl. Westerlee 5 november 1914, weduwnaar van Trijntje Dethmers. Zij kochten de boerderij te Westerlee van de familie Schrage.
- Menno Berends Liefstingh, geb. Westerlee 6 augustus 1851, overl. Groningen 31 mei 1920, vervener te Westerlee, gehuwd te Scheemda 30 september 1878 met Froubina Hillegonda Vinckers.
- Grietje Berends Liefstingh, echtgenote van de koopman Geert Everts Groeneveld te Winschoten.
- Michiel Berends Liefstingh, geb. Westerlee 8 april 1857, aldaar overleden op 2 april 1917, landbouwer te Westerlee, gehuwd te Scheemda 26 juli 1883 met Katharina Frederika Dethmers.

Ook bij de kinderen van één van de andere zusters van Berend Mennes Liefstingh, nl. Geertruida Mennes Liefstingh, geb. 1 maart 1820, overleden te Vlagtwedde 8 januari 1892, gehuwd te Vlagtwedde 5 juni 1849 met Wubbe Jans Hommes, zien we de trek naar het noorden:

- Aaltje Wubbes Hommes, geb. Weende, 17 juni 1850, overleden te Midwolda op 2 september 1906, trouwde te Vlagtwedde op 19 mei 1879 met Jasper Goeman Holtkamp, van Midwolda. Hij was geboren te Scheemda 5 juni 1853 en -hij overleed aldaar na 1924.
- Elsina Wubbes Hommes, geb.- Weende 26 december 1852, trouwde te Vlagtwedde 5 juni 1878 met Onko Holtkamp, van Midwolda, broer van Jasper Goeman, landbouwer te Overtocht, gem. Delf-

³BBNZ = Boerderijenboek Noord- en Zuidbroek.

zijl. Jasper Goeman en Onko waren zoons van Hinderikus Holtkamp en Magrieta Toren. Onko was geboren te Scheemda op 13 december 1854.

Bij de scheiding van de marke van Vlagtwedde traden ook Aaltje en Elsina op als deelgerechtigden.

Bij de markescheiding van Jipsinghuizen (23 mei 1882) vinden we nog als deelgerechtigde Grietje Tammes, geb. Vlagtwedde 21 april 1847, overleden te Oostwold (Old.) 29 oktober 1912, dochter van Lammert Tammes Tammes en Antje Geerts Meems. Zij trouwde te Vlagtwedde op 19 mei 1875 met Cornelius Samuëls Knottnerus, landgebruiker te Oostwold (zie BBB no. 111), geboren te Oostwold 9 mei 1850, zoon van Samuël Ottés Knottnerus en Geeske Cornelius Knottnerus. Cornelius overleed te Elden op 24 april 1938.

Ook in een Onstwedder familie treffen we de "trek naar het noorden" aan:

Geert Boelems Harding, geb./ged. Onstwedde 3/11 april 1790, overleden 17 mei 1827 te Bellingwolde, zoon van Boelem Geerts Nannings en Geertruida Freerks Harding (erfdochter, Boelem Nannings werd dus Harding) trouwde te Onstwedde op 30 juni 1813 met Tjaakjen Adolfs Nannings, geb./ged. 22/26 oktober 1794 te Bellingwolde, aldaar overleden 9 november 1834.

Tjaakjen was de dochter van Adolf Aijkes Nannings en Anna Jans Vriese. Adolf was nog te Onstwedde geboren, hij werd landbouwer op de plaats no. 11a te Bellingwolde (zie BVN en "Westerwolde", 8e jaargang, blz 78).

Geert Boelems Harding was landbouwer te Koudehoek, bij Oudeschans. De zoon Boelem Geerts Harding, geb. Bellingwolde 30 juni 1819, aldaar overleden 5 juli 1894, trouwde 13 mei 1846 met Engeltje Tijdens, geb. 16 mei 1822, overleden te Bellingwolde 26 november 1902, dochter van Jan Folkerts Tijdens en Roelfke Ecomes Botjes.

De oudste dochter Geertruida Geerts Harding trouwde te Bellingwolde 26 april 1838 met de verlaatsmeester Izebrand Meertens Bultena, die op 13 augustus 1846 hertrouwde met de zuster van Geertruida, nl. Wupke Geerts Harding. Wupke was de derde dochter van Geert en Tjaakje.

De tweede dochter, Anna Geerts Harding, trouwde te Beerta 20 maart 1845 met Helenius Luikens Veldman, landbouwer te Koudehoek.

De zoon van Helenius en Anna, Geerd Helenius Veldman, trouwde te Bellingwolde 16 mei 1877 met zijn nicht Geertruida Bultena, dochter van Izebrand en Wupke Geerts Harding.

Bovengenoemd echtpaar, Adolf Aijkes Nannings en Anna Jans Vriese had behalve Tjaakje nog een dochter, Geertruid Nannings, geb./ged. 4/8 april 1792 te Bellingwolde, aldaar overleden 16 februari 1821. Zij trouwde te Bellingwolde op 19 juni 1813 met Harm Tam(me)s Vriese, landbouwer te Bellingwolde, aldaar geb./ged. 30 maart/6 april 1787, overleden te Bellingwolde 2 december 1853, zoon van Abel Jans Vriese en Tjaakje Jans.

Een laatste voorbeeld van de "trek naar het noorden" zouden we nog kunnen noemen in de persoon van Alberdina Engeltiena

Harding, van Sellingen, geboren 13 februari 1873 te Sellingen, overleden 29 april 1950 te Sellingen, zij huwde op 12 mei 1896 met Albert Luitjes Smit, landbouwer te Spijk. Alberdina Engeltiena was een dochter van Wubbe Alberts Harding en Geertruida Geerts Maarsingh.

MISHANDELING IN VERENIGING, VAN EEN AMBTENAAR IN FUNCTIE.

door E.G.Schrage

In R.A. VIa, het protocol van zaken voor de drost, lezen we d.d. 31 juli 1674 het volgende:

"De advocaat Rustebij in qualité wegens het gerichte, impetrant, tegen Jan Harmens Moll, Lucke Louwerts knegt, Jan Heckman, Geert Prange, Jannes Heuwes, Harbert Lefferts, Tonnis Wever, gedaagden, contenderend de impetrant dat gedaagden soelen uitvondigh maecken wien van haer den Borggrave in het bedrijf van sijn ambt so deerlijk hadde getracteert, ofte dat alle gelijk daervoer soelen worden gecorrigeert, waertegens gedaegden sustineren ongehouden schuldigh man te maeken, alsmede de borggrave haer hijrover muste actioneren. Worden gedaagden alsnog geordonneert uitvondigh te maeken wien van haer het factum geperpetreert, ofte alle als gelijk schuldige soelen worden gecorrigeert en gestraffet".

Een groep van zeven lieden, wier namen bekend zijn en naar enige familienamen te oordelen afkomstig uit de omgeving van Wedde en Vriescheloo, heeft de borggrave "deerlijk getracteert" (ernstig toegetakeld).

Mishandeling van een ambtenaar in functie !

Maar: Wie heeft wat gedaan ?

We herkennen het probleem aan de hand van recente gebeurtenissen. In onze tijd leidt dit tot niets, maar in 1674 weet het gericht wel raad: de gedaagden moeten zelf de schuldige(n) aanwijzen. Zo niet, dan worden ze allen gelijkelijk gestraft.

De gedaagden stellen daar tegenover dat ze niet verplicht zijn "schuldigh man te maeken" en overigens zou de borggraaf zelf tegen hen moeten procederen !

De uitspraak: De gedaagden wordt opgedragen te zeggen wie van hen het gedaan heeft.

De afloop van deze zaak is in het protocol R.A. VI a helaas niet aangetroffen.

Herinrichting Westerwolde

door W.Horlings

Beknopte samenvatting van de inleiding met overhead projectie door ing. L. Hidding in de ledenvergadering van 12 september 1992.

Het herinrichtingsplan Westerwolde is een onderdeel van het plan "Herinrichting Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën", dat in zijn geheel 130.000 ha omvat en waarvan de uitvoering zo'n 3 miljard gulden gaat kosten. De herinrichting vindt plaats, ter bevordering van een goed leef-, woon-, en werkklimaat en van de economische en maatschappelijke ontwikkeling van dit gebied.

Van de andere 6 deelgebieden (Oldambt, Oude Veenkoloniën, Pekela, Kanaalstreek, Emmen en Nieuwlande) zijn de plannen al in uitvoering. Westerwolde is het laatste, grootste en meest ingewikkelde deelgebied. Hier gaat het om ongeveer 32.500 ha.

Het natuur-beleidsplan heeft voor Westerwolde grote betekenis. De afvoer van water in de natuurgebieden Ter Wupping, Smeerling, Metbroek en Ter Borg zal, in verband met de aanwezige en te ontwikkelen natuurwaarden, drastisch worden gewijzigd. Uitgangspunt is een zoveel mogelijk gescheiden peilbeheer tussen de natuurgebieden en het omliggende landbouwgebied. In de beekdalen zal het waterpeil worden verhoogd, zodat een optimale ontwikkeling van de natuurgebieden plaats kan vinden. In Westerwolde zijn nog vier gebieden waar herverkaveling noodzakelijk is: Wedde, Ter Wupping-Smeerling-Metbroek, Bourtange en Ter Apel. De stadsrechten van de stad Groningen, die hier en daar nog voorkomen, zullen worden opgeheven. De eigendom van deze stadsgronden zal worden overgedragen aan degenen die er gebruik van maken en er meestal ook wonen.

Binnen het deelgebied Westerwolde komen 71 beschermde monumenten voor: 9 kerken, 5 molens, 52 boerderijen en woonhuizen en 5 bijzondere gebouwen.

De herinrichting in dit deelgebied zal in totaal ongeveer 230 miljoen gulden kosten. Het Rijk neemt daarvan 63 % voor zijn rekening, de provincie Groningen en de gemeenten betalen 13 % individuele belanghebbenden of instellingen 11 %, het waterschap 8 % en de gezamenlijke grondeigenaren 5 %.

Het is de bedoeling dat de uitvoering van het plan zal zijn gerealiseerd in het jaar 2005.

Uit de vergadering wordt aangedrongen op het behoud van oorspronkelijke veldnamen. Het zou jammer zijn als die zouden verdwijnen. De heer Wieringa heeft indertijd die veldnamen opgeschreven, maar diens naam hoor je tegenwoordig niet meer noemen.

De heer Hidding belooft, dat aan deze zaak aandacht zal worden geschonken.

HET HUIS VAN DE BORGGRAAF II

H. Nijboer, Groningen.

In dit tijdschrift is in het 11e jaargang, no. 2 (juni 1990) door ing. C.J. Wegman en artikel geschreven over het pand in Wedde met het kadastrale nr. 352. De geschiedenis van dit pand (huisnummer 113) met zijn bewoners wordt in dit artikel uit de doeken gedaan.

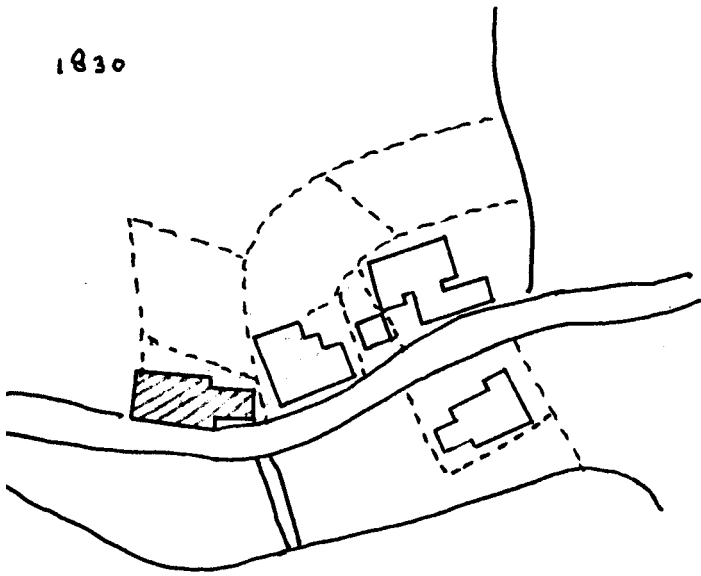
De meeste artikelen over huizen/boerenerven in Westerwolde houden op omstreeks 1830, oftewel tijdens de invoering van het Kadaster door Napoleon. Dit heeft natuurlijk alles te maken met de voorkeuren c.q. prioriteiten van de schrijvers/onderzoekers. Toch is het hoogst interessant om de geschiedenis van een pand zo lang mogelijk te volgen. Als het mogelijk is tot op heden. Zo kunnen we de geschiedenis van het stuk grond met bebouwing, kadastraal aangeduid met D 352 tot nu vervolgen. Het pand is op de diverse kadastrale kaartjes duidelijk te volgen. Tijdens de invoering van het kadaster is het pand eigendom van Elzo Elzes Hazelhoff, landbouwer te Wedde. Tussen 1830 en 1845 wordt het pand verkocht aan kantoorbediende Gerhardus Nieuwborg. Nieuwborg was gehuwd met Aaltje Jacobs Alting. Op 25-06-1853 word het pand overgeschreven op naam van Aaltje Jacobs Alting. Nieuwborg zal onderwijl wel overleden zijn want als echtgenoot staat Wiltnannes Jans Velema genoteerd. 22-11-1855 wordt het pand overgeschreven op zijn naam. Bode en landbouwer Geert Jarkes Engelkes wordt op 10-02-1872 eigenaar. Na elf jaar (04-12-1883) verkoopt Engelkes zijn bezit aan logementhouder Wubbolt de Groot. Het pand blijft vrij lang in handen van deze familie. Ook het pand gaat een "bewogen toekomst" tegemoet. Wubbolt de Groot werd op 16-11-1839 in Blijham geboren. Hij huwde op 10-09-1881 te Wedde met Jantje Bonkes. Er worden 5 kinderen uit dit huwelijk geboren. Enkele hiervan zijn in Hoorn geboren. Het verhaal gaat dat hij zich in Wedde vestigde na een lange reis naar(o.a.) Argentinië en daar een hotel/cafe met de naam "Buenos Ayres" oftewel "goede of schone lucht" vestigde als herinnering aan zijn reis naar Argentinië. De naam "Buenos Ayres" zal tot in de jaren vijftig een bekende naam zijn voor veel Westerwolders, mensen uit de Veenkolonien en het Oldambt. Dat Wubbolt de Groot de zaken goed aanpakt blijkt uit een verbouwing van het pand in 1887. Bij het voorhuis wordt een gedeelte aangebouwd (zie kaart II). De zaken zullen wel boven verwachting zijn gegaan want al in 1888 wordt het pand gedeeltelijk herbouwd. Gezien kaart III is het moeilijk te zeggen of het hotelgedeelte of de schuur wordt herbouwd. Waarschijnlijk zal de "bijbouw" in 1887 een verbouw van het voorhuis zijn geweest en in 1888 een verbouw van de schuur. In 1896 wordt aan de schuur een gedeelte bijgebouwd. Waarvoor deze verbouwing diende is niet te achterhalen. Ruimtegebrek zal er wel debet aan zijn geweest. De verbouwing/uitbreiding is op kaart IV te zien. Wubbolt de Groot laat op 17-05-1909 zijn bezit overschrijven op zijn zoon Alko de Groot. Op dezelfde datum koopt zijn zoon Alko de Groot een stuk grond naast het hotel en laat hierop en (nieuw) burgerhuis bouwen. Voordien was op dit kavel een grutterij gevestigd (zie de kaarten I t/m IV. Het huis blijft tot 1961 in bezit van de familie de Groot. Jantje Bonkes overlijdt op 29-12-1926 te Wedde, en zal wel enige tijd in het huis gewoond

hebben. Er wordt een stuk grond van het nieuwe kavel bij dat van het hotel getrokken, waardoor er ruimte voor een grote tuin ontstaat. Tijdens festiviteiten met mooi weer werden in deze tuin tafels en stoelen neergezet. Alko de Groot is geboren op 24-09-1886 in Wedde en huwde op 05-11-1909 met Sieka Lucretia Hazelhoff. Wubbolt de Groot overlijdt op 26-11-1909 te Wedde. In 1916 volgt weer een verbouwing. De gebeurtenissen volgen zich in deze tijd snel op. In 1917 wordt het gehele gebouw gesloopt en volgt stichting van een geheel nieuw hotel (zie kaart V.) In deze periode is het uitgaansleven sterk in opkomst. Gezien de vele verbouwingen zullen de zaken wel voor de wind zijn gegaan, in ieder geval durft men het aan om in 1917 een groot gedeelte van het gebouw te veranderen. De voor-gevel van het gebouw (straatkant) en de varande blijven - op enkele kleine veranderingen na - bestaan. Het plattegrond van het nieuwe gebouw is nu totaal verschillend van het oude. Naast zakelijke successen zullen ook veranderingen in het openbaar vervoer een rol hebben gespeeld om de zaken grondig te veranderen. De invoering van de paardetram en later de stoomtram maakte het hotel beter bereikbaar (Er was een halte.) Verder was het autoverkeer in opkomst. In ieder geval werd de schuur met "doorrid" op deze plaats overbodig en werd de onoverzichtelijke hoek in de weg richting Hoorn met het toenemende verkeer steeds gevaarlijker. Er zal wel steeds minder gebruik van de doorrid zijn gemaakt. Het woongedeelte met schuur wordt nu achter/opzij van het hotel/cafe gedeelte gebouwd. Voorin dit gedeelte waren de woonvertrekken van de logementhouder. Voor de schuur en opzij van het hotelgedeelte ontstaat nu een groot plein. In het oude- en in het nieuwe gebouw waren lange tijd de kantoren van het Waterschap Westerwolde gevestigd. Op oude foto's staat in ieder geval op een bord boven de hoofdingang "Waterschap Westerwolde". De vergaderingen van het waterschap zullen wel in het cafegedeelte zijn gehouden. De vruchtbare symbiose werd in ieder geval voortgezet in het nieuwe gebouw. Of dit tot 1957 bij het betrekken van de burcht door het waterschap is geweest is ondergetekende onbekend.

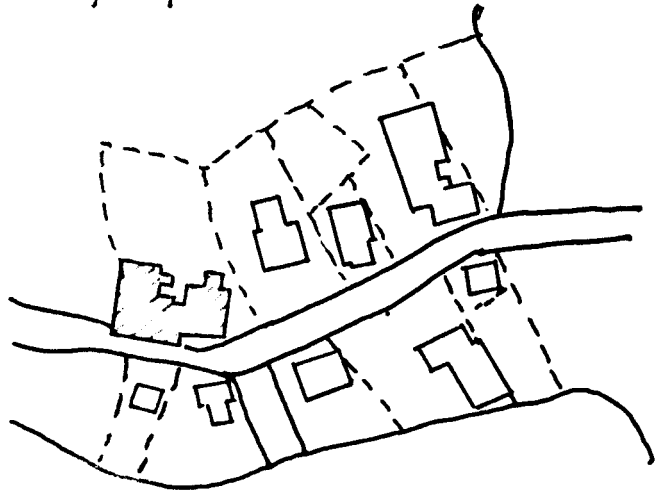
De Weddermarkt werd in de dertiger jaren van deze eeuw gedeeltelijk naast het gebouw gehouden. Op oude foto's uit deze periode zijn in ieder geval paarden en koeien te zien. De toeloop naar deze markt was in die tijd zo groot dat zelfs in het weiland tegenover het hotel auto's werden geparkeerd. Een ander gedeelte van de markt werd gehouden langs de Hoofdweg en in de Schoolstraat. De Schoolstraat was lang een soort plein met een daarlangs een lange muur met hierin ringen waaraan het vee kon worden vastgemaakt.

Op 06-01-1955 werd het bezit overgeschreven op naam van Wubbertus Doedo de Groot, arts en wonende te Groningen. Hiervoor waren er enige veranderingen te zien in de familie. Alko de Groot komt op 16-08-1918 op jonge leeftijd te overlijden. Zijn vrouw hertrouwd met Hendrik Rijnberg. Deze neemt volop deel aan het sociaal leven in het dorp, gezien het feit dat hij op veel foto's van verenigingen te zien is. In de verkoopakte van 1955 wordt hij ook als medeigenaar aangeduid. Sieka Lucretia Hazelhoff overlijdt op 13-07-1946 te Wedde. Alko en Sieka hadden 2 zoons. Deze zijn na hun studie in Groningen naar het westen van ons land vertrokken. In de jaren vijftig was de familie Homan een aantal jaren pachter van het gebouw. In 1959

1830

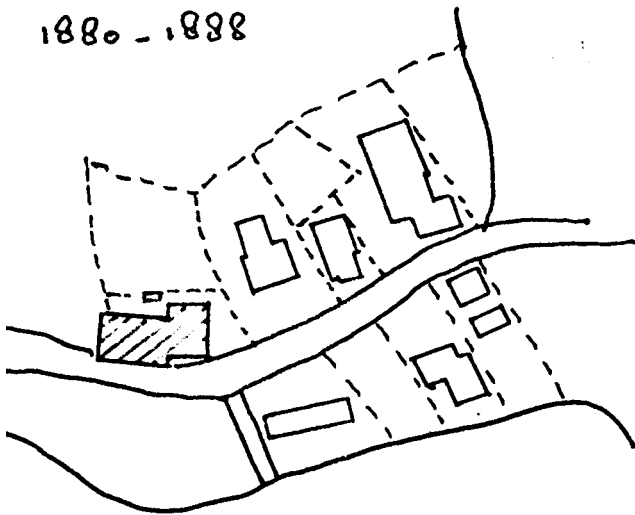

1895-1902

I

1880-1888

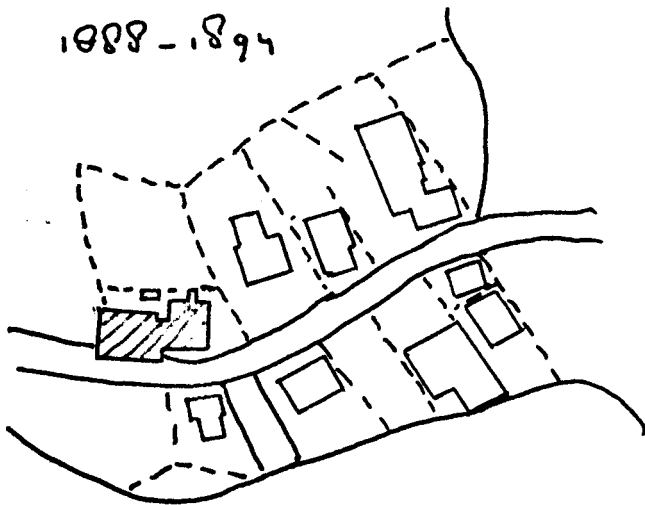
IV

1911-1919

II

1889-1894

V

1965-1984

III

VI

koopt hotelhouder Jacob Smid het gebouw. Hiervoor bezat Smid hotel Westerwolde iets verderop in het dorp. Door een fatale brand in 1959 ging dit gebouw verloren. Smid vestigde zich in zijn nieuw bezit. Het cafegedeelte floreerde de eerste jaren nog wel, maar de festiviteiten namen langzaam maar zeker af. Deze waren in de vijftiger jaren al teruggelopen. Het verhuur van zalen liep met het gereed komen van het buurthuis achter in de jaren vijftig nog verder terug. Het pand verwaarloosde steeds meer en meer en werd uiteindelijk in 1976 afgebroken na lange tijd leeggestaan te hebben. Het uitgaansleven had zich inmiddels grotendeels verplaatst naar hotel Beijering in Vlachtwedde. In het jaar 1981 kocht het waterschap Reiderzijlvest (o.a.) de grond waarop het gebouw had gestaan om er een nieuw waterschapshuis te bouwen daar de burcht te klein was geworden. Voor het nieuwe waterschapsgebouw bevinden zich een park en een parkeerterrein. (zie kaart VI).

Veel persoonlijke gegevens van de fam. de Groot in dit artikel zijn afkomstig van G.S. de Groot in Zwijndrecht. Ik wil hem hierbij dank ook bedanken voor het beschikbaar stellen van deze gegevens.

Lezers van dit blad worden opgeroepen om de schrijver van gegevens te voorzien van de Weddermarkt. Veel oudere "Westerwolders" moeten zich nog wel dingen kunnen herinneren van de Weddermarkt. Natuurlijk zijn verdere gegevens betreffende bovenstaand artikel eveneens zeer welkom. Ook mag er via dit blad worden gereageerd.

H. Nijboer
Lichtboei 92
9732 JD Groningen
050-412924

UIT R.A.VI a, 6:

28-11-1697: Hindrick Ellinge, geprivilegeerde schoolmeester te Wedde tegen Evert Hansens te Hoorn in de Mooriege. Ellinge eist dat Evert Hansens zal worden verboden om school te houden omdat dit voor eiser nadelig is.

**DE KWARTIEREN VAN
JANNES ENGELS MOORLAG
(en de overige kinderen van deze voorouders)**

door Jan Johan Kuiper

- 1 **Jannes Engels Moorlag**, gedoopt 6.3.1724 te Vlagtwedde, overleden 6.12.1812 te Sellingen.

Jannes Engels Hoorlag was schoolmeester te Sellingen.

(Hij is getrouwd ±1748 te Sellingen met Jantien Bruines Tees, geboren ±1724 te Sellingen.)

-- II --

- 2 **Engel Jannes Moorlag**, gedoopt 9.8.1696 te Vlagtwedde. Hij is getrouwd 25.4.1723 te Vlagtwedde met

- 3 **Hindrikje Hindriks van Piccardien**, geboren ±1700 te Piccardien. Uit dit huwelijk:

- **Jannes**, gedoopt 6.3.1724 te Vlagtwedde, zie 1.
- **Hindrik**, gedoopt 28.4.1726 te Vlagtwedde.

-- III --

- 4 **Jannes Jans Moorlag**, geboren ±1660 te Veele, overleden 5.8.1723 te Vlagtwedde. Hij is getrouwd 22.5.1686 te Vlagtwedde met

- 5 **Rixte Engelkes Edingh**, geboren ±1667 te Smeerling, Onstwedde. Uit dit huwelijk:

- **Rebecca**, gedoopt 6.3.1688 te Vlagtwedde.
- **Jan**, geboren ±1690 te Vlagtwedde. Hij is getrouwd 1.12.1715 te Vlagtwedde met **Tamke Gerrits**, gedoopt 8.2.1691 te Wirdum.
- **Engel**, gedoopt 9.8.1696 te Vlagtwedde, zie 2.

- 6 **Hindrik**, geboren ±1640. Hij is getrouwd ±1670 met

- 7 **Alcke Hiskes ten Velthuis**, geboren ±1652 te Vlagtwedde-velthuis, overleden na 1708.

Uit het huwelijkscontract van haar dochter Geertien Hindriks met Engel Engels Huisingh op 14-5-1708 blijkt dat Alke Hiskes een Velthuis moet zijn. Geert Hindriks van Piccardien moet haar schoonzoon zijn. Dethmer ten Velthuis komt voor als oom van Alkes dochter en Jan Polling (gehuwd met Lamme ten Velthuis) is een vedder van Alkes dochter Geertien.

Uit dit huwelijk in ieder geval:

- **Geertien**, geboren ±1685 te Piccardien.

24-5-1708 Vlagtwedde, huwelijkscontract tussen Engel Engels en Geertien Hindriks van Piccardien. Geertien is een sweegerse van Geert Hindriks van Piccardien. Bruidegonszijde: Wubbe Huisingh, loeder Geert Engels, broeder Hiske Engels, broeder Bruidzijde: Alke Hiskes, moeder Geert Hindriks, zwager Beteer ten Velthuis, oom Jan Pollingh, vedder Zij was gehuwd (1) met **Geert Hindriks**. Zij is getrouwd 17.5.1708 te Vlagtwedde (2) met **Engel Engels Huisingh**, geboren ±1678 te Jipsinghuizen.

- **Hindrikje**, geboren ±1690 te Piccardien, zie 3.
- **Willemtien**, geboren ±1695 te Piccardien. Zij is getrouwd 17.4.1724 te Vlagtwedde met **Jan Hindriks**, geboren ±1695 te Cappeln.

-- IV --

8 **Jan Moerlagh**, geboren ±1635. Hij is getrouwd ±1660 met

9 **Rebecca**, geboren ±1635.

Uit dit huwelijk:

- **Jannes**, geboren ±1660 te Veele, zie 4.
- **Claes**, geboren ±1665 te Veele, overl. 4.10.1704 te Vlagtwedde. Hij is getrouwd 17.4.1692 te Vlagtwedde met **Griete Hindriks**, geboren ±1668.
- **Willem**, geboren ±1668 te Veele, overleden na 1746 aldaar. Hij is getr. 2.10.1698 te Vlagtwedde (1) met **Annecke Harmens**, geboren ±1670. Hij is getrouwd 7.12.1727 te Vlagtwedde (2) met **Geeske Harms**, geboren ±1690.
- **Grietien**, geboren ±1670 te Veele. Zij is getrouwd 1690 te Vlagtwedde(1) met **Harmen Pieters**, geboren ±1665. Zij is getrouwd 1.3.1698 te Vlagtwedde, h.c.30-4 (2) met **Geert Harms**, geboren ±1670.

10 **Engelcke Jans Ellersingh**, geboren ±1633 te Ellersinghuizen, overleden voor 1694 te Smeerling. Hij is getrouwd ±1660 met

11 **Jantien Frericks Edingh**, geboren ±1638 te Smeerling, Onstwedde.

Uit dit huwelijk:

- **Frerick**, geboren ±1665 te Smeerling. Hij was gehuwd met **Fenne Hindriks Suimeringh**, geboren ±1670.
- **Rixte**, geboren ±1667 te Smeerling, Onstwedde, zie 5.
- **Jan**, geboren ±1668 te Smeerling. Hij is getrouwd 1693 met **Swaantien Asses**, geboren ±1670 te Onstwedde.
- **Olert**, geboren ±1670 te Smeerling.
- **Jacob**, geboren ±1674 te Smeerling, Onstwedde. Hij is getrouwd 1711 te Onstwedde met **Antje Heijes Horlings**, gedoopt 21.2.1688 te Onstwedde.
- **Gepke**, geboren ±1678 te Smeerling.

14 **Hiske Jans ten Velthuis/Coets**, geboren ±1602 te Terwuppung, Onstwedde. Hij is getrouwd na 1631 te Vlagtwedde met

15 **Alke Lammerts ten Velthuis**, geboren ±1610 te Vlagtwedderveldhuis. (Zij is eerder getrouwd voor 1631 met Johan Alberts, geboren ±1600.)

Uit dit huwelijk:

Jantien, geboren ±1635 te Vlagtwedderveldhuis.

Het huwelijkscontract van Jantien ten Velthuis x Geert Boelnans is tevens het **huwelijkscontract** van haar halfbroer Lammert ten Velthuis x Anneke Boelnans. R.A. VI 2 1 dd. 11-12-1655.

Zij is getrouwd 11.12.1655 te Vlagtwedde, h.c. (1) met **Geert Harms Boelmans**, geboren ±1630. Zij is getrouwd na 1660 (2) met **Reint Hindriks Coets**, geboren ±1630.

- **Wupcke**, geboren ±1650.
Zij is getrouwd ±1667 (1) met **Boelman Boeles Nannings**, geboren ±1642 te Onstwedde,
Zij is getrouwd juli 1675 te Veele, h.c. 29-6-1675 (2) met **Ham Harms Luijrinck**, geboren ±1645 te Veele.
- **Alcke**, geboren ±1652 te Vlagtwedderveldhuis, zie 7.

- 20 **Johan Engelkes Halmingh**, geboren ±1596 te Smeerling, overleden na 1652. Hij wordt vrijwel altijd Johan Ellersingh genoemd.
Verkoopt met zijn vrouw, Grete Johans Ellersingh, het Ellersingh op 16-12- 1652 aan Engel Wubbes en Woltcke Geerts Stroedingh. (HJK 2287).
Hij is getrouwd ±1625 met
- 21 **Grete Johans Ellersingh**, geboren ±1600 te Ellersinghuizen, overleden na 1652.
Uit dit huwelijk:
- **Engelcke**, geboren ±1633 te Ellersinghuizen, zie 10.
- 22 **Frerick Olerts Edingh**, geboren ±1600 te Ellersinghuizen. Hij was gehuwd met
- 23 **N.N.**
Uit dit huwelijk:
- **Jantien**, geboren ±1638 te Smeerling, zie 11.
- 28 **Johan Jarckes ter Sterrenborch**, geboren ±1573 te Sterenborg, Onstwedde, breuk betaald voor schenken bij begrafenis 2.5.1643
Hij is getrouwd ±1600 met
- 29 **Alcke Memmes Coets**, geboren ±1575 te Onstwedde, breuk betaald voor schenken bij begrafenis 19.12.1660
Uit dit huwelijk:
- **Jarcke**, geboren ±1598 te Onstwedde.
- **Memme**, geboren ±1600 te Onstwedde.-
Hij is getrouwd ±1630 te Sellingen met **Albertien Alberts ter Borg**, geboren ±1605 te Ter Borg, Sellingen.
- **Hiske**, geboren ±1602 te Terwupping, Onstwedde, zie 14.
- 30 **Lammert Op 't Velthuis**, geboren ±1575, overleden voor 1628 te Vlagtweddervelthuis.
Hij was gehuwd met
- 31 **Willemcke Harms ten Velthuis**, geboren ±1580 te Vlagtwedder velthuis.
!R.A. VI o; 7 nov 1631: In saken Ede Coijlers impt., versoekende van Willem ten Velthuis als ooc desselfs swager Johan Alberts en dochter Alke ten Velthuis gadageden, eene getuighnisse der waerheit, van heurluiden afcomste en respectieve moders en grote moders, Wibbeken, afbodelinge Uut Eelsinghe huis tot Ellersinghuisen. Daertegens de voors. gedageden, deur heuren dienstknecht Hiske Kotes, excipiendo versoecken dilaij van drie weken. Is geaccordeert dilaij van tien dagen. !24 nov 1631: In saken Ede Coijlers impt., versoekende, dat Willem weduwe ten Velthuis, met haer swager Johan en dochter Alke, gedageden moegen werden condemneert, omme te verclaren onder eede, op die bij hem geexhibeerde positien, van haeren afcomste, en zal. moders Wibbeken afbodelinge, met twee ackeren bouwelandes in d'Hoele tot Wollinghuisen, Uut Eelsinghe huis tot Ellersinghuisen, in heurluiden questie van losse derselven ackeren. Daertegens de voors. Willem, geadsisteert met den Gerichtesschrifer Reiningk, voor haer en haer swager en dochter voors. contendeert tot absolutie, omme dat sie luiden niet sulden zijn gehouden omme te tuigen in haer eigene sake, insonderheit dewijle vrende luiden daer van ooc hebben goede wetenschappe.
Uit dit huwelijk:
- **Alke**, geboren ±1610 te Vlagtweddervelthuis, zie 15.
- **Geertien**, geboren ±1615. Zij was gehuwd met **Albert Jans Buntkens**, geboren ±1605 te Wollinghuizen.

40 **Engelcke Elses Halmingh**, geboren ±1560 te Smeerling, Hij was gehuwd met

41 **Rixte Halls**, geboren ±1565, breuk betaald voor schenken bij begrafenis 5.11.1635

Uit dit huwelijk:

- **Elze**, geboren ±1590 te Smeerling.
- **Wubbe**, geboren ±1592 te Smeerling, Onstwedde. Hij was gehuwd met **Albertien Jans Horlings**, geboren ±1600 te Smeerling.
- **Swaantje**, geboren ±1594 te Smeerling, overleden na 1660 te Onstwedde. Zij is getrouwd ±1615 te Onstwedde met Frerick Frericks **Hardingh**, geboren ±1585 te Onstwedde, overleden 1660 te Onstwedde.
- Johan, geboren ±1596 te Smeerling, zie 20.
- **Geertien**, geboren ±1598 te Smeerling. Zij was gehuwd met **Ede Hannes**, geboren ±1595.

- **Alcke**, geboren ±1600 te Smeerling, overleden 1666.

Zij is getrouwd voor 24.4.1657 met **Berent Geerts Stroedingh**, geboren ±1599 te Ellersinghuizen, overleden voor 10.3.1669 te Onstwedde.

- Jacob, geboren ±1602 te Smeerling, Onstwedde, overleden 21.2.1672 aldaar.

R.A.VIw1 Op 24-10-1659 woonde Jacob te Smeerling Hij koopt Ballinghof van Edingh Op 7-1-1660 blijkt dat hij gehuwd was met Aike Horlings. Hij overleed 21-2-1672. Komt in VI o 1 op 2-4-1628 voor samen met zijn broer Wubbe Horlings

Hij is getrouwd ±1635 te Onstwedde met **Aike Jans Horlings**, geboren ±1604 te Onstwedde, overleden ±1670 te Onstwedde.

42 **Johan Ellersingh**, geboren ±1570 te Ellersinghuizen. Hij was gehuwd met

43 **N.N.**

Uit dit huwelijk:

- Grete, geboren ±1600 te Ellersinghuizen, zie 21.

44 **Olert op 't Edingh**, geboren ±1575, overleden na 1660 te Ellersinghuizen. Hij is getrouwd ±1600 met

45 **Wubbe Frericks Edingh**, geboren ±1580 te Ellersinghuizen, overleden na 1660 aldaar.

Uit dit huwelijk:

- Frerick, geboren ±1600 te Ellersinghuizen, zie 22.

56 **Jarcke Aikes ter Sterrenborch**, geboren ±1545 te Sterenberg, Onstwedde.

Hij is getrouwd ±1570 met

57 **Geeske (Broers ?)** (zij komt vrijwel altijd voor als Geeske Colters), geboren ±1550 te Vlagtwedde, overleden ±1630 te Vlagtwedde. (Zij is later getrouwd ±1575 met N.N. Colters, geboren ±1545.)

Uit dit huwelijk:

- **Aike**, geboren ±1570 te Sterenberg, Onstwedde, breuk betaald voor schenken bij begrafenis 12.10.1642
 - **Johan**, geboren ±1573 te Sterenberg, Onstwedde, zie 28.
 - Wiltet, geboren ±1577 te Sterenberg, Onstwedde.
- Hij is getrouwd ±1600 met **Aeltjen Braeckelmans**, geboren ±1580. overleden na 1632.

- 58 **Memme Hiskes Coets**, geboren ±1540 te Terwupping, Onstwedde. Hij was gehuwd met
- 59 N.N.
Uit dit huwelijk:
- Alcke, geboren ±1575 te Onstwedde, zie 29.
- 62 **Herman ten Velthuis**, geboren ±1555. Hij is getrouwd ±1580 met
- 63 **Wibbeke Willems Eelsingh**, geboren ±1555 te Ellersinghuizen.
Uit dit huwelijk:
Willemcke, geboren ±1580 te Vlagtweddervelthuis, zie 31.

-- VII --

- 80 **Else Halmingh**, geboren ±1525 te Smeerling. Hij was gehuwd met
- 81 **Swaantje ? Alberts Luijrinck**, geboren ±1530 te Veele.
Uit dit huwelijk:
- **Engelcke**, geboren ±1560 te Smeerling, Onstwedde, zie 40.
- **Alcke**, geboren ±1565 te Smeerling, Onstwedde, overleden voor 1628 te Onstwedde.
Op 28-2-1629 zijn Alke en Geert beiden overleden R.A.VI o 1, 28-2-1629 Herman Goringe en Roelf Hilwers hebben indertijd borchtogte aangenomen voor wijlen Geert Tidderinge aan wijlen Engelke Halmingh, voor restitutie van Alkes aangebrachte goedeten in Tidderingehuis Geert wordt al ca. 1590 in het hoendergeldregister genoemd Het echtpaar was blijkbaar kinderloos
Zij is getrouwd ±1590 te Onstwedde met **Geert Tidweringh**, geboren ±1560 te Onstwedde, overleden ±1628 aldaar.
- 90 **Frerick Edinck**, geboren ±1550. Hij is getrouwd ±1575 met
- 91 **Wendele Edinck**, geboren ±1555.
Uit dit huwelijk:
- **Wubbe**, geboren ±1580 te Ellersinghuizen, zie 45.
- 112 **Aicke Hansen ter Sterenborch**, geboren ±1520 te Sterenborg, Onstwedde.
Hij was gehuwd met
- 113 N.N.
Uit dit huwelijk:
- Jarcke, geboren ±1545 te Sterenborg, Onstwedde, zie 56.
- 114 **N.N. (Broers ?)**, geboren ±1520 te Veele. Hij is getrouwd ±1540 met
- 115 N.N. Uit dit huwelijk:
- **Hans**, geboren ±1550 te Vlagtwedde, overleden ±1613 te Smeerling.
Hans was omstreeks 1633 ca. 20 jaar overleden, laat aan zijn zusters "Broers-erve na. VI o 1, 27-2-1633
Hij is getrouwd ±1605 te Onstwedde met **Wobbeke Heijes Horlings**, geboren ±1565 te Smeerling, Onstwedde, overleden ±1640 aldaar.
- **Geeske**, geboren ±1550 te -Vlagtwedde, zie 57.
- **Geertken**, geboren ±1552 te Vlagtwedde, overleden na 1633.
Zij was gehuwd met **Hanno Boelmans Hubbelinck**, geboren ±1537 te Onstwedde.
- **Swaencke**, geboren ±1555 te Vlagtwedde
Zij is getrouwd ±1580 met **Frerick ten Velthuis**, geboren ±1550 te Vlagtwedde.

126 **Willem Wubbes Eelsingh**, geboren ±1520 te Ellersinghuizen, overleden 1569. Hij is getrouwd ±1550 met

127 **Naencke Eelsingh**, geboren ±1525.

Uit dit huwelijk:

- **Wubbe**, geboren ±1550 te Ellersinghuizen. Hij is getrouwd ±1580 met **Harmke Willems Heijes**, geboren ±1560 te Terwupping, Onstwedde.
- **Wibbeke**, geboren ±1555 te Ellersinghuizen, zie 63.

-- VIII --

162 **Albert Luijrinck**, geboren ±1495 te Veele.

Hij is getrouwd ±1530 te Vlagtwedde met

163 N.N. Uit dit huwelijk:

- **Frerick**, geboren ±1525 te Veele, overleden 1574/1589 **aldaar**.
- **Swaantje ?**, geboren ±1530 te Veele, zie 81.

224 **Hans ter Sterenborch**, geboren ±1490 te Sterenborg, Onstwedde, overleden 1574/1589 **aldaar**.

Hij is getrouwd ±1520 te Onstwedde met

225 N.N. Uit dit huwelijk:

- **Aicke**, geboren ±1520 te Sterenborg, Onstwedde, zie 112.

252 **Wibbe Eelsinck**, geboren ±1490 te Ellersinghuizen. Hij was gehuwd met

253 N.N. Uit dit huwelijk:

- **Willem**, geboren ±1520 te Ellersinghuizen, zie 126.

-- IX --

360 **Frerick Edinck**, geboren ±1500. Hij was gehuwd met

361 N.N.

Uit dit huwelijk:

- N.N., geboren ±1535 te Smeerling. Zij is getrouwd ±1562 met **Bruin Wubbes Bruiningh**, geboren ±1532 te Weende.
- N.N., zie 180.

Uit het trouwboek van Bunde

Getrouwd te Bunde op 29 oktober 1793:

Boele Hofting van Onstwedde en Maria Katharina Woertman uit Afrika, met attestatie van de Wildervank.

DE WESTERWOLDSE LANDBOUW IN HET VERRE VERLEDEN.

(vervolg van blz. 83 van deze jaargang)

door S.H.Achterop

Ook in Westerwolde komt - zoals men reeds begrepen heeft - de legerplaats voor; echter pas sinds 1922 is deze hier bekend geworden bij Wessingtange. De heidense legerplaatsen - wij zullen ze zo blijven noemen - zijn vele gevonden, in Nederland reeds een kleine honderd, waarvan ongeveer zestig in Drenthe en meer dan tien in onze provincie.

Laat ons nu het uiterlijk van deze legerplaatsen nader beschouwen; ze bestaan uit verscheidene vrij kleine akkertjes, welke in totaal soms wel een vijftig ha. beslaan. De akkertjes of perkjes zijn klein, een 15 tot 40 are groot. De afscheiding bestaat uit lage en brede walletjes, ongeveer 80 cm. hoog en soms wel 14 m. breed. Dit laatste doet vooral vreemd aan. Maar als we het ontstaan nader bezien, zal het duidelijk worden. Immers, de walletjes ontstonden, door de uitgebouwde teelaarde weg te nemen en langs de randen van de bewerkte kaveltjes neer te leggen, waardoor de walletjes ontstonden.

Door samengroeiing van meerdere, aanvankelijk slechts weinige, aaneensluitende, afzonderlijke akkertjes, zijn tenslotte deze uitgestrekte legerplaatsen ontstaan. Soms vindt men bij of in die wallen hoopjes stenen, die men vroeger voor haarden heeft gehouden. In werkelijkheid zijn het echter niet anders dan verzamelingen van veldstenen, welke door de vroegere veldbewerkers bij het akkerbestel geleidelijk aan verwijderd en terzijde zijn geworpen.

Uit de opgravingen blijkt, dat de legerplaatsen in het algemeen naast akkerland ook huizen en stallen moeten hebben bevat; een nederzetting dus.

Tevens blijkt, dat er zeer waarschijnlijk een samenhang bestaat tussen de legerplaatsen en begraafplaatsen als tumulivelden - dus groepen grafheuvels - en urnenvelden. Aangezien deze materie buiten het bestek van dit artikel valt, zullen we er niet verder over uitweiden.

Tenslotte wijst de vorm en het uiterlijk van de behandelde akkervorm duidelijk op privaat bezit, zodat de berichten van de Romeinse schrijvers Caesar en Tacitus, als zouden de Germaanse volkeren alleen gemeenschappelijk bezit hebben gehad, worden gelogenstraft.

De heidense legerplaatsen zijn tot nog toe de specifieke akkervormen binnen ons gebied. Dat blijkt ook duidelijk uit de opgravingen, welke hierop betrekking hebben. Na de opgraving bij Wessingtange in 1922, als eerste vindplaats van bovenbedoelde akkervorm, volgde later die op het Zuidveld bij Sellingen en die van Laudermarke, welk gebied met het eerst genoemde terrein een geheel bleek te vormen. Van deze drie is die te Zuidveld wel het nauwkeurigst onderzocht, tenminste wat betreft de heidense legerplaats.

Derhalve wil ik mij tot deze opgraving bepalen, gebruik makende van de gegevens, welke van Giffen hierover in "Bouwstoffen III" heeft vermeld.

Het bewuste terrein lag op de rand van de zandgronden,

juist waar deze hoger gelegen gronden overgingen in het vroegere Bourtanger moerasgebied. Bezien we de diverse opgravings-terreinen in deze buurt, dan valt het op, dat de betrokken nederzettingen veelal liggen ten oosten van de latere woonplaatsen, welke immers liggen langs de tegenwoordige weg van Ter Apel over Sellingen naar het noorden. Van Laudermarke blijkt nog een overlevering te bestaan, dat Laude vroeger meer oostelijk gelegen zou hebben. We zouden hier een bewijs kunnen zien, dat een overlevering vaak een kern van waarheid bevat!

Het terrein te Zuidveld dan bleek verdeeld te zijn in kleine perkjes, welke door ongeveer 80 cm. hoge en 8 m. brede walletjes waren omgeven. Deze perkjes varieerden tussen 5 en 35 are. Een toevoerbeekje van de Ruiten Aa scheidde twee groepen van deze kleine akkertjes.

Verder bleken op een bepaalde plek op en tussen de walletjes een aantal paalgaten aanwezig te zijn, welke in twee groepen lagen. Deze waren min of meer duidelijk waarneembaar, de meer oostelijke groep was het duidelijkste. Uit het feit, dat de paalgaten voor een groot deel onder een dwarswalletje lagen, volgt, dat deze laatste later aangelegd moet zijn.

De paalgaten herinneren aan een vorm, welke ook elders gevonden was, zoals te Peest in de provincie Drenthe. Het grondplan van deze palen wijst op een z.g. wandhuis, waarbij het dak op de wanden rust en niet op de grond, zoals bij het z.g. dakhuis.

De vorm was rechthoekig met maten van 8 bij 6,5 m.; binnenin verdeelden andere paalgaten de ruimte in een groter, oostelijk gelegen vertrek en een kleiner, westelijk gelegen. Dit laatstgenoemde vertrek was weer onderverdeeld. Het grotere vertrek was 6,5 bij 5 m. en bevatte zowel aan de noord- als aan de zuidzijde een ingang van 2 m. breed. Blijkbaar zou aan de derde buitenste wand van dit vertrek, dus aan de oostzijde nog een grote toegang gelegen zijn. Midden in de opening bevond zich een klein paalgat, welke op een dubbele deur moet wijzen; een baander wellicht. Het andere vertrek was weer in drieën verdeeld door dwarswandjes. In deze dwarswanden waren grotere openingen aanwezig, welke wijzen op verbindingen tussen deze bedoelde drie ruimten. Tussen de beide genoemde grote en kleine vertrekken was nog een smal gangetje aanwezig; als zodanig zou dit kunnen worden opgevat tenminste. Het zou echter ook een ruimte kunnen zijn, behorende bij het bovengenoemde kleine westelijke vertrek. Sporen van een haard zijn niet gevonden.

Bezien we bovenstaande plattegrond, dan blijkt de woning een kleine boerderij te zijn, waarbij de schuur blijkbaar drie uitgangen had. Van stallen of andere bewijzen van veeteelt of landbouw schijnt niets gevonden te zijn. Wel bevond zich in de noordelijke opening een afgerond rechthoekig gat van 0,65 bij 1 m. . De betekenis hiervan schijnt niet duidelijk te zijn. Of het een afvalgat zou kunnen zijn, waag ik niet te beslissen. In het westelijk gedeelte zal het woongedeelte gelegen zijn; waarvoor de drie vertrekken precies gebruikt zullen zijn, valt moeilijk aan te tonen. De plattegrond kan indien het bovenstaande juist is, niet dien denken aan het z.g. los hoes, welke later in Oost-Nederland inheems was.

Bij het onderzoek werden verder scherpe insteekjes in de

ondergrond geconstateerd, die blijkbaar hak- of ploegsporen waren. Een bewijs, dat deze legerplaats naast woonplaats ook akkerland was.

Ook werd een put gevonden, waaruit scherven te voorschijn kwamen. Uit de aard van de vondsten meent men te kunnen afleiden, dat ze verwantschap vertoonden met die der vroegere terpenperiode. Hieruit kunnen we de conclusie trekken, dat te dien tijde een verbinding bestond tussen de zand-en kleistrekken in onze provincie. Waar langs deze verbindingen tot stand kwamen, is moeilijk te verklaren. Eensdeels zal men gebruik hebben gemaakt van de Aa, die verder stroomafwaarts vermoedelijk ook toen bevaarbaar geweest zal zijn, maar bovendien moet men het voorkomen van wegen, hoe primitief ook, niet uitsluiten. Dat er toen reeds wegen aanwezig waren, bleek uit de opgravingen bij de Pottenberg en in de Laudermarke.

Hoe lang zal het geleden zijn, dat de mens de akkertjes van de legerplaats bearbeid heeft? Uit de scherven, welke in bovengenoemde put gevonden werden, bleek, dat de nederzetting hier in de laatste eeuwen voor of omstreeks Christus geboorte bewoond was. Dus om en nabij twintig eeuwen geleden!

Tegelijkertijd komt bij ons de vraag op, wat de benaming van deze mensen was. Ofschoon dit niet met zekerheid is na te gaan, zou het mogelijk zijn, dat ze tot de Ampsivariërs hebben behoord. Er wordt door sommigen aangenomen, dat deze Ampsivariërs - d.i. Eemsbewoners - langs de middenloop van de Eems hebben gewoond, maar ook in Westerwolde. Volgens Tacitus hebben deze Ampsivariërs tenminste gedurende het begin van onze jaartelling een rol gespeeld.

Als we voor het laatst de naam heidense legerplaats nader bekijken, dan zal het ook de lezer opvallen, dat deze naam grotendeels overeenstemt met de akker-naam heidens(e) leger bij Jipsinghuizen. De vraag ligt voor de hand, of we hierin hetzelfde verschijnsel, dus de behandelde akkervorm en nederzetting moeten zien. Is de naam heidensleger dus een verkorting van de langere naam? Zoals reeds eerder vermeld, wordt deze naam - en ik meen ook voor het eerst - genoemd door Piccardt in de zeventiende eeuw. t'Is me niet duidelijk, of deze naam van deze schrijver afkomstig is of dat we hier met een reeds bij het volk bekende naam te doen hebben. Is dit zo, dan zal deze reeds oud zijn en wellicht een overgeleverd woord, nog daterende uit een tijd, waarin het omwonende volk nog iets van de bestemming van deze legerplaatsen wist; het zou dan "een erfgerucht" kunnen zijn, zoals Piccardt dergelijke overleveringen noemt. Het volk bewaarde zijn kennis gedurende vele eeuwen!

Juist omdat de naam van het land bij Jipsinghuizen nog bekend is bij het volk en niet als een van anderen (als Piccardt o.a.) overgenomen naam is onthouden, zou dus mede pleiten voor de behandelde nederzetting. Maar wijzen vondsten daar in die grond, gelegen aan een zandweg bij de driesprong in Jipsinghuizen tegenover het ' Bisschopskerkhof, dan werkelijk naar zo'n nederzetting? Voor zover mij bekend, niet. Immers reeds in het jaar 1820 heeft hoofdingenieur Karsten, die ook voor het eerst op en bij de bekende Pottenberg liet graven en daar urnen vond, bij het heidens leger een poging gedaan, iets te vinden. Hij werd daartoe vermoedelijk verleid door de naam,

die gedachten aan oude tijden opriep en aan Piccardt's gebruik ervan. Ook kan hij bij zijn opgravingen bij de Pottenberg iets van de inwoners gehoord hebben. Maar het resultaat bleef ver beneden de verwachting. Laten we echter karsten zelf het woord geven; Zoals dit in "Antiquiteiten" te vinden is: "dat het plekje gronds (bedoeld wordt de Pottenberg) alwaar deze en de vroeger op gedolven urnen gevonden zijn, niet meer dan 12 roeden lengte en 5 roeden breedte heeft, dat zijn Ed. hetzelfde in zijne tegenwoordigheid, vier dagen lang, door eenige hiertoe geschikte arbeiders, tot eene bekwame diepte geheel heeft doen omwoelen, tot dat het hem voorkwam, dat hier niets meer te vinden zou zijn, waarna hij ook nog het hier in de nabijheid bekende Hunnen kerkhof, ook wel reuzen kerkhof genaamd, en een ander niet ver van hier verwijderd plekje gronds, in de wandeling bekend onder de naam van het heidens-leger, heeft laten opgraven; dat echter het een zoo min als het ander dat gevolg gehad heeft, hetwelk zijn ed. zich hiervan voorstelde".

Is misschien de genoemde Hunnen- of Reuzen kerkhof een andere naam voor Bisschopskerkhof of moeten we denken aan een ander "kerkhof"? Weet een der lezers daarover iets mee te zeggen? In elk geval zou het de moeite lonen, ondanks Karstens gering resultaat en andere vergravingen, het "heidens leger" eventueel eens nader te onderzoeken.

Ongeveer uit dezelfde tijd als de boerderij van Zuidveld dateert een nederzetting op de Beukhorst, even ten zuiden van eande. Deze nederzetting lag dus in de buurt van de reeds genoemde opgravingsterreinen. We hebben hier dus blijkbaar een groep bewoningsresten bijeen, die een geheel vormt in het gebied ten zuiden en ten zuidoosten van Sellingen. Dat je dan wijzen op een belangrijk bevolkingscomplex in het begin van onze jaartelling.

Ofschoon de vondsten op de beukhorst een minder duidelijk beeld geven van een nederzetting, is het toch van belang ze te noemen. Aanwezigheid van scherven wees op z.g. Germaans aardewerk, welk volkomen vergelijkbaar was met datgene, wat in de vroegere terpencultuur, dus in het noorden van de provincie, voorkwam.

Ook hierin zien we weer de verbinding tussen zand- en kleigebieden, tussen de bewoners langs de A en zij, die op de wierden woonden. Hetzelfde verschijnsel was reeds eerder in Noord-Drenthe opgemerkt, zoals in het bekende Noordse Veld bij Zeijen. Dit bleek tevens uit de meerdere paalgaten, ongeveer 6 cm in middellijn, die op een houten omheining wezen, dus op een afheiding van terreinen; de rij gaten had een lengte van 26 m. in N.Z. richting, om dan verder naar het oosten om te buigen. Verder werd hier niets gevonden wat kon wijzen op menselijke aanwezigheid. Nog meer sporen werden echter in de buurt gevonden, maar alles was zeer vaag; een maalsteen wees ook op vroegere bewoning. Toch was de overeenkomst met de vondsten te Zeijen voldoende, om bepaalde conclusies te trekken. Zo wijzen ze op een drieschepige hoeve, waarbij de plattegrond in de lengte in drieën is verdeeld. Misschien uit onverdeelde rechthoekige vormen door middel van aankubbingen (Kubm). Dat hier dus een regelmatige lijn te trekken is tussen het reeds genoemde wandhuis - het prototype van de saksische boerenhuizen - via de drieschepige hoeve naar de latere Oost-

omstreeks 200 v. Chr., wat dus aardig overeenkomt met de nederzetting op de Beukhorst.

Van de akkervormen willen we hier nog die behandelen, welke we als tegenstelling met de heidense legerplaats kunnen zien, de z.g. hoogakkers of aspergebedden. Ofschoon deze in Westerwolde nog niet gevonden zijn, maar wel in het naburige Drenthe, lijkt me de beschrijving wel gewenst. Misschien kan ook hier deze vorm nog eens gevonden worden. Bij deze vorm werd de afscheiding gevormd door greppels. Daar de akkers dus hoger liggen dan deze scheiding, werd de naam hoogakker (Hochacker) gegeven. Bij onderzoek van dergelijke akkertjes bleek, dat deze werden opgehoogd met aarde uit de greppels. Wanneer de gebruikte grond uitgeput was, ververste men de bouwvoor met verse grond, dus uit de scheidsloten. Daar deze ophogingen slechts eens in de zoveel jaar plaats vonden, kon men vrij gemakkelijk enkele perioden hierin onderscheiden, meestal een drietal. Daarna schenen deze akkers niet meer gebruikt te zijn of op een andere wijze bewerkt.

Daar het in de bedoeling lag, de landbouw in het verre verleden, dus in de praehistorische tijd, te behandelen, beschouw ik deze taak als beëindigd. Immers nu breekt de historische tijd aan.

Veel moest vaag en onzeker blijven, gissingen werden gemaakt; de tijd lag immers verre!

Toch spreek ik de hoop uit, dat de lezer althans enig idee gekregen zal hebben over de Westerwoldse toestanden.

UIT R.A. VI a, 6:

8-9-1693: Dr. H.Doedens, scriba, wegens 't gerichte contra Albertijn, huisvrouw van Ocke Boeles te Blijham, om anderen ten exempel naer rigneur van recht gecorrigeert te worden omdat gedaagde de executeur Berent Willems met sijn assistenten onder het executeeren van weghe de pachten der kleine waren niet alleen hadde belettet, maer oock het geroofde' pandt feitelijk weder ontweldichet.

¹De 17e eeuwse betekenis van roven is: in beslag nemen.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschriften en boeken kunnen, na telefonische afspraak, worden ingezien bij onze secretaresse,
mevr. Hiskes-Knigge, te Wildervank. In geen geval worden tijdschriften en boeken uitgeleend.

"QUELLEN UND FORSCHUNGEN", Heft 4, 1992.

Rudolf Hinrichs,

"D. THEOL. MATTHIAS CADIVIUS, BEGRÜNDER EINER
BEDEUTSAMEN FAMILIE (TEIL 1),
(Geboren 1621 te Rostock, na 1670 hofpredikant en hoge kerkelijke functionaris
in Oostfriesland.

Dr Heinrich Buurman,

"ZUR FAMILIE BERNER/BÖRNER IN LEER"
(Apothekersfamilie in Leer.).

Dr Ursula Budde-Irmer,

"PASTOR BANHIUS UND SEINE FAMILIE IN
OSTFRIESLAND". (Deze familie stamt uit Thüringen, ook Oostfriesland
importeerde predikanten, vooral uit zuidelijker streken.).

Isa Ramm,

"LEICHENPREDIGT MIT LEBENSLAUF DER ANNA CATHA-
RINA VON HALEM". (Deze lijkpredikatie uit 1740 heeft als bijzonder-
heid dat er een levensgeschiedenis, opgesteld door de overledene zelf, in
voorkomt.).

Reiner Schuchard,

"GELEGENHEITSFUNDE IM KIRCHENBUCH DER GEMEINDE
ST. MICHAEL, EMDEN (TRAUBUCH)" (Huwelijken, begin 19e eeuw.)

Dr Heinrich Buurman,

MEDEDELING, (Mededeling over de verschijning in 1992 van "Die
Kirchenratsprotokolle der reformierten Gemeinde Emden, 1557-1620". (Twee
delen, met index, totaal 1200 bladzijden.).

"ONS WAARDEEL", 92/4

H.Gras,

"DE HONGERJAREN IN HOOGEVEEN."

J.Timmer,

"DE GOUDSMIDSKNECHT THOMAS MUNTINGH."

A.Smegen/P.J.C.Elema,

"OLDENSCHAANGE TE BENNEVELD 1".

"ONS WAARDEEL", 92/5

M.Duyvendak,

"REGIONAAL-HISTORISCHE BIOGRAFIEËN". (Beschouwingen naar
aanleiding van het verschijnen van het derde deel van de Drenthse Biografieën.)

A.Smegen/P.J.C.Elema,

"OLDENSCHAANGE TE BENNEVELD (II)".

E.G.Schrage,

"BINDERS OP ROSWINKEL" (Een oude, in de 18e eeuw uitgestorven
familie met relaties naar Westerwolde.).

G.Gommer,

"EEN KIND, GENAAMD GEESJE". (Geesje werd op 29 januari 1797 te
Amsterdam gedoopt als dochter van een Amsterdamse schipper en een Drenthse
moeder: Jannetje Roelofs Jalving, uit Sleen.)

"GENS NOSTRA", september 1992.

- Drs M.P.Dorissen-van Vlaardingen,
"FRAGMENTEN UIT DE GESLACHTEN CRAB EN KLAPMUTS.
(afkomstig uit Hoorn, N.H.).
- Dr F.G.J.Ketelaar,
"PRIVACYBESCHERMING EN VERNIETIGING".
- R.G.Vos van Avezathe,
"DE 17E EEUWSE ROTTERDAMSE WIJNKOPER THOMAS VOS
VAN AVESAET.
- S.Laansma,
"EEN ONBEKENDE EN UITGESTORVEN FAMILIE VAN
DIEPENVEEN".
- W.A.Hansen,
"KWARTIERSTAAT HANSEN".

"GENS NOSTRA", oktober 1992.

- Dr A.J.de Jong,
"DE OUDSTE GENERATIES VAN HET GESLACHT DE
JONG(H), VOORTKOMEND UIT DIE JONGE/
DE JONGSTE, ZUIDWEST-UTRECHT.
- F.J.van Rooijen,
"BEVOLKING VAN AMERONGEN IN 1671".
- P.J.K.van Werkhoven,
"DOCTORS EN CHIRURGIJNS".(in Utrecht.)
- A.J.Stasse,
"INWONERS VAN 'S GREVELDUIN-CAPELLE EN VRIJHOE-
VE 1599.
- E.C.Vermaas,
"EEN REKENSCHRIFT UIT 1777".

VRAGEN EN ANTWOORDEN.

Deze rubriek is bestemd voor die leden van onze vereniging, die met hun onderzoek op genealogisch gebied zijn vastgelopen. Wanneer gebleken is dat de gezochte gegevens niet via de beheerder van ons archief kunnen worden verkregen, kan een vraag opgenomen worden in deze rubriek. Ook vragen op historisch gebied of anderszins betrekking hebbend op Westerwolde kunnen in deze rubriek worden geplaatst. Beantwoording gaarne via deze rubriek en dus niet rechtstreeks aan de vragensteller. De nummering geschiedt in volgorde van binnenkomst, voorafgegaan door het desbetreffende jaar.

VRAGEN:

(1992-3) In R.A.VI.a.6, op 28 september 1694 komt voor: "Erfgenamen van Jantjen Egberts, alsmede Antje Scheltes, occuperend voor haar schoonzoon, de commys Jan van Baten, hebben geaccordeert over de erfenis en landt tot Sellingen gelegen, genaamt Landtskroon, dat aan Van Baten wordt gece-
deert tegen een som geld.
Vraag: Wat was dat: "Landtskroon"?
E.G.Schrage, lid no. 29.

(1992-4) In de familiepapieren Nannings/Halmingh komen onder meer de volgende aantekeningen voor:
"Den 22 augustus 1826 heeft Wubbe Jan Luitye kerken vaart in

de school te Onstwedde gedaan.

Den 1 Febewary 1829 heeft Freerk Boeles Halming Kerken vaar Gedaan danneboom gehaalt uit doomais hof.

April 1833 heeft Geert Leffers **Kerkenvaart gedaan**".

Wat betekent **"Kerkenvaart"**?

E.G.Schrage, lid no. 29.

(1992-5) Wie herkent de volgende 3 boerderijen ? Alle drie moeten ze in Westerwolde staan of' gestaan hebben. (foto's van de stichting "Historisch boerderijenonderzoek te Arnhem".) Van foto 1 is bekend dat-hij ca. 1960-1965 moet zijn genomen. van foto 2 is allen bekend dat hij in Westerwolde staat of heeft gestaan.

Van foto 3 is vermeld: Oude boerenwoning anno 1783, waar-schijnlijk Gem. Vlagtwedde. Kennelijk zijn er muurankers met het jaartal 1783 zichtbaar geweest.

C.J.Wegman, lid no. 33.

(1992-6) Op 16 mei 1812 trouwen te Wedde **Aijolt Jans Tuik** en **Janna Kaspers** , hieruit een zoon Kasper Jans van der Tuuk. Janna Kaspers was een dochter van Kasper Jans en Wiltje Meinderts, zij werd gedoopt te Wedde op 23-12-1787. Aijolt Jans Tuik is was een zoon van Steven Jans en Antje Aeilts, hij werd gedoopt op 22-3-1777 te Blijham. De voorouders van Antje Aeilts zijn bekend, **maar wie was Steven Jans ?**, hoorde hij bij de bekende Appingedammer familie ?
D.Poortinga, lid no. 201.

(1992-7) De turfschipper Fokke Fokkes van der Laan overleed te Beerta in 1885, hij was toen 80 jaar oud. Zij vrouw heette Wopke Berends Norder, zij kwam uit Bunde. De ouders van voornoemde Fokke waren Fokke Reints (turfschipper, ged. Winschoten 28-12-1766) en Biewwke Jacobs van der Ploeg. De ouders van Fokke Reints waren Reint Jans van Westerlee en Geessien Harms van Oude Pekela (procl. 29-10-1747 Oude Pekela, huwelijk 26-11-1747 Westerlee) Reint Jans en Geessien Harms laten kinderen dopen te Westerlee vanaf 1756: Eese (geb. te Kloosterholt), Jantje en Teunis. Vervolgens laten ze nog een Pieter en voornoemde Fokke dopen te Winschoten.

Vragen:

Waar woonden Reint Jans en Geessien Harms van 1747-1756 en waren er kinderen ?

Wie kent er verder voorgeslacht van Reint Jans, die niet te Westerlee te vinden is en van Geessien Harms, die niet te vinden is te Oude Pekela en van de andere genoemde personen ? Wanneer en waar trouwden Fokke Fokkes van der Laan en Wopke Berends Norder ?

Waar werd Fokke Fokkes van der Laan geboren ?

D.Poortinga, lid no. 201.

(1992-8) Omstreeks 1726 trouwen Aiko Jans en Renske Elzes, zij wonen te Wedde. Van 1727 tot en met 1739 worden er vijf kinderen geboren, twee keer een Hillechien en drie keer een Elze. Aiko Jans hetrouwt later Willemke Boelems.

Van de vrouwen van Aiko Jans zijn de gegevens wel bekend, maar **wie was Aiko Jans zelf ?** Zijn moeder is zeer waarschijnlijk een Hillechien.

D.Poortinga, lid no. 201.

A N T W O O R D E N :

Op de vraag van J.J.Kuiper, wat is "**gom dragant**" in het vorige nummer van Westerwolde (blz. 84.) kwamen twee reacties:

1. Gom dragant zou hetzelfde kunnen zijn als Tragacantgom.

Tragos = geit en Akantha = doorn (Grieks)

Het wordt ook wel Perzische gom genoemd en het wordt gewonnen uit de Kretenzische boksdoorn, ook wel tragantstruik genoemd, een vlinderbloemige plant, behorende tot de soort Astragalus. Het is een gele of roodachtige gom, het zwelt op in water tot een reukloze gelatineuze massa, het wordt gebruikt als kleefstof en verdikkingsmiddel.

J.P.de Groot, Hoogezand, lid.no. 101.

2. Van Dale 6e druk, 1924 geeft als tweede betekenis: gom uit heesters van het geslacht Astragalus - poeier, verzachtend ₁ poeder.

Tegenwoordig wordt het produkt tragant of tragacant genoemd, een harsachtig produkt, het wordt verzameld in het Midden-Oosten en het werd/wordt gebruikt als verdikkingsmiddel

Het leerboek der scheikunde van Berzelius, inh de vertaling van G.J.Mulder, 1839, vermeldt "Gummi traggantheae, die vanzelf uit eenen struik, den astralogus creticus en gummifer uitvloeit. Zij vormt lichtgele, ondoorschijnende, even als uit een kantige opening uitgeperste en vervolgens vastgewordene massa's, is taai en kan niet tot poeder gewreven worden."

Dit laatste is niet in overeenstemming met genoemd recept.

Het schijnt erg moeilijk te zijn tragant te poederen, vooral als het wat vochtig geworden is, maar in kurkdroge toestand zal het wel lukken. Het poeder kan erg veel water (of wondvocht opnemen, mogelijk is dat de achtergrond van het recept.

H.Benninga, Zeist, lid no. 255.